

Bouwen aan de toekomst

Jaarverslag 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
De ontwikkelingen in beeld	5
Kerncijfers	7
De strategische thema's van het fonds	8
1. Deelnemers een goed inzicht geven in hun pensioen	9
1.1 Kenmerken van de pensioenregeling	10
1.2 Financieel beleid	10
1.3 Financiële positie en financiële resultaten	12
1.4 Pensioencommunicatie	15
1.5 Externe ontwikkelingen	17
2. Verantwoord beleggen met een goed rendement	20
2.1 Beleggingsbeleid	21
2.2 Beleggingsbeleid Individueel Pensioenbeleggen	27
3. Goed pensioenfondsbestuur	30
3.1 Governance	31
3.2 Uitbesteden	36
3.3 Risicobeheer	37
3.4 Kosten	41
4. Toekomst van het pensioenfonds	48
5. Verslag raad van toezicht	51
6. Verslag verantwoordingsorgaan	56
7. Jaarrekening	62
8. Overige gegevens	100
Bijlagen	110
I Samenstelling bestuur en commissies per 31 december 2023	110
II Risicobeoordeling	114
III Annex IV (informatie over duurzame beleggingen)	123
IV Begrippenlijst	124
Colofon	131

Voorwoord

Terugblik 2023

Voor 2023 kijken we terug op een goed beleggingsjaar. Dit is vooral veroorzaakt door gestegen rente op de kapitaalmarkt. Hadden we in 2022 nog te maken met een negatief rendement van -17,9 procent, in 2023 is het rendement weer positief: 8,4 procent. Door versoepelde regels voor het verhogen van pensioenen en de gestegen dekkingsgraad dankzij de hogere rente konden we begin 2023 de pensioenen van onze gepensioneerden verhogen. Op dat moment konden we voor de actieve deelnemers minder doen, omdat de cao-stijging minder was dan de prijsindex van de gepensioneerden. Eind 2023 was de situatie precies andersom en konden we juist de actieve deelnemers een toeslag geven. De pensioenen zijn per 1 januari 2024 gestegen met 6,5 procent voor actieven en nul procent voor gepensioneerden en oud-medewerkers doordat de inflatie negatief was.

De nieuwe pensioenregeling

De nieuwe pensioenwet is op 1 juli 2023 aangenomen. Het afgelopen jaar zijn onze cao-partijen veel met elkaar in gesprek geweest om te bepalen hoe de nieuwe pensioenregeling voor het UWV eruit gaat zien. Wij zijn direct van start gegaan met cao-partijen om opvolging te geven aan de nieuwe wet. Cao-partijen zijn verantwoordelijk voor de aanpassing van de pensioenregeling en het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het evenwichtig invaren van pensioenvermogen naar de nieuwe omgeving. Dit is een zeer complex vraagstuk waar we de volledige aandacht voor hebben.

Tussen nu en 2027

De transitie is een ingewikkeld proces dat we met veel precisie en zorgvuldigheid uitvoeren. In het najaar van 2024 moet er een akkoord zijn tussen de cao-partijen. Daarna volgt een traject waarbij het bestuur van Pensioenfonds UWV, het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en de Nederlandsche Bank moeten instemmen met het akkoord. Op basis van de huidige inzichten van dat moment hadden het pensioenfonds en cao-partijen zich ten doel gesteld om per 1 januari 2026 over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel. We zijn samen tot de conclusie gekomen dat voor een zorgvuldige overgang naar een nieuwe pensioenregeling meer tijd nodig is om dit beheerst te laten plaatsvinden. Pas wanneer er een akkoord is, kan onze pensioenuitvoerder aan het werk gaan met het administratieve deel van deze transitie. Een overgang naar een nieuwe pensioenregeling per 2027 en wellicht 2028 past daar beter bij.

Risicopreferentie-onderzoek

Met het oog op de toekomst hebben we onder onze deelnemers een risicopreferentie-onderzoek gehouden. Wij willen weten hoeveel risico de ondervraagden bereid zijn straks te nemen wanneer hun geld wordt belegd. Spelen zij graag op zeker of durven zij ook wat meer risico te nemen met de verwachting op termijn een hoger pensioen te krijgen? De uitkomst gaf aan dat de meeste mensen tevreden zijn met hoe we het tot nu toe hebben gedaan. Veel meer risico lopen is niet wenselijk. Tegelijkertijd heeft heel voorzichtig beleggen als gevolg dat het pensioen minder hard groeit. We zullen dus blijven zoeken naar een goede balans. Iets wat we de afgelopen jaren ook altijd hebben gedaan.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

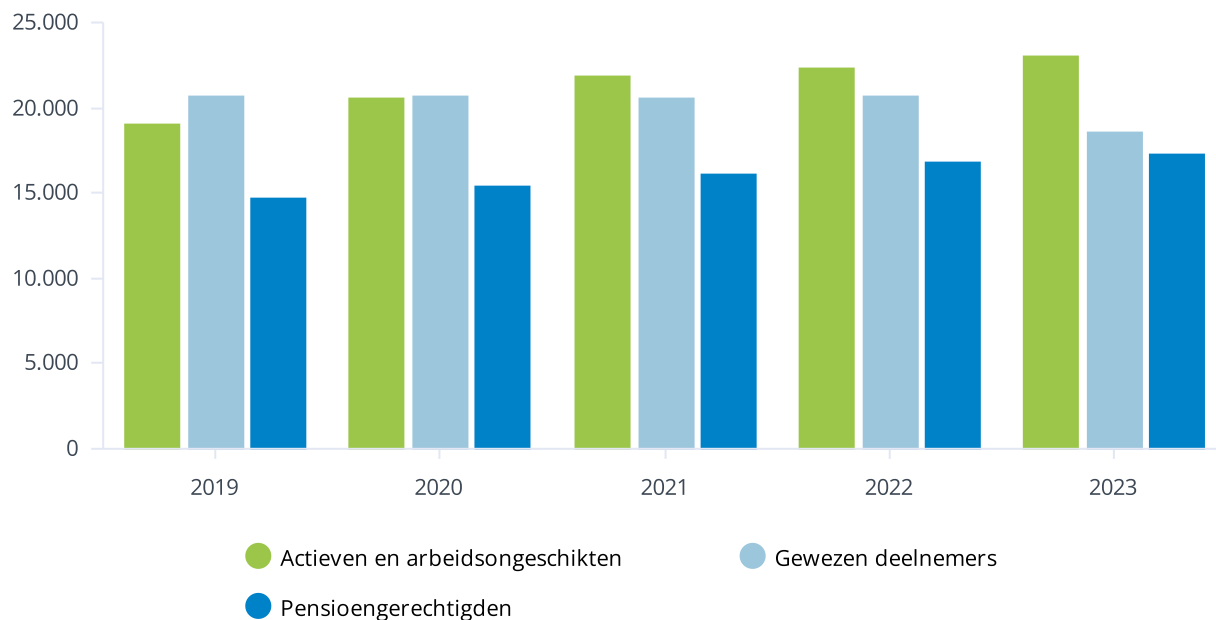
Pensioenfonds UWV wil meewerken aan een goed klimaat in de wereld. Zo hebben we ons gecommitteerd aan de Paris Aligned Benchmark, om de temperatuurstijging zoveel mogelijk te beperken. Met het halen van deze klimaatdoelstelling zijn wij een heel eind op weg, onder andere door beleggingen in olie en gas uit te sluiten. Naast de klimaatdoelen zetten wij ons ook in om arbeidsomstandigheden te verbeteren. Zo kopen wij alleen staatsobligaties van landen waar de arbeidsrechten niet met voeten worden getreden. Belangrijk bij beide thema's is dat we kunnen controleren of we deze doelen daadwerkelijk halen en wat het effect ervan is. Het afgelopen jaar hebben we daarom criteria geformuleerd om dit te kunnen toetsen. Zo bouwen we mee aan een leefbare wereld, waarvan u, ook wanneer u met pensioen bent, kunt blijven genieten. Wilt u meer weten over onze aanpak en de criteria? Op uwvpensioen.nl/verantwoord-beleggen leest u er alles over.

Amsterdam, 27 juni 2024

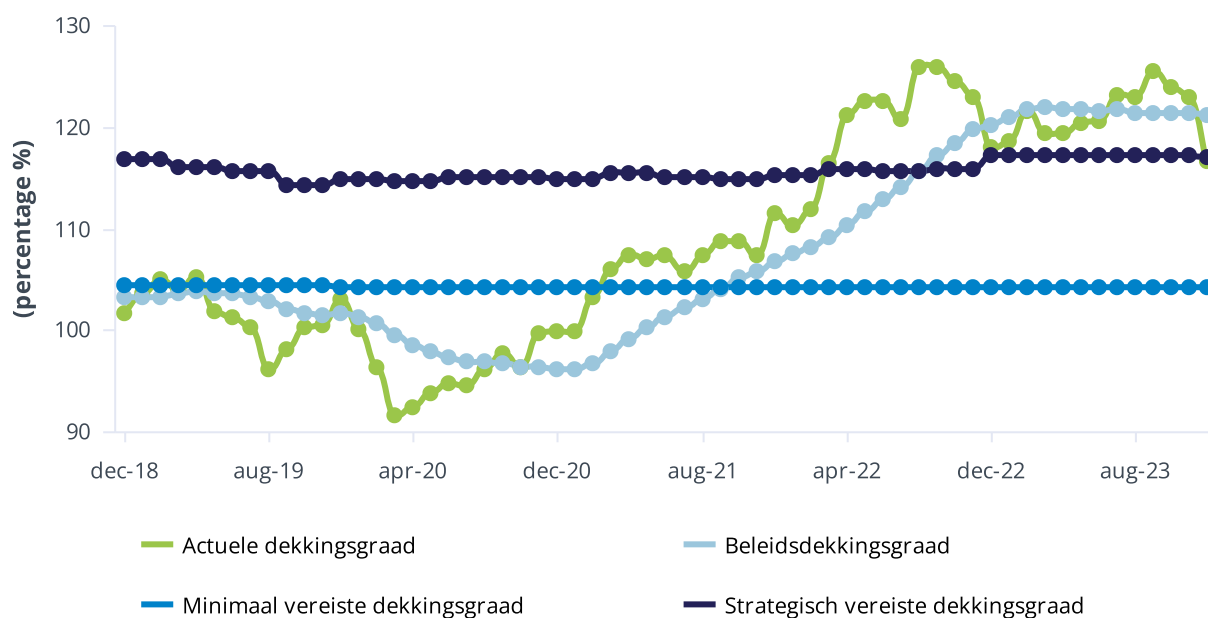
Toine van der Stee
Voorzitter van het bestuur van Stichting Pensioenfonds UWV

De ontwikkelingen in beeld

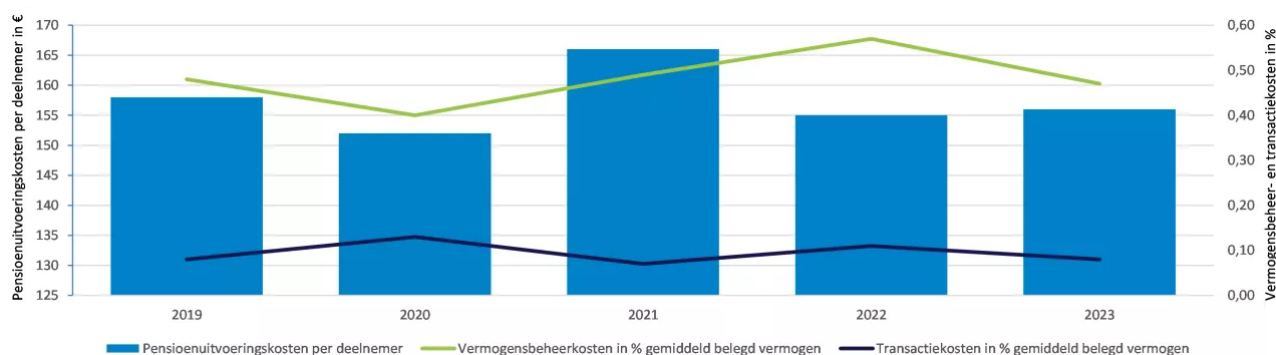
Ontwikkeling deelnemers

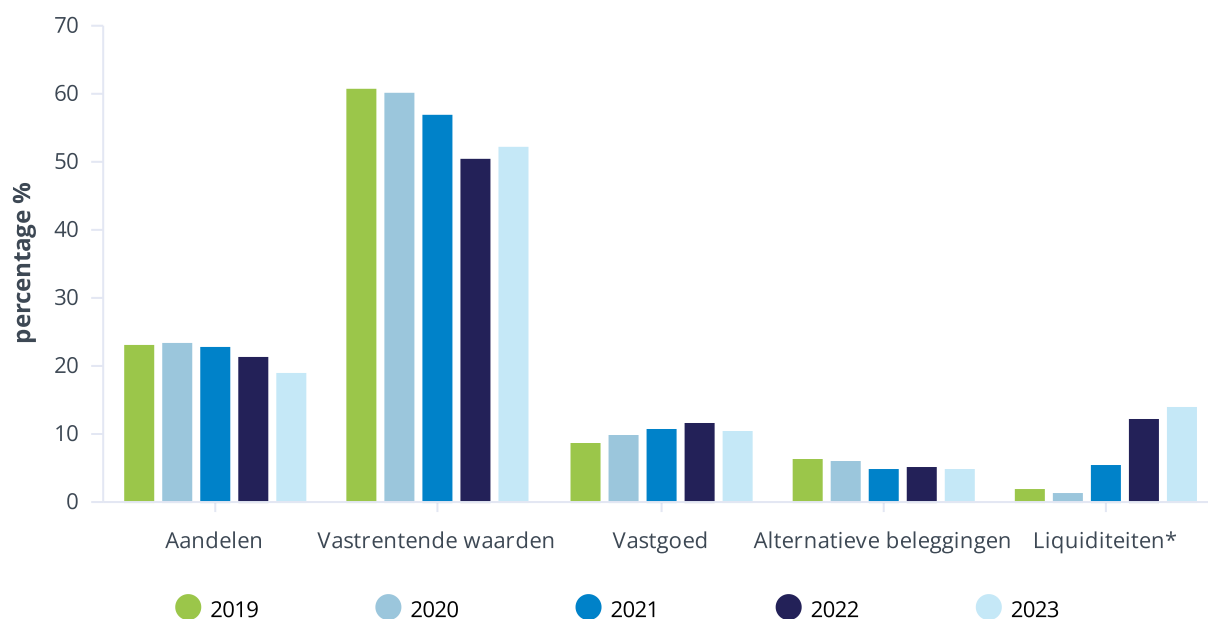
Ontwikkeling dekkingsgraad

Ontwikkeling kengetallen kostentransparantie

Ontwikkeling beleggingsportefeuille

* inclusief valuta-afdekking

Kerncijfers

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantal per einde boekjaar					
Deelnemers, actief en voortgezet	22.950	22.301	21.863	20.512	19.051
Gewezen deelnemers	18.583	20.712	20.583	20.607	20.658
Pensioengerechtigden	17.298	16.782	16.059	15.348	14.666
Totaal aantal	58.831	59.795	58.505	56.467	54.375

Vermogenssituatie en solvabiliteit (bedragen in miljoenen euro)

Technische voorzieningen risico pensioenfonds	7.299,1	6.630,3	8.510,9	9.000,2	8.163,4
Beleggingen risico pensioenfonds	8.466,7	7.681,7	9.439,5	8.966,3	8.398,9
Aanwezig eigen vermogen	1.214,0	1.197,4	968,6	-14,1	242,1
Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)	309,5	279,4	359,0	376,8	340,7
Dekkingstekort	nvt	nvt	nvt	390,9	98,6
Vereist eigen vermogen (VEV)	1.242,3	1.137,4	1.291,9	1.322,2	1.207,9
Reservetekort	nvt	nvt	300,1	1.336,3	965,8
Actuele dekkingsgraad	116,6%	118,0%	111,4%	99,8%	103,0%
Reële dekkingsgraad	90,7%	92,1%	86,8%	79,2%	82,2%
Beleidsdekkingsgraad	121,2%	120,2%	106,7%	96,1%	101,6%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%
Strategisch vereiste dekkingsgraad	117,0%	117,1%	115,2%	114,7%	114,8%
Gemiddelde duratie technische voorziening	16,1	16,1	18,3	18,4	18,5
Gemiddelde RTS	2,35%	2,64%	0,54%	0,13%	0,69%

Premie (bedragen in miljoenen euro)

Kostendekkende premie	253,6	355,2	355,4	299,3	233,7
Feitelijke premie	289,2	261,7	245,3	199	183,2
Gedempte kostendekkende premie	289,2	259,8	242,5	193,1	157,7
Premiebijdrage als % van bruto salarissom	22,9%	22,7%	22,8%	20,0%	20,0%
Pensioenuitkeringen	245	217	200	187,9	179,8

Toeslagverlening

Toeslagverlening actieven	2,70%	1,70%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslagverlening niet-actieven	7,50%	2,57%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslagverlening ex-Cadans	7,50%	2,57%	0,99%	1,64%	1,47%
Cao-loonontwikkeling	2,70%	1,70%	3,00%	3,00%	1,50%
Consumentenprijsindex	17,16%	2,57%	0,99%	1,64%	1,47%

Kostenratio's

Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	156	155	166	152	158
Vermogensbeheerkosten	0,47%	0,57%	0,49%	0,40%	0,48%
Transactiekosten	0,08%	0,11%	0,07%	0,13%	0,08%

Rendement beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds

Netto jaarrendement portefeuille	8,40%	-17,90%	4,80%	6,70%	16,00%
Gemiddeld afgelopen vijf jaar (netto)	3,60%	1,80%	6,10%	7,50%	6,00%
Gemiddeld afgelopen tien jaar (netto)	5,30%	4,30%	7,10%	7,80%	8,10%

Allocatie beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds

Aandelen	18,90%	21,20%	22,60%	23,30%	22,90%
Vastrentende waarden	52,20%	50,30%	56,70%	59,90%	60,50%
Vastgoed	10,40%	11,50%	10,50%	9,70%	8,50%
Alternatieve beleggingen	4,80%	4,90%	4,80%	6,00%	6,30%
Liquiditeiten (inclusief valuta-afdekking)	13,70%	12,10%	5,40%	1,10%	1,80%

De strategische thema's van het fonds

Pensioenfonds UWV heeft vier strategische thema's. Met deze thema's richten we ons op de korte en de lange termijn. De thema's passen bij onze missie en visie én bij de veranderingen die in de pensioenwereld plaatsvinden. De thema's zijn: 'deelnemers een goed inzicht geven in hun pensioen', 'verantwoord beleggen met een goed rendement', 'goed pensioenfondsbestuur' en 'de toekomst van ons pensioenfonds'. In de volgende vier hoofdstukken gaan we op deze vier thema's in.

Onze missie en visie zijn de basis voor onze strategische thema's. Het bestuur kijkt elk jaar of de missie, de visie en de strategische thema's nog actueel zijn. In 2023 veranderden we de missie en de visie niet. De strategische thema's pasten we aan de ontwikkelingen in de pensioenwereld aan. De belangrijkste ontwikkeling is de Wet toekomst pensioenen (Wtp).

Missie en visie

Onze missie is: In opdracht van cao-partijen voeren we de pensioenovereenkomst uit en behalen we een zo goed mogelijk pensioenresultaat voor de deelnemers en gepensioneerden.

Onze visie is: Verder bouwen aan een duurzame en toekomstbestendige pensioenregeling voor de deelnemers en gepensioneerden vanuit een robuuste en doelmatige organisatie. En de deelnemers in staat stellen tijdig de regie op hun eigen pensioendossier te nemen.

1. Deelnemers een goed inzicht geven in hun pensioen

We communiceren persoonlijk en op maat met onze deelnemers. (On)zekerheid en ambitie geven we duidelijk en tijdig aan. We bieden onze deelnemers handelingsperspectief.

2. Verantwoord beleggen met een goed rendement

We beleggen verantwoord. We nemen de wensen van de deelnemers en de werkgever mee en hebben oog voor maatschappelijke ontwikkelingen. Ons doel is en blijft een zo goed mogelijk rendement. We letten goed op of het rendement in verhouding staat tot de complexiteit en de kosten van de beleggingen.

3. Goed pensioenfondsbestuur

We zorgen voor continuïteit en diversiteit in het bestuur en de fondsorganen. We werven goede nieuwe bestuurders en leden van de fondsorganen. En we versterken de kennis en vaardigheden van het bestuur. We beperken de kosten zoveel mogelijk, zonder de verhouding tussen risico en rendement en de dienstverlening aan onze deelnemers te schaden.

4. De toekomst van ons pensioenfonds

We bereiden de inhoud en de uitvoering van de pensioenregeling voor op de Wtp. Daarbij werken we nauw samen met de cao-partijen. We willen de complexiteit van de pensioenregeling minimaliseren en de focus leggen op datakwaliteit. Daarnaast stemmen we de pensioenfondsorganisatie af op de veranderingen, zodat de organisatie blijft passen bij de pensioenregeling die we uitvoeren. Dat doen we zonder onze eigenheid te verliezen. We blijven dicht bij UWV.

1

Deelnemers een
goed inzicht geven
in hun pensioen

We vinden het belangrijk dat onze deelnemers zich bewust zijn van hun pensioensituatie. En dat ze weten hoe we voor een zo goed mogelijk pensioen zorgen. Bewustwording start met goede communicatie. Daar besteden we dan ook veel aandacht aan. We communiceren ook over de Wet toekomst pensioenen, want die brengt veel veranderingen met zich mee. Hieronder beschrijven we wat er in 2023 voor de deelnemers veranderde in de pensioenregeling. Ook geven we inzicht in ons financieel beleid en wat daarvan het resultaat was.

1.1 Kenmerken van de pensioenregeling

Onze pensioenregeling is een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling.

In 2023 waren er enkele wijzigingen in de pensioenregeling. Op verzoek van de werkgever is de lijst met toeslagen, die als pensioengevende onderdelen van het salaris zijn aangemerkt, geactualiseerd.

Ook pasten we - zoals elk jaar - de franchise, het maximaal pensioengevend salaris en de factoren behorende bij de flexibiliseringsmogelijkheden aan. De franchise steeg van 14.874 euro naar 16.322 euro. Het maximaal pensioengevend salaris ging van 114.866 euro naar 128.810 euro.

Meer informatie over onze pensioenregeling staat op onze website: www.uwvpensioen.nl.

1.2 Financieel beleid

Ons financieel beleid heeft drie pijlers: het premiebeleid, het beleggingsbeleid en het beleid voor het verhogen en verlagen van pensioenen. Ons financieel beleid is afgestemd op onze risicohouding, die we samen met de cao-partijen bepalen. We toetsen ons financieel beleid elk jaar met de haalbaarheidstoets. DNB schrijft dit voor. Zie paragraaf 3.3.3 voor onze risicohouding en de uitkomst van de haalbaarheidstoets.

In 2023 toetsten we de evenwichtigheid van ons financieel beleid met een Asset Liability Management-studie (ALM-studie). We beoordeelden het premiebeleid, het beleggingsbeleid en ons beleid voor het verhogen en verlagen van pensioenen in samenhang. We keken per leeftijdsgroep naar de uitwerking van ons financieel beleid op de pensioenresultaten. Dit deden we voor deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. De ALM-studie richtte zich op het huidige pensioenstelsel. Daarnaast is het belangrijk om rekening te houden met de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. We keken naar een periode van vijf jaar – als de periode tot de overgang naar een nieuw pensioenstelsel – en vijftien jaar vooruit. Van tevoren besloten we: als het verschil tussen de leeftijdsgroepen meer dan 5 procent is, heroverwegen we de beleidsvarianten. Het uitgangspunt voor een evenwichtige belangenafweging bij het beoordelen van alternatieve beleidsvarianten is het pensioenresultaat, met als doel om te bepalen of er geen groepen deelnemers zijn die onevenredig benadeeld worden of resultaten van groepen ten koste gaan van andere groepen deelnemers. De resultaten van de ALM-studie bleven ruim binnen deze marge. We beschouwen daarom de totale financiële opzet van ons pensioenfonds als evenwichtig. Ons beleid is dat we elke drie jaar ons financieel beleid toetsen. In 2026 voeren we daarom weer een nieuwe ALM-studie uit.

1.2.1 Premiebeleid

Ons premiebeleid staat beschreven in onze actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) en wijzigde niet in 2023. De Abtn staat op onze website.

Premiebesluit

In 2023 was de premie 22,7 procent. Deze premie is opgenomen in de cao van UWV. Daarmee konden we het maximale opbouwpercentage van 1,738 procent financieren. Om ook in 2024 het maximale opbouwpercentage van 1,738 procent te behouden, stelde het bestuur de kostendeckende premie voor 2024 vast op 22,9 procent. In december 2023 stemden de cao-partijen ermee in eenmalig deze verhoogde premie te betalen.

Premie-egalisereserve

Eind 2022 was de premie-egalisereserve nul. De feitelijke premie 2023 was ex-ante gelijk aan de gedempte kostendekkende premie 2023. Daardoor vond in 2023 geen toevoeging of onttrekking aan de premie-egalisereserve plaats. Eind 2023 was de reserve dus nog steeds nul.

1.2.2 Beleid verhogen en verlagen pensioenen

Wij hanteren een voorwaardelijke toeslagverlening. Ons beleid voor het verhogen en verlagen van pensioenen staat in onze Abtn. De Abtn staat op onze website.

Verhoging per 1 januari 2023

Op 1 juli 2022 trad een algemene maatregel van bestuur (AMvB) in werking. Deze AMvB gaf pensioenfondsen onder voorwaarden de mogelijkheid om besluiten te nemen voor toeslagen die betrekking hebben op de jaren 2022 en 2023. Pensioenfondsen waren daardoor in staat om toeslag te verlenen bij een beleidsdekkingsgraad van 105 procent, als werd voldaan aan de gestelde voorwaarden. Daarbij moest worden onderbouwd of een dergelijk toeslagbesluit past in een evenwichtige besluitvorming, ook vooruitlopend op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. In december 2022 besloot het bestuur gebruik te maken van de AMvB en de pensioenen per 1 januari 2023 maximaal te verhogen. De opgebouwde aanspraken van actieve deelnemers zijn per 1 januari 2023 verhoogd met 2,7 procent (de maximale toeslag gebaseerd op de cao-loonontwikkeling van 1 oktober 2021 tot en met 30 september 2022). De ingegane pensioenen en premievrije aanspraken zijn per 1 januari 2023 met 7,5 procent verhoogd (de maximale toeslag volgens het reglement gebaseerd op de consumenten prijsindex afgeleid (CPI-afgeleid), welke lag op 17,16 procent).

De oorspronkelijke AMvB is per 1 januari 2023 komen te vervallen. Op 12 april 2023 is echter een nieuwe AMvB aangenomen, waarmee de versoepelde regels zijn verlengd. In december 2023 besloot het bestuur nogmaals gebruik te maken van de AMvB. Dit keer werden de opgebouwde aanspraken van actieve deelnemers met ingang van 1 januari 2024 met 6,5 procent verhoogd. Dit is de maximale toeslag gebaseerd op de cao-loonontwikkeling van 1 oktober 2022 tot en met 30 september 2023. Helaas konden de ingegane pensioenen en premievrije aanspraken per 1 januari 2024 niet worden verhoogd. Over deze periode is de CPI-afgeleid -1,4 procent. Volgens het beleid van het pensioenfonds is een negatieve verhoging echter niet mogelijk, waardoor is besloten om het percentage op 0 procent te stellen.

We hebben goed gekeken of dit besluit vanuit het belang van alle groepen van het pensioenfonds is genomen (iedereen die werkt en dus pensioen opbouwt, gepensioneerden, oud-medewerkers die nog niet met pensioen zijn, overige groepen). We keken ook naar hoe dit besluit aansluit bij de verhogingen die we per 1 januari 2022 en 1 januari 2023 hebben gedaan. Toen maakten we namelijk ook gebruik van de versoepelde regels voor het verhogen van pensioen via de AMvB. Een voorwaarde voor het gebruik maken van de AMvB is dat cao-partijen hebben aangegeven dat zij van plan zijn om de al opgebouwde pensioenaanspraken over te brengen naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit wordt invaren genoemd. In december 2022 is dit voornemen uitgesproken.

Voor actieve en inactieve deelnemers worden verschillende toeslagmaatstaven gehanteerd, respectievelijk de cao-loonontwikkeling en de CPI afgeleid. Hierdoor ontstaan verschillen in de hoogte van de indexatie. Het verschil tussen actieve deelnemers en inactieve deelnemers is een punt van aandacht voor het bestuur. Het lijkt daardoor alsof niet alle groepen evenveel krijgen. Het bestuur heeft de jaren 2022 en 2023 echter ook meegewogen. Toen waren de verhoudingen andersom. De inactieve deelnemers kregen toen juist meer verhoging dan de actieve deelnemers.

Bij het indexatiebesluit houden we ook rekening met de financiële positie van het fonds. Door de verhoging nemen de verplichtingen toe. Daardoor neemt de dekkingsgraad van het fonds af. Er is dan minder vermogen te verdelen op het moment dat we overgaan naar de nieuwe regeling. Het bestuur wil voldoende financiële middelen overhouden voor een beheerste overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Het directe effect op de dekkingsgraad van de verhoging per 1 januari 2024 is circa -3,5 procent. Ondanks de verhoging voor actieve deelnemers blijft de dekkingsgraad boven de vereiste dekkingsgraad van het fonds. Het bestuur heeft in de overwegingen bij het besluit meegenomen dat er voldoende financiële middelen moeten overblijven voor de overgang naar de nieuwe regels voor pensioen. En dat er een kans is dat we ook in 2025 en 2026 de pensioenen kunnen verhogen. De kans daarop wordt wel kleiner doordat de dekkingsgraad door deze verhoging lager wordt. Ook de kans op een verlaging van de pensioenen in de toekomst neemt automatisch iets toe.

Onvoorwaardelijke pensioenverhoging

Voor de ex-Cadans-deelnemers geldt een uitzondering. Dit zijn deelnemers met een ingegaan pensioen of premievrij recht van vóór 1996. Deze groep heeft recht op een onvoorwaardelijke pensioenverhoging gebaseerd op de CPI-afgeleid. De werkgever financiert deze onvoorwaardelijke pensioenverhoging. De CPI-afgeleid komt uit op -1,4 procent. Volgens het beleid van het pensioenfonds is een negatieve verhoging voor deze deelnemers niet mogelijk, waardoor is besloten om het percentage per 1 januari 2024 op 0 procent te stellen.

1.2.3 Beleggingsbeleid

Ons beleggingsbeleid lichten we in paragraaf 2.1 toe. Daar besteden we aandacht aan ons strategisch beleid, de samenstelling van onze beleggingsportefeuille, maatschappelijk verantwoord beleggen en de beleggingsrendementen in 2023.

1.3 Financiële positie en financiële resultaten

1.3.1 Dekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft aan hoe we er financieel voorstaan. Het bestuur baseert zijn beleid op de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de laatste twaalf maanden. Op 31 december 2023 was onze beleidsdekkingsgraad 121,2 procent (op 31 december 2022: 120,2 procent).

In 2023 daalde de actuele dekkingsgraad van 118,0 procent naar 116,6 procent. De tabel hieronder toont de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad en van de beleidsdekkingsgraad in 2023.

Ontwikkeling van de dekkingsgraad	Actuele dekkingsgraad	Beleidsdekkingsgraad
dec-22	118,00%	120,20%
jan-23	118,60%	120,90%
feb-23	121,60%	121,70%
mrt-23	119,30%	122,00%
apr-23	119,40%	121,80%
mei-23	120,40%	121,70%
jun-23	120,60%	121,50%
jul-23	123,10%	121,70%
aug-23	123,00%	121,40%
sep-23	125,40%	121,40%
okt-23	123,90%	121,40%
nov-23	122,90%	121,40%
dec-23	116,60%	121,20%

Naast de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad bepalen we elk kwartaal de vereiste dekkingsgraad. Dit is de dekkingsgraad die we moeten hebben om tegenslagen op te kunnen vangen. Eind 2023 was onze vereiste dekkingsgraad 116,9 procent (2022: 117,1 procent). In de risicoparagraaf van de jaarrekening (paragraaf 7.4.3) staat hoe we de vereiste dekkingsgraad berekenen.

Aan het eind van elk jaar berekenen we onze minimaal vereiste dekkingsgraad. Dit is de minimale dekkingsgraad die we van De Nederlandse Bank (DNB) moeten hebben. Eind 2023 was onze minimaal vereiste dekkingsgraad 104,2 procent (2022: 104,2 procent). De actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad waren eind 2023 hoger dan de minimaal vereiste en de vereiste dekkingsgraad.

Rol en bevindingen van de certificerend actuaris

De certificerend actuaris stelt elk jaar vast of we voldoen aan de eisen van de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De belangrijkste bevindingen van de certificerend actuaris zijn:

- De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.
- Het eigen vermogen is lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen.
- De beleidsdekkingsgraad op balansdatum is hoger dan de vereiste dekkingsgraad.
- Omdat het aanwezige eigen vermogen hoger is dan het vereist eigen vermogen, is de vermogenspositie op de balansdatum voldoende. Daarbij moet worden opgemerkt dat de mogelijkheden tot het verlenen van toeslagen bij deze vermogenspositie beperkt zijn.

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie

In de actuariële verklaring oordeelt de certificerend actuaris dat we voldoen aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

1.3.2 Financiële resultaten 2023

De tabel hieronder laat zien welke factoren het eigen vermogen, en dus de actuele dekkingsgraad, beïnvloedden en in welke mate.

	Eigen vermogen		Actuele dekkingsgraad	
	2023	2022	2023	2022
Stand 1 januari (bedragen x 1 miljoen euro)	1.197,40	968,60	118,0%	111,4%
Premieresultaat	72,20	47,80-	0,5%	-0,9%
Resultaat wijzigingen rentetermijnstructuur (RTS)	248,20-	2.523,20	-4,1%	40,0%
Beleggingsresultaat (inclusief renteafdekking)	417,80	1.676,90-	5,4%	-25,3%
Resultaat wijziging grondslagen	14,10-	66,10-	-0,2%	-1,2%
Resultaat toeslagverlening	199,30-	513,50-	-3,5%	-6,2%
Overige resultaten	11,80-	9,90	0,5%	0,2%
Stand 31 december	1.214,00	1.197,40	116,6%	118,0%

Hieronder lichten we de verschillende resultaten verder toe.

Premieresultaat (bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Premiebijdragen	284,1	254,2
Pensioenopbouw	-211,9	-302
Premieresultaat	72,2	-47,8

De feitelijke premie is de totale premie die de werkgever en de werknemers betaalden. Het premieresultaat is de feitelijke premie min de directe en toekomstige kosten in de premie en min de actuariële kostprijs van de pensioenopbouw. Het voor de tijdsevenredige opbouw van de pensioenaanspraken benodigde bedrag is gebaseerd op de rentetermijnstructuur per 31 december 2022. Aangezien de rentetermijnstructuur hoger ligt dan de gehanteerde verwachte rendementscurve, is in 2023 het premieresultaat 72,2 miljoen euro positief met een positief effect op de dekkingsgraad van 0,5 procentpunt (2022: -47,8 miljoen euro en -0,9 procentpunt).

Premiedekkingsgraad

De premiedekkingsgraad geeft aan hoe de ontvangen premie zich verhoudt tot de inkoopkosten van de nieuwe pensioenopbouw in het betreffende jaar. De premiedekkingsgraad geeft ook aan of de ontvangen premie voldoende is voor de kosten van de nieuwe pensioenopbouw. De pensioenopbouw wordt gewaardeerd op basis van de voorgeschreven rentetermijnstructuur. Dat maakt dat de premiedekkingsgraad rentegevoelig is. In 2023 was de premiedekkingsgraad 133,9 procent (2022: 84,3 procent).

Hoogte premies

In de tabel hieronder staan de feitelijke premie, de gedempte kostendekkende premie en de zuiver kostendekkende premie. De feitelijke premie moet minimaal gelijk zijn aan de van tevoren vastgestelde benodigde gedempte kostendekkende premie. Met andere woorden: op het moment dat het bestuur de benodigde premie vaststelt, moet deze, naar beste inschatting, kostendekkend zijn. Achteraf kan het zo zijn dat de ontvangen feitelijke

premie lager is dan de berekende gedempte kostendeekkende premie. De belangrijkste oorzaken zijn een andere samenstelling van het deelnemersbestand en/of een andere verhouding tussen de pensioengrondslagsom en de pensioensalarissom. In het boekjaar valt de feitelijk ontvangen premie net iets lager uit dan de gedempte kostendeekkende premie en daarmee is de feitelijke premie achteraf bezien niet kostendeekkend. Bij de ex-ante vaststelling van de premie 2023 was de feitelijke premie wel hoger dan de gedempte kostendeekkende premie en daarmee was op voorhand wel sprake van een kostendeekkende premie op basis van de beste informatie en veronderstellingen op dat moment.

Premieresultaat (bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Zuiver kostendeekkende premie	253,6	355,2
Feitelijke premie	289,2	261,7
Gedempte kostendeekkende premie	289,2	259,8

In paragraaf 7.4.7 van de jaarrekening staat een toelichting.

Resultaat wijzigingen rentetermijnstructuur (RTS)

We waarderen de voorziening pensioenverplichtingen met de rentetermijnstructuur (RTS), die maandelijks wordt gepubliceerd door DNB. De RTS verandert voortdurend, wat invloed heeft op de hoogte van de voorziening. Een hogere RTS leidt tot een lagere voorziening. Eind 2023 was de gemiddelde RTS 2,35 procent (2022: 2,64 procent). De voorziening pensioenverplichtingen steeg met 248,2 miljoen door deze daling van de RTS en aanpassing van de UFR-methodiek aan het begin van 2023 (stijging van 265,4 miljoen -/- daling van 17,2 miljoen). Hierdoor daalde de dekkingsgraad met 4,1 procentpunt. In 2022 daalden de verplichtingen nog met 2.523,2 miljoen, wat een verhogend effect had op de dekkingsgraad van 40,0 procentpunt.

Effect beleggingsresultaat (inclusief renteaafdekking)

Beleggingsresultaat (bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Beleggingsresultaten (direct en indirect, na aftrek kosten vermogensbeheer)	634,7	1.721,2-
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	216,9-	44,3
Beleggingsresultaat	417,8	1.676,9-

In 2023 was het beleggingsresultaat 417,8 miljoen euro positief. Dit had een positief effect van 5,4 procentpunt op de dekkingsgraad (2022: 1.676,9 miljoen euro negatief en -25,3 procentpunt). In paragraaf 2.1.4 staat een toelichting op het beleggingsresultaat.

Effect wijziging grondslagen

De Technische Voorziening (TV) voor risico fonds is bepaald met overlevingskansen op basis van de AG-Prognosetafel 2022. In 2022 pasten we deze tafels aan met de fondsspecifieke ervaringssterfte binnen onze populatie. Door het toepassen van de AG-Prognosetafel 2022 hanteert het pensioenfonds de meest recente inzichten over de Nederlandse bevolkingssterfte en houdt het rekening met de voorzienbare trend in de overlevingskansen. In 2024 worden deze conform het beleid van het pensioenfonds opnieuw onderzocht.

In 2023 verhoogden we de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 2,4 procent naar 2,6 procent. Mede door deze aanpassing stegen de pensioenverplichtingen met 14,1 miljoen euro en daalde de dekkingsgraad met 0,2 procentpunt. In 2022 was het effect van aanpassingen van de waarderingsgrondslagen 66,1 miljoen euro negatief en -1,2 procentpunt.

Een uitgebreide toelichting op het effect van de wijzigingen van de grondslagen staat in paragraaf 7.4.3 bij punt 7 van de jaarrekening.

Resultaat toeslagverlening

Het bestuur besloot de pensioenen van de actieve deelnemers te verhogen per 1 januari 2024 (zie paragraaf 1.2.2). Hierdoor stegen de pensioenverplichtingen in 2023 met 199,3 miljoen euro en daalde de dekkingsgraad met 3,5 procentpunt.

1.4 Pensioencommunicatie

Pensioenfonds UWV wil vertrouwen uitstralen. Met onze communicatie willen we al onze deelnemers inzicht in hun pensioensituatie én handelingsperspectief geven. De wettelijk verplichte communicatie is voor ons een échte ondergrens.

Net als in de jaren hiervoor zijn we op weg naar een nieuwe pensioenregeling in het kader van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Terwijl er ook in 2023 hard is gewerkt aan het project, beperkten we ons in de communicatie tot informatie over het proces om tot een nieuwe pensioenregeling te komen. Zolang we niet weten hoe de nieuwe regeling er precies uitziet, kunnen we onze (gewezen) deelnemers en gepensioneerden nog niet informeren over de persoonlijke gevolgen. Het bleef dus bij procesinformatie en dat zal voor een groot deel van 2024 ook nog gelden. Pas daarna verwachten we meer in detail te kunnen vertellen over de nieuwe pensioenregeling. Via de themapagina op onze website houden we iedereen op de hoogte van de laatste ontwikkelingen.

Keuzebegeleiding is een onderwerp waar we in 2023 al mee van start zijn gegaan. Per 1 juli 2023 ging de Wtp in. Keuzebegeleiding is een onderdeel van die wet waaraan we in 2023 direct moesten voldoen. Het is een wettelijke verplichting die van ons eist dat we deelnemers begeleiden in het maken van een keuze. Daarvoor hebben we in de eerste helft van 2023 de nodige aanpassingen gedaan in de pensioenplanner, procesbrieven en bij de pensioendesk. We voldeden per 1 juli 2023 dan ook aan de vereisten voor keuzebegeleiding. Vervolgens hebben we een project opgestart waarin we alle keuzemomenten hebben gedefinieerd en bekeken. We kwamen tot de conclusie dat we voor de huidige pensioenregeling geen grote toevoegingen zullen doen in het kader van keuzebegeleiding, tenzij we met minimale aanpassingen een positief effect kunnen bereiken. Zodra duidelijk is hoe de nieuwe pensioenregeling eruit ziet, herijken we de keuzemomenten en bepalen we onze ambitie voor de keuzebegeleiding daarbij.

In 2023 startten we met een nieuwe werkwijze voor het toetsen van de klanttevredenheid van onze deelnemers en gepensioneerden. In plaats van een grootschalig kwantitatief onderzoek onder alle doelgroepen toetsten we de klanttevredenheid per klantreis. In 2023 was dat de (grootste) klantreis: 'met pensioen gaan'. In 2024 voegen we daar de klantreizen 'ik heb een klacht', 'ik kom in dienst', 'ik ga uit dienst' en 'ik ben arbeidsongeschikt' aan toe. Alle resultaten worden verwerkt in een klantbelevingsmonitor.

Tijdens de Pensioen3Daagse in november wonnen we de Pensioenwegwijzer 2023 (juryprijs) met onze campagne over partnerpensioen uit 2022. Een mooie waardering voor een succesvolle campagne waarin we gedragswetenschappelijke inzichten inzetten om specifieke doelgroepen te bereiken.

1.4.1 Ons communicatiebeleid

Ons meerjarig communicatiebeleidsplan 2021-2023 is gebaseerd op vijf strategische uitgangspunten:

- A. doelgroepgerichte communicatie;
- B. verdere digitalisering;
- C. eenvoudig en actief taalgebruik;
- D. samenwerken met de werkgever;
- E. onderzoek en evaluatie.

Vanuit de strategische uitgangspunten formuleerden we twee strategische doelen: handelingsperspectief en relatie.

Handelingsperspectief

We willen dat onze deelnemers handelingen zien die ze zelf kunnen uitvoeren: ze hebben inzicht in hun pensioen en komen in actie als dat nodig is.

Hierbij horen de volgende tactische doelen:

- het inzicht in de eigen pensioensituatie vergroten;
- het inzicht in pensioenkeuzes en acties die de deelnemer kan doen vergroten;
- aanzetten tot actie als de deelnemer dit zelf nodig vindt.

Relatie

We willen dat onze deelnemers een sterke relatie hebben met Pensioenfonds UWV. Dat ze ook voor ons pensioenfonds kiezen als ze de vrije keuze hebben.

Hierbij horen de volgende tactische doelen:

- onze bereikbaarheid vergroten;
- een bijdrage leveren aan meer tevredenheid;
- een bijdrage leveren aan meer vertrouwen.

1.4.2 Klachten, geschillen en bezwaren

Alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden kunnen klachten of geschillen bij ons melden. Informatie over de klachten- en geschillenregeling staat op onze website: www.uwvpensioen.nl.

We hebben bijna 60.000 (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. In 2023 ontvingen we 170 klachten en geschillen. De meeste klachten kwamen telefonisch binnen. We kregen 131 schriftelijke klachten. In 97 van deze gevallen betrof het pro-forma bezwaren tegen invaren. Voor 5 van de 170 klachten is na afhandeling van de klacht een beroep ingediend bij de commissie van beroep (vervolgklacht).

De klachten en geschillen gingen over de volgende onderwerpen:

Rubrieken klachten	Schriftelijke klachten	Telefonische klachten	Totaal aantal klachten	Geschillen bij de CvB
Service en klantgericht	0	0	0	0
Behandelingsduur	0	4	4	0
Informatieverstrekking	6	8	14	0
Deelnemersportaal	0	0	0	0
Keuzebegeleiding	0	0	0	0
Pensioenberekening en -betaling	10	14	24	4
Registratiewerknemersgegevens/datakwaliteit	0	0	0	0
Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	5	1	6	0
Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	101	4	105	0
Financiële situatie	9	6	15	1
Duurzaamheid	0	0	0	0
Overig	0	2	2	0
Totaal	131	39	170	5

Voor het totaal aantal klachten is gekeken naar de klachten die in 2023 zijn afgehandeld. De telwijze hiervoor is in 2023 gewijzigd. Wanneer een deelnemer nog een schriftelijke of telefonische klacht over hetzelfde onderwerp indient, wordt de klacht als één klacht geteld. Het eerdere klachtenproces wordt voortgezet. Voor 16 klachten is dit het geval. In 2022 werden alle klachten afzonderlijk geteld.

Vanaf 2023 kan een deelnemer alleen een beroep instellen nadat een klacht is ingediend. Sinds 1 juli 2023 wordt de term geschillen gereserveerd voor klachten die intern niet zijn opgelost en worden voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen, een externe geschilleninstantie of de burgerlijke rechter (zie de paragraaf Gedragslijn Goed Omgaan met klachten van de Pensioenfederatie). De klacht telt zowel mee in het aantal klachten als beroepszaken bij de commissie van beroep.

We handelden bijna alle klachten binnen de termijn van twintig dagen af. Een aantal keer lukte dat niet en informeerden wij de deelnemer of pensioengerechtigde dat we meer tijd nodig hadden.

Gedraglijn Goed omgaan met klachten

De gedraglijn Goed omgaan met klachten helpt pensioenfondsen om op een deelnemersvriendelijke, transparante en eenduidige manier met klachten om te gaan. Door deze gedraglijn te volgen, kunnen we onze dienstverlening verbeteren en het perspectief van de deelnemer centraal stellen.

In 2023 is de mogelijkheid geboden aan deelnemers die telefonisch een klacht hebben ingediend, deel te nemen aan een klanttevredenheidsonderzoek. Helaas was de respons laag, waardoor het onderzoek niet representatief is. In 2024 willen we een nieuwe meting houden.

Verbeteringen dankzij klachten

Dankzij klachten en geschillen kunnen we onze dienstverlening verbeteren. Voorbeeld hiervan is: met het digitaliseren van de pensioenaanvraag wordt bij uitruil niet alleen het hogere ouderdomspensioen vermeld, maar ook het lagere partnerpensioen. De pensioenaanvraag is hierop aangepast.

In 2023 hebben we de samenstelling van de commissie van beroep aangepast om meer bestuurlijke betrokkenheid te garanderen. De klachtenprocedure is tevens aangepast.

1.5 Externe ontwikkelingen

Ook in 2023 was de toekomst van het pensioenstelsel een belangrijk onderwerp. In deze paragraaf noemen we de belangrijkste ontwikkelingen.

1.5.1 Wet toekomst pensioenen

Per 1 juli 2023 is de Wet toekomst pensioenen (Wtp) in werking getreden. De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is de grootste en meest ingrijpende hervorming uit de geschiedenis van het Nederlandse pensioenstelsel. De overgang raakt alle onderdelen van onze pensioendienstverlening, waaronder onze pensioenadministratie en -systemen, het vermogensbeheer en de communicatie met onze deelnemers.

De uiterste implementatiedatum van de Wtp is een jaar naar achteren geschoven. Uiterlijk 1 januari 2028 moeten cao-partijen en pensioenfondsen de pensioenregeling hebben aangepast aan de nieuwe wettelijke eisen. Nieuwe pensioenopbouw kan dan alleen plaatsvinden volgens de nieuwe wetgeving. Om de huidige pensioenen mee te nemen naar de nieuwe pensioenregeling (het zogenaamde 'invaren'), is een verzoek van onze cao-partijen aan het pensioenfonds nodig. Op basis van de huidige inzichten hadden het pensioenfonds en cao-partijen zich ten doel gesteld om per 1 januari 2026 over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel. Maar we zijn samen tot de conclusie gekomen dat voor een zorgvuldige overgang naar een nieuwe pensioenregeling meer tijd nodig is. Daarbij komt dat wet- en regelgeving nog niet geheel is uitgewerkt. Dit maakt het proces op onderdelen onzeker en complex. Het pensioenfonds en cao-partijen werken nauw samen om een beheerste en zorgvuldige overgang naar het nieuwe pensioenstelsel te waarborgen. Een overgang naar een nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027 of 2028 past daar beter bij.

In het vierde kwartaal van 2022 spraken de cao-partijen af de 'solidaire premiereregeling mét invaren' als werkhypothese voor de toekomstige pensioenregeling te hanteren. In 2023 zijn we tezamen met de cao-partijen verder gegaan met de inhoudelijke uitwerking van de nieuwe pensioenregeling. Hieruit is een eerste 'ruwe schets' opgesteld. Die noemen we de vertrekvariant. De vertrekvariant geldt als basis voor de verdere analyses van de nieuwe pensioenregeling. Door steeds beleidsalternatieven door te rekenen op onderdelen van de nieuwe pensioenregeling en die te vergelijken met de vertrekvariant, krijgen het pensioenfonds en de cao-partijen inzicht in de werking van de nieuwe pensioenregeling. Op die manier kunnen we samen de nieuwe pensioenregeling zo goed mogelijk vormgeven. Hierbij wordt getoetst aan de doelen van de nieuwe pensioenregeling die cao-partijen hebben gesteld en de uitgangspunten die door het pensioenfonds zijn opgesteld. Het pensioenfonds ziet tezamen met cao-partijen erop toe dat de uitwerking van de nieuwe pensioenregeling op een evenwichtige manier gebeurt en kijkt of de nieuwe pensioenregeling uitvoerbaar is. De cao-partijen streven ernaar om in het vierde kwartaal van 2024 een transitieplan gereed te hebben met daarin de uitwerking van de nieuwe pensioenregeling. De uiterste (wettelijke) datum waarop het transitieplan gereed moet zijn, is 1 januari 2025. Daarna dient het bestuur een implementatieplan en communicatieplan te maken. De uiterste datum waarop deze plannen gereed moeten zijn is 1 juli 2025. Op onze website hebben we een themapagina over het nieuwe pensioenstelsel. Zo nemen we onze deelnemers mee in het proces en de verdere ontwikkelingen.

Transitie-FTK

Per 1 juli 2023 is ook overgangswetgeving voor pensioenfondsen van kracht geworden: het transitie-FTK. Deze overgangswetgeving is onderdeel van de Wtp. In het transitie-FTK is geregeld hoe het pensioenfonds moet handelen als de dekkingsgraad lager is dan nodig op het moment van overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Pensioenfondsen zijn niet verplicht om deze overgangswetgeving te gebruiken. Het pensioenfonds had in 2023 de mogelijkheid om gebruik te maken van de AMvB (zie paragraaf 1.2.2). Daarom heeft het bestuur van het pensioenfonds in 2023 besloten nog geen gebruik te maken van het transitie-FTK. Ook in 2024 wordt geen gebruik gemaakt van het transitie-FTK.

Concrete stappen in het project Wtp

In 2023 troffen we de volgende voorbereidingen op de (uitvoering van de) nieuwe pensioenregeling:

- In het eerste kwartaal van 2023 is een risicobereidsheidsonderzoek uitgevoerd. Met het onderzoek is opgehaald welke risico's de verschillende deelnemers kunnen en willen lopen met oog op hun (toekomstige) pensioen. De uitkomsten worden tijdens de uitwerking van het beleggingsbeleid gebruikt om te zorgen dat het risicoprofiel van de beleggingen (van de verschillende deelnemersgroepen) zo goed mogelijk aansluit op de risicohouding van de deelnemers. De resultaten deelden wij via onze website en de digitale nieuwsbrief.
- Tenminste maandelijks overlegt het bestuur met cao-partijen over de uitwerking van de nieuwe pensioenregeling. Dit heeft geleid tot een eerste uitwerking van de nieuwe pensioenregeling die in 2024 verder wordt geanalyseerd en waar nodig aangepast. Doel is om tot een zo goed mogelijke invulling van de nieuwe pensioenregeling te komen voor alle deelnemers.
- Er zijn gesprekken geweest met onze strategische uitbestedingspartners over de samenwerking in de nieuwe pensioenregeling. Dit gaat onder meer over de (inrichting van de) gegevensuitwisseling tussen vermogensbeheer en de pensioenuitvoerder voor de communicatie met deelnemers. In 2024 gaan we hier op projectbasis verder invulling aan geven.
- We zijn verdergegaan met het project datakwaliteit, met als doel om vóór de overgang naar de nieuwe pensioenregeling een zo accuraat mogelijke pensioenadministratie te hebben (zie hierna).
- Vanuit de historie van (de rechtsvoorgangers van) het pensioenfonds zijn er veel bijzondere regelingen en overgangsregelingen. In 2023 zijn, tezamen met cao-partijen en TKP, deze regelingen beoordeeld om te bepalen of deze regelingen kunnen worden meegenomen in de nieuwe pensioenregeling en zo niet, op welke wijze ze kunnen worden omgezet. Gezien de omvang en de belangen voor de deelnemers nemen we hiervoor voldoende tijd. Dit traject loopt daarom door tot halverwege 2024.

Datakwaliteit

In lijn met de wetgeving moet het pensioenfonds kunnen aantonen dat de datakwaliteit voor, tijdens en na de transitie is geborgd. Hoewel het pensioenfonds altijd veel tijd en aandacht heeft besteed aan het waarborgen van de juistheid en volledigheid van de informatie in de pensioenadministratie is een aantal aanvullende acties ondernomen om de datakwaliteit te verbeteren. Hierbij hanteren wij het Kader Datakwaliteit zoals gepubliceerd door de Pensioenfederatie als leidraad. De belangrijkste (geplande) acties zijn:

- actualiseren beleid datakwaliteit en daarbinnen de bepaling van de risicobereidheid van het bestuur over de kwaliteit van de pensioengegevens;
- risico-inventarisatie en beoordeling van de kritische gegevenselementen, nodig voor het bepalen van de pensioenbedragen; en
- analyseren van de aanwezige kritische gegevenselementen.

Wij hebben onze externe accountant in 2024 opdracht gegeven om specifieke werkzaamheden te verrichten op de datakwaliteit van het pensioenfonds. De werkzaamheden zijn gebaseerd op het voorbeeld werkprogramma Datakwaliteit – Wet toekomst pensioenen zoals gepubliceerd door de beroepsorganisatie voor accountants (NBA) en IT-auditors (NOREA). Het rapport van feitelijke bevindingen van de accountant moet het pensioenfondsbestuur helpen zich een oordeel te vormen over de juistheid en volledigheid van de gegevens in de pensioenadministratie die nodig zijn voor het invaren naar het nieuwe pensioenstelsel.

1.5.2 Uitkering van een deel van het pensioenvermogen ineens

Het is de bedoeling dat deelnemers die met pensioen gaan, straks maximaal 10 procent van de waarde van hun pensioen als bedrag ineens kunnen laten uitkeren. De wetgeving hiervoor is al verschillende keren uitgesteld. In het wetsvoorstel staat dat deelnemers alleen bij pensioeningang een bedrag ineens kunnen laten uitkeren. Een wetswijziging moet nu mogelijk maken dat dit ook in de maand januari ná de pensioeningang kan. Het was de bedoeling dat de mogelijkheid om een bedrag ineens op te nemen, vanaf 1 juli 2024 zou ingaan. Deze datum is politiek niet haalbaar. Het wetsvoorstel hierover moet nog worden goedgekeurd worden door de Tweede en Eerste Kamer. De ingangsdatum is daarom opgeschoven en is op zijn vroegst 1 januari 2025.

In 2023 zijn wij verdergegaan met de voorbereidingen om onze processen, administratie en communicatie aan te passen voor de uitkering van een bedrag ineens.

1.5.3 Digital Operational Resilience Act

Met ingang van 17 januari 2023 is de Europese verordening ‘Digital Operational Resilience Act’ (DORA) van kracht geworden. Deze verordening heeft als doel om op uniforme wijze binnen de (Europese) financiële sector de digitale operationele weerbaarheid te verhogen. Instellingen hebben twee jaar de tijd om zich voor te bereiden om vanaf 17 januari 2025 aantoonbaar te voldoen aan de vereisten van DORA. De afgelopen jaren waren reeds diverse richtlijnen vanuit nationaal en Europees niveau van kracht, zoals de DNB Good Practice Informatiebeveiliging en verschillende uitbestedingsrichtlijnen. Met het voldoen aan die richtlijnen is al deels invulling gegeven aan de DORA-vereisten. De focus ligt zodoende op het invulling geven aan de aanvullende vereisten.

In 2023 is het pensioenfonds gestart met de voorbereidingen en is een impactanalyse uitgevoerd. In aanvulling op de (level 1) DORA-wetgeving wordt door De Nederlandsche Bank gewerkt aan de nadere invulling (level 2) in de vorm van zogenoemde Regulatory Technical Standards (RTS) en Implementing Technical Standards (ITS). Wij volgen deze ontwikkelingen en zodra de aanvullende eisen bekend zijn, zullen wij de invloed hiervan op het pensioenfonds inzichtelijk maken en hierop acteren.

2

Verantwoord
beleggen met een
goed rendement

Een pensioenfonds moet voldoende geld in kas hebben om de huidige én de toekomstige pensioenen te kunnen uitbetalen. We beleggen voor een zo goed mogelijk pensioenresultaat voor onze deelnemers en pensioengerechtigden. Maar beleggen brengt ook risico's met zich mee. Het gaat om de beste balans tussen rendement, risico en kosten. De kosten lichten we toe in paragraaf 3.4.

2.1 Beleggingsbeleid

In deze paragraaf beschrijven we ons beleggingsbeleid. We besteden aandacht aan het strategisch beleggingsbeleid, de samenstelling van de beleggingsportefeuille, maatschappelijk verantwoord beleggen en de beleggingsrendementen in 2023.

2.1.1 Strategisch beleggingsbeleid

We hebben een 'matchingportefeuille' om het renterisico van onze verplichtingen te beheersen. Daarin proberen we de rentegevoeligheid van de beleggingen te laten aansluiten bij de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen. In de matchingportefeuille zitten vooral staatsobligaties en derivaten (renteswaps). Daarnaast hebben we een 'rendementsportefeuille'. Hiermee willen we positieve beleggingsopbrengsten genereren om de pensioenen te kunnen verhogen.

De tabel hieronder geeft de norm (doelweging) weer naast de feitelijke allocatie van eind 2023 en eind 2022.

Portefeuille (in procenten)	Norm 2023	Portefeuille eind 2023	Portefeuille eind 2022
Matchingportefeuille	32,9	34,0	28,9
Rendementsportefeuille	67,1	66,0	71,1
Totaal	100	100	100

Door de rentedaling in de laatste maanden van 2023 steeg de omvang van de matchingportefeuille relatief sterk. Hierdoor daalde de omvang van de rendementsportefeuille in relatieve zin. Zolang de verhouding zich nog binnen de gestelde bandbreedte bevindt, herijken we één keer per jaar de verhouding tussen beide portefeuilles, op het moment dat het nieuwe jaarlijkse beleggingsplan inwerking treedt. We doen dit om transactiekosten te verminderen.

Portefeuille (in procenten)	Norm 2023	Portefeuille eind 2023	Portefeuille eind 2022
Totaal matchingportefeuille	32,9	34,0	28,9
Euro AAA-AA staatsobligaties en swaps	32,9	21,2	17,8
Liquiditeiten	-	12,8	11,1

Portefeuille (in procenten)	Norm 2023	Portefeuille eind 2023	Portefeuille eind 2022
Totaal rendementsportefeuille	67,1	66,0	71,1
<i>Aandelen</i>	21,0	18,9	21,2
Aandelen ontwikkelde landen	16,3	14,5	16,3
Aandelen opkomende landen	4,7	4,4	4,9
<i>Vastrentende waarden</i>	31,0	31,0	32,5
Hypotheke	9,0	8,7	9,2
Bedrijfsobligaties Investment Grade	7,2	7,3	7,7
Hoogrentende bedrijven	6,9	7,0	7,6
Hoogrentende landen	6,2	6,1	6,4
Onderhandse leningen	1,7	1,9	1,6
<i>Onroerend goed</i>	10,0	10,4	11,5
Genoteerd onroerend goed	0,0	0,0	0,0
Niet-genoteerd onroerend goed	10,0	10,4	11,5
<i>Alternatieve beleggingen</i>	4,0	4,8	4,9
Grondstoffen	0,0	0,0	0,0
Private Markets	4,0	4,8	4,9
<i>Liquiditeiten</i>	1,1	0,9	1,0
Liquiditeiten (inclusief valuta afdekking)	1,1	0,9	1,0

2.1.2 Aanpassingen in de beleggingsportefeuille in 2023

In 2023 deden we een beperkt aantal aanpassingen in de portefeuille. Dit deden we binnen de kaders van ons strategisch beleggingsbeleid 2021-2023. Het strategisch beleggingsbeleid stelden we begin 2021 vast.

- We voeren een beleid van 'dynamische renteafdekking'. De mate van renteafdekking is afhankelijk van het niveau van de rente. Het fonds gebruikt daarvoor een rentestaffel. De uitkomsten van de in 2023 uitgevoerde ALM-studie hebben bevestigd dat een rentestaffel waarde toevoegt ten opzichte van een vaste renteafdekking, maar wel kan worden geoptimaliseerd. We hebben in juni 2023 daarom een herijkte rentestaffel vastgesteld. Hierbij is gekozen voor een minder grote aanpassing van de renteafdekking bij het raken van een renteniveau in de staffel (een aanpassing van 7,5 procentpunt in plaats van 15 procentpunt), en een verlaging van de maximale renteafdekking, van 95 procent naar 80 procent. Hiermee wordt meer indexatiepotentieel behouden in hogere rente- en inflatiescenario's.
- In juni 2023 steeg de 20-jaars swaprente naar meer dan 3 procent. Op basis van de dynamische rentestaffel besloten we de renteafdekking te verhogen van 65 procent naar 72,5 procent.
- Binnen de categorie aandelen wordt per begin 2023 belegd op basis van benchmarks waarin, naast een best-in-class aanpak, een significante additionele CO2-reductie wordt gerealiseerd en, naast Social Development Goal (SDG) 3 (gezondheidszorg), gestuurd wordt op SDG 7 (duurzame en betaalbare energie) en SDG 13 (schone energie en klimaatadaptatie).
- Binnen aandelen ontwikkelde landen wordt per begin 2023 belegd op basis van de regioverdeling van de MSCI Wereld benchmark. Hiermee is het gewicht van Noord-Amerika significant groter geworden ten opzichte van de regioverdeling die we hiervoor hanteerden. We hebben in 2022 geconcludeerd dat de nieuwe verdeling het best past bij onze beleggingsbeginselen, omdat een marktwaarde-gewogen benchmark zoals de MSCI Wereld het startpunt is van een passieve invulling en in de uitvoering het minst complex is.
- Binnen investment grade bedrijfsobligaties is gekozen voor een ESG-benchmark waarin, ten opzichte van de vorige benchmark, een strenger uitsluitingsbeleid wordt gehanteerd. Via deze benchmark wordt een verdere reductie van de CO2-uitstoot gerealiseerd. In het eerste kwartaal van 2023 is het bedrijfsobligatiesmandaat omgezet naar deze nieuwe benchmark.

In 2023 is, na uitvoering van een ALM-studie in de eerste helft van het jaar, een nieuw strategisch beleggingsbeleid voor de periode 2024-2026 vastgesteld. Belangrijkste wijziging in het beleid is dat de allocatie naar hypotheke met 5 procentpunt zal worden verhoogd en dat de marktwaarde-allocatie naar de matchingportefeuille met 5 procentpunt zal worden verlaagd.

2.1.3 Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

Begin 2022 stelden we een nieuw beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) vast. Het beleidsdocument staat op onze website: www.uwvpensioen.nl/verantwoord-beleggen.

Ons hoofddoel is een goede uitvoering van de pensioenregeling van onze deelnemers. Het doel van ons beleggingsbeleid is op korte en lange termijn kunnen voldoen aan de pensioenverplichtingen. Ook willen we de pensioenaanspraken en de pensioenen, wanneer mogelijk, kunnen aanpassen aan de loon- en prijsontwikkeling.

Naast risico en rendement vinden we verantwoord beleggen een belangrijk thema. We beleggen ons vermogen op een maatschappelijk verantwoorde manier. We zijn ervan overtuigd dat dit niet ten koste gaat van financieel rendement en zelfs een positieve bijdrage kan leveren. Waar mogelijk zetten we ons vermogen ook in voor de verduurzaming van de maatschappij. We hanteren het 'do good'-principe en leggen de nadruk op de thema's klimaat en arbeid. Onder klimaat vallen ook ontbossing en biodiversiteit. We baseren onze keuzes op een risicoanalyse en op de input van de betrokkenen bij ons pensioenfonds. Deze betrokkenen zijn de deelnemers, de gepensioneerden, het verantwoordingsorgaan, UWV (de werkgever) en het bestuur.

We hanteren de United Nations Global Compact als basis van ons uitsluitingsbeleid. Ook ondertekenden we de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI).

De belangrijkste MVB-thema's

Hieronder geven we een overzicht van onze twee belangrijkste MVB-thema's: klimaat en arbeid.

Klimaat

Voor de periode vanaf 2021 stelden we een langetermijndoel voor CO₂-reductie vast. We kozen voor de 'Paris Aligned benchmark'. Deze benchmark gaat uit van een initiële CO₂-reductie van 50 procent, gevolgd door een jaarlijkse CO₂-reductie van 7 procent. In 2022 is besloten om binnen de categorie aandelen te gaan beleggen op basis van benchmarks waarin, naast een best-in-class aanpak, een significante additionele CO₂-reductie wordt gerealiseerd en, naast SDG 3 (gezondheidszorg), gestuurd wordt op SDG 7 (duurzame en betaalbare energie) en 13 (schone energie en klimaatadaptatie). Deze benchmarks zijn per begin 2023 doorgevoerd in de aandelenmandaten.

Binnen investment grade bedrijfsobligaties is gekozen voor een ESG-benchmark waarin, ten opzichte van de hiervoor gehanteerde benchmark, een strenger uitsluitingsbeleid wordt toegepast. Via deze benchmark wordt een verdere reductie van de CO₂-uitstoot gerealiseerd. In het eerste kwartaal van 2023 is het bedrijfsobligaties mandaat omgezet naar deze nieuwe benchmark.

Klimaatfilters kunnen de meest vervuilende bedrijven in sectoren als de cementindustrie of metaalindustrie uitsluiten. Gedachte hierbij is dat een beperkt aantal bedrijven verantwoordelijk is voor een groot deel van de uitstoot en deze bedrijven het meest gevoelig zijn voor klimaatrisico's. Het opnemen van SDG's binnen een benchmark zal op korte termijn niet zorgen voor een significant lagere CO₂-emissie, maar draagt bij aan het ontwikkelen van oplossingen, zodat de maatschappij geleidelijk schone energie beschikbaar krijgt. Aangezien eindproducten zoals cement en staal – in tegenstelling tot olie en gas – op de lange termijn benodigd zullen blijven in het economische proces legt het pensioenfonds door middel van zijn beleggingen de nadruk op het veranderen van bedrijfsprocessen in de cement- en metaalindustrie, zodat minder CO₂ wordt uitgestoten.

Binnen alle liquide beleggingscategorieën gebruiken we ESG-ratings om de op duurzaamheid slechtst presterende bedrijven en landen te verkopen en de beste bedrijven en landen te behouden. We sluiten kolenmijnen, kolencentrales en olie- en gaswinning uit. We streven naar CO₂-reductie binnen de vastgoedcategorie, met nadruk op energiebesparing, gebruik van hernieuwbare energie en CO₂-arme manieren van bouwen.

Naast reductie van de CO₂-intensiteit van de beleggingsportefeuille investeren we ook in beleggingen met een directe positieve klimaatimpact, zoals:

- een allocatie naar groene obligaties in de matchingportefeuille, bijvoorbeeld voor investeringen in isolatie, openbaar vervoer en energiebesparing;
- beleggingen in projecten en bedrijven die hernieuwbare energie produceren, energie besparen, afgevangen CO₂-uitstoot opslaan en waterstofinfrastructuur maken in de private markets portefeuille.

Arbeid

Waar mogelijk implementeren we het thema arbeid in de beleggingen. Binnen de portefeuille van staatsleningen van opkomende landen gebeurt dit door de 10 grootste schenders van arbeidsrechten conform de ITUC global rights lijst uit te sluiten. Het landenbeleid van pensioenfonds UWV bevat daarnaast criteria passend bij vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en democratie (de Freedom House index); ook deze criteria worden toegepast binnen de categorie staatsleningen van opkomende landen. Gezien de forse impact op het universum is hier een maatwerk index voor ontwikkeld.

Aangezien het thema arbeid minder direct belegbaar is dan klimaat heeft het pensioenfonds afgewogen wat de meest effectieve benadering is van het onderwerp. Het pensioenfonds heeft geconcludeerd dat het integreren van het thema arbeid in een ESG-benchmark voor aandelen of bedrijfsobligaties slechts een geringe toegevoegde waarde zou hebben. Het pensioenfonds heeft daarom een engagement manager aangesteld om verder invulling te geven aan het thema arbeid (en andere thema's).

Engagement manager

Het fonds heeft een engagement manager geselecteerd, om invulling te geven aan het thema arbeid en aan sub-klimaatthema's zoals biodiversiteit en ontbossing. Deze thema's kunnen in geringe mate door andere instrumenten (ESG-benchmarks, uitsluiting) geadresseerd worden. Met de aanstelling wordt invulling gegeven aan het MVB-beleid van het pensioenfonds, dat voorziet in een intensivering van het engagementinstrument. De aanstelling is ingegeven om het gat tussen de huidige uitvoering en het door het bestuur vastgestelde beleid te verkleinen en te voldoen aan de toenemende wettelijke eisen rondom aandeelhoudersbetrokkenheid en transparantie.

Op basis van een in 2023 afgerond selectietraject is de engagement manager per medio 2023 met zijn activiteiten gestart.

2.1.4 Matchingsportefeuille en rendementsportefeuille

We hebben een aantal criteria voor de keuze van een beleggingsstijl. Het gaat bijvoorbeeld om de verhouding tussen het mogelijke risico en het verwachte rendement en de bijbehorende kosten. Daarnaast hebben we beleggingsovertuigingen waaraan we ons beleggingsbeleid toetsen. Vanuit deze overwegingen en overtuigingen kiezen we voor passief beheer van een groot deel van onze beleggingsportefeuille.

De volgende mandaten worden passief beheerd:

- staatsobligaties en rentederivaten (binnen de matchingportefeuille)
- hoogrentende staatsobligaties van opkomende landen
- bedrijfsobligaties 'investment grade' (met hoge kredietwaardigheid)
- aandelen ontwikkelde markten
- aandelen opkomende landen

Het mandaat met hoogrentende bedrijfsobligaties ('high yield') wordt actief beheerd.

Rendement en bijdrage

In 2023 was het totale bruto rendement op onze beleggingsportefeuille 8,5 procent (2022: -17,8 procent). Belangrijkste redenen hiervoor waren de hoge rendementen op aandelen (19,8 procent) en de in 2023 per saldo gedaalde rente, waardoor het vastrentende deel van de rendementsportefeuille met 7,7 procent rendeerd. Het nettorendement was in 2023 8,4 procent (2022: -17,9 procent). Dit is het bruto rendement verminderd met de directe beheervergoedingen. Zie voor de toelichting op de kosten paragraaf 3.4.2.

De matchingportefeuille behaalde in 2023 een rendement van 7,5 procent (2022: -35,0 procent). Deze portefeuille droeg 2,7 procent (2022: -12,0 procent) bij aan het totale rendement. De rendementsportefeuille inclusief de illiquide beleggingen had in 2023 een rendement van 8,5 procent (2022: -8,8 procent). Deze portefeuille droeg 5,8 procent (2022: -5,9 procent) bij aan het totale rendement.

De tabel hieronder geeft het bruto rendement en de rendementsbijdrage van de verschillende portefeuilles in 2023 weer (in procenten).

Matchingsportefeuille (in procenten)	Weging portefeuille	Rendements contributie	Feitelijk rendement	Benchmark rendement	Out-/under- performance
Totaal	34,0	2,7	7,5	7,3	0,2
Vastrentende waarden	21,2	2,3	10,2	7,3	2,9
Liquiditeiten	12,8	0,4	-	-	-

Rendementsportefeuille (in procenten)	Weging portefeuille	Rendements contributie	Feitelijk rendement	Benchmark rendement	Out-/under- performance
Totaal	66,0	5,8	8,5	10,8	-2,3
Aandelen	18,9	3,8	19,8	19,2	0,6
Vastrentend	31,0	2,5	7,7	8,4	-0,7
Onroerend goed	10,4	-0,9	-7,5	4,0	-11,5
Alternatieve beleggingen	4,8	0,3	5,2	5,7	-0,5
Liquiditeiten	0,8	0,0	-	-	-
Afdekking valuta	0,1	0,1	-	-	-

Matchingportefeuille

De matchingportefeuille bestond in 2023 uit een staatsobligatieportefeuille, geldmarktfondsen en een strategische renteafdekking via rentederivaten. De rentegevoeligheid van de staatsobligatieportefeuille was te laag om goed aan te sluiten bij de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen. Om de rentegevoeligheid van de verplichtingen goed te benaderen, gebruikten we daarom rentederivaten zoals renteswaps.

Strategische renteafdekking

De staatsobligatieportefeuille en de rentederivaten in de matchingportefeuille en de categorieën hypotheek en bedrijfsobligaties (investment grade) in de rendementsportefeuille stemmen we af op de rentegevoeligheid van de verplichtingen. Op zo'n manier dat de waardeverandering van deze beleggingen gemiddeld door de tijd overeenstemt met 72,5 procent van de waardeverandering van de verplichtingen. We dekken, per eind 2023, dus ongeveer 72,5 procent van het renterisico af.

We hebben een beleid van dynamische renteafdekking. Daarbij is de mate van renteafdekking afhankelijk van het niveau van de rente. De rentestaffel die we hanteren staat in ons strategisch beleggingsbeleid.

De uitkomsten van de in 2023 uitgevoerde ALM-studie hebben bevestigd dat een rentestaffel waarde toevoegt ten opzichte van een vaste rente-afdekking. We hebben in juni 2023 een herijkte rentestaffel vastgesteld. Hierbij is gekozen voor een minder grote aanpassing van de renteafdekking bij het raken van een renteniveau in de staffel (een aanpassing van 7,5 procentpunt in plaats van 15 procentpunt) en een verlaging van de maximale rente-afdekking, van 95 procent naar 80 procent. Hiermee wordt meer indexatiepotentieel behouden in hogere rente- en inflatiescenario's.

In de eerste helft van 2023 was de norm voor de afdekking van het renterisico 65 procent. In juli 2023 steeg de 20-jaars swaprente naar een waarde boven de 3 procent. Op basis van de dynamische rentestaffel besloten we toen de renteafdekking te verhogen van 65 procent naar 72,5 procent.

In 2023 steeg de rente tot en met eind oktober, maar in de laatste twee maanden van het jaar was er sprake van een sterke daling van de rente. Per saldo daalde de rente in 2023. De 20-jaars swaprente daalde bijvoorbeeld van een niveau van 2,93 procent per eind 2022 naar een niveau van 2,52 procent per eind 2023.

Deze rentedaling zorgde in 2023 voor een positief rendement (7,5 procent) op de matchingportefeuille. Het rendement op de matchingportefeuille was licht hoger dan de benchmark (7,3 procent).

Rendementsportefeuille – aandelen

Binnen ontwikkelde markten lieten aandelen een zeer sterk rendement zien, hoewel de gerealiseerde winstgroei van ondernemingen in 2023 nagenoeg vlak was. Winstgroei hangt sterk samen met nominale groei van het bruto binnenlands product (BBP). In een omgeving waar inflatie afneemt, is het moeilijker voor bedrijven om prijzen te blijven verhogen, waardoor winstgroei moeilijker te realiseren is. Het goede beursjaar voor aandelen heeft er met name toe geleid dat waarderingen van aandelen zijn opgelopen. De redenen hiervoor zijn dat beleggers positiever zijn geworden over het feit dat een recessie voorkomen zou kunnen worden en de mogelijke positieve impact van kunstmatige intelligentie op toekomstige winstgroei en productiviteit.

Aandelen Noord-Amerika was de sterkst presterende beleggingscategorie over 2023 door de blootstelling naar de grote technologie-aandelen in de VS en de steun van lagere rentes in het vierde kwartaal, waar groeiaandelen doorgaans meer van profiteren. Overige aandelenregio's uit ontwikkelde markten bleven achter op Noord-Amerika, door een minder sterk draaiende economie en minder blootstelling naar grote technologiebedrijven, maar stegen nog altijd 10 procent (in Euro) of meer.

Aandelen uit opkomende markten bleven achter bij de ontwikkelde aandelenregio's. De gerealiseerde winsten daalden in 2023 met circa 10 procent ten opzichte van het jaar ervoor. Dit werd veroorzaakt door minder wereldwijde vraag naar goederen, waardoor de industrie een minder goed jaar beleefde, en doordat prijzen van grondstoffen zijn gedaald. Maar de voornaamste reden is dat de Chinese economie de belofte van heropening niet kon waarmaken nadat het strenge zero-covid beleid eind 2022 onverwacht werd losgelaten. Problemen in de Chinese vastgoedsector en het lage consumentenvertrouwen bleven de economie parten spelen.

Het rendement op de categorie aandelen bedroeg in 2023 19,8 procent. Dit was licht hoger dan het rendement van de benchmark (19,2 procent).

Rendementsportefeuille – vastgoed

De categorie niet-genoteerd vastgoed had het moeilijk in 2023. Ondanks de koppeling tussen huur en inflatie, kregen de oplopende renteniveaus vat op de waardeontwikkeling van vastgoed. Waar dit binnen beursgenoteerd vastgoed al in 2022 zichtbaar werd, werkte dit effect pas in 2023 in de waardering van de illiquide categorie niet-beursgenoteerd vastgoed door.

Onze beleggingen in vastgoed bestonden in 2023 geheel uit niet-beursgenoteerd vastgoed. Het rendement hierop was sterk negatief in 2023 (-7,5 procent). Dit was flink lager dan het rendement van de benchmark (4 procent). Voor niet-beursgenoteerd vastgoed hanteren we een vaste rendementsdoelstelling van 4 procent.

Rendementsportefeuille – vastrentend (obligaties)

Centrale banken hebben de beleidsrente gedurende 2023 nog verder verhoogd. De Fed in de VS met 100 basispunten naar 5,5 procent, de ECB met 200 basispunten naar 4,0 procent en de Bank of England met 175 basispunten naar 5,25 procent. Wel dateren de laatste renteverhogingen alweer van enige tijd terug (laatste voor de Fed in juli, Bank of England in augustus, ECB in september).

Nadat eind oktober de tienjaarsrentes nog niveaus bereikten die we tenminste een decennium niet meer hadden aanschouwd, trad er in het vierde kwartaal een sterke daling op. In de Verenigde Staten was de tienjaarsrente nagenoeg vlak over 2023 en eindigde deze rond 3,9 procent, in Duitsland daalde de tienjaarsrente met 50 basispunten naar 2,0 procent en in het Verenigd Koninkrijk met 10 basispunten naar 3,5 procent. Voor alle drie de landen geldt dat de tweejaarsrentes hoger liggen dan de tienjaarsrentes. De rentetermijncurves zijn daarmee dalend.

Na twee zware jaren voor obligatiecategorieën, met fikse rentestijgingen, lieten deze categorieën in 2023 een beter jaar zien. Met name dankzij het sterke herstel in de laatste twee maanden van 2023. Staatsobligaties realiseerden een positief rendement. Bedrijfsobligaties deden het beter dan staatsobligaties vanwege het dalen van de risico-opslagen gedurende 2023, wat werd gedreven door de hoop op een zachte landing van de economie. Risicovollere high yield bedrijfsobligaties deden het hierbij beter dan kredietwaardigere investment grade bedrijfsobligaties.

Per saldo was het rendement van onze vastrentende portefeuille positief. Met een rendement van 7,7 procent presteerde onze vastrentende portefeuille lager dan de benchmark (8,4 procent). Het verschil is ontstaan door een lager rendement binnen de categorie hypotheeklen. Het rendement op hypotheeklen was 3,7 procent, terwijl het benchmarkrendement, dat berekend wordt op basis van het rendement op staatsobligaties, 6,8 procent was. Dit verschil werd veroorzaakt, doordat de rente op staatsobligaties sterk daalde in het vierde kwartaal van 2023.

Rendementsportefeuille – alternatieve beleggingen

De alternatieve beleggingen droegen in 2023 positief bij aan het rendement van de rendementsportefeuille. Het rendement van de alternatieve beleggingen bedroeg 5,2 procent. Dit was lager dan het rendement van de benchmark (5,7 procent), die gebaseerd is op een vaste rendementsdoelstelling.

Binnen alternatieve beleggingen beleggen we in private equity en infrastructuur. Na een moeizaam eerste half jaar, waarin de negatieve marktimpact uit 2022 doorwerkte op de waardering van deze niet-beursgenoteerde en illiquide categorie, was er in de tweede helft van het jaar sprake van een herstel, gedreven door het al eerder ingezette herstel op de publieke aandelenmarkten.

Rendementsportefeuille – afdekking valuta

De Amerikaanse dollar (-3 procent) en de Brits pond (+2 procent) waren in 2023 relatief stabiel ten opzichte van de euro. De Japanse yen (-11 procent) daalde in 2023 wel significant ten opzichte van de euro, onder meer doordat de korte renteniveaus in Japan, in tegenstelling tot in bijvoorbeeld de Verenigde Staten en de Eurozone, nauwelijks zijn opgelopen.

We dekten de blootstelling van de beleggingen aan de Amerikaanse dollar, de Japanse yen en het Britse pond voor 50 procent af. Per saldo droeg de valuta-afdekkingstrategie in 2023 licht positief bij aan het rendement (0,2 procent van de rendementsportefeuille).

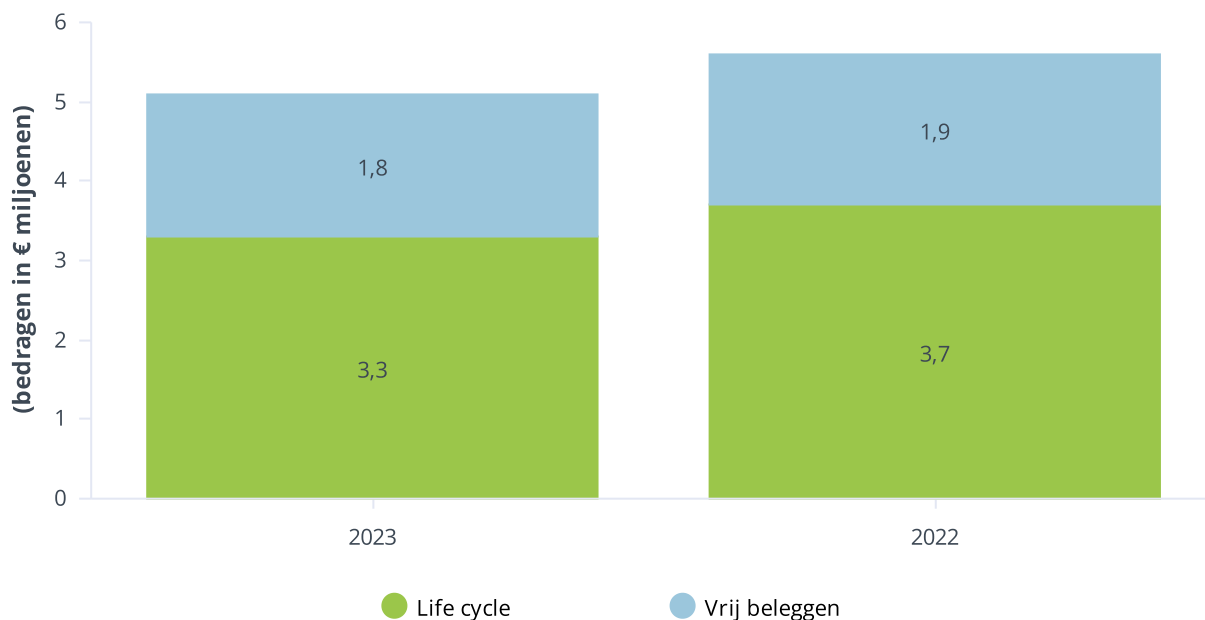
2.2 Beleggingsbeleid Individueel Pensioenbeleggen

Onze regeling Individueel Pensioenbeleggen (IPB) bestaat uit twee gesloten regelingen: een individuele bijspaarregeling en de VPL-regeling. Er vindt geen nieuwe premie-inleg plaats. Sinds 1 januari 2015 leggen deelnemers geen vrijwillige premie meer in. De werkgever betaalt sinds februari 2018 geen premie meer voor de VPL-regeling.

2.2.1 Beleggingskeuze

Deelnemers aan IPB kunnen kiezen voor één van de twee Life Cycles (vast of doorbeleggen) of voor Vrij Beleggen. De beleggingsmix van de Life Cycles wordt minder risicovol als de pensioendatum dichterbij komt. Deelnemers die kiezen voor Vrij Beleggen nemen de verantwoordelijkheid voor de beleggingen over. Zowel Vrij Beleggen als de Life Cycles bestaan uit een mix van verschillende beleggingsfondsen. Dit zijn fiscaal transparante beleggingsfondsen, op maat gemaakt voor pensioenfondsen om te kunnen profiteren van schaalvoordelen en fiscale faciliteiten. Het dividend en de terugvorderbare dividendbelasting komen ten goede aan de beleggingsfondsen.

Eind 2023 bedroeg het belegd vermogen in de Life Cycles en Vrij Beleggen ongeveer 5,2 miljoen euro (eind 2022: 5,6 miljoen euro). Hiervan was ongeveer 3,4 miljoen euro belegd in de Life Cycles (2022: 3,7 miljoen euro). In Vrij Beleggen was ongeveer 1,8 miljoen euro belegd (2022: 1,9 miljoen euro).

2.2.2.Samenstelling beleggingen

Aegon Investment Management (AIM) stelt het beleid vast voor de beleggingsfondsen waarin deelnemers aan de IPB-regeling beleggen. Dit gebeurt samen met een raad van participanten. Wij zitten daar ook in. We hebben invloed op het beleggingsbeleid van de beleggingsfondsen naar rato van ons belegd vermogen. De samenstelling van de beleggingsportefeuille van de Life Cycles verandert als de datum van pensionering nadert. Verhoudingsgewijs wordt dan meer belegd in langlopende staatsobligaties uit de Europese Monetaire Unie, zodat de rentegevoeligheid van de beleggingen beter aansluit bij de rentegevoeligheid van de inkoopfactoren bij het omzetten van de beleggingskapitalen in pensioenaanspraken.

LIFE CYCLE VAST

Jaren tot pensionering	Leeftijd	Depot	Aandelen	Obligaties	Belegd per 31 december 2023 in €	Rendement	Belegd per 31 december 2022 in €	Rendement
			%	%		%		%
20-27	40-47	B	75	25	151.900	16,7	153.900	-19,3
15-19	48-52	C	65	35	168.400	15,4	157.300	-19,6
13-14	53-54	D	55	45	102.100	14,1	167.600	-19,8
11-12	55-56	E	45	55	162.900	12,9	109.000	-20,1
9-10	57-58	F	35	65	137.600	11,7	132.800	-20,4
7-8	59-60	G	25	75	142.700	10,5	215.700	-20,7
5-6	61-62	H	15	85	573.400	9,1	842.600	-25,2
3-4	63-64	I	10	90	965.900	8,4	1.280.400	-27,9
1-2	65-66	J	5	95	933.500	7,7	618.300	-29,6

LYFE CYCLE DOORBELEGGEN

Jaren tot pensionering	Leeftijd	Depot	Aandelen	Obligaties	Belegd per 31 december 2023 in €	Rendement	Belegd per 31 december 2022 in €	Rendement
			%	%		%		%
7-10	57-60	L	55	45	24.300	14,1	16.800	-19,8
3-6	61-64	M	45	55	31.000	12,9	11.200	-22,1
1-2	65-66	N	35	65	26.400	11	-	-

VRIJ BELEGGEN

Depot	Aandelen	Obligaties	Geldmarkt	Belegd per 31 december 2023 in €	Rendement	Belegd per 31 december 2022 in €	Rendement
	%	%	%		%		%
A	100	0	0	171.900	19,8	115.100	-18,6
B	75	25	0	319.900	16,7	351.700	-19,3
C	50	50	0	465.000	13,5	439.500	-20
D	25	75	0	454.900	10,5	402.600	-20,7
E	0	100	0	334.000	7,4	459.200	-21,5

Door onttrekkingen en stortingen kunnen er beperkte rendementsverschillen zijn tussen de depots Life Cycle en Vrij Beleggen, terwijl ze dezelfde verhouding aandelen en obligaties hebben.

2.2.3 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Wij vinden het belangrijk dat het IPB-beleggingsbeleid rekening houdt met waarden en normen voor mensenrechten, arbeidsrechten en milieu. Door via AIM in beleggingsfondsen te participeren geven we invulling aan dit maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

In 2023 actualiseerde AIM de lijst met uitsluitingen van bedrijven. In 2023 stonden 1.206 bedrijven op de uitsluitingslijst (2022: 1.207 bedrijven, 2021: 751 bedrijven). Er vond in 2023 geen wijziging in het uitsluitingsbeleid plaats. Op basis van universeel erkende veroordelingen sluit AIM ook een aantal landen uit van beleggingen in staatsleningen. Het gaat om landen die betrokken zijn bij ernstige schendingen van de mensenrechten. In 2023 stonden, net als in 2022 en 2021, 15 landen op deze uitsluitingslijst van AIM.

AIM screent de beleggingen op schendingen van mensenrechten, milieuschade (waaronder biodiversiteitsverlies) en corruptie. Op basis hiervan voerden ze met 34 bedrijven de dialoog. Ze rondde één engagementtraject succesvol af. De andere trajecten lopen in 2024 door.

3

Goed pensioen- fondsbestuur

Governance heeft voortdurend onze aandacht. Met 'governance' bedoelen we alles wat te maken heeft met (goed) bestuur. Denk aan transparantie en beheerst en integer handelen.

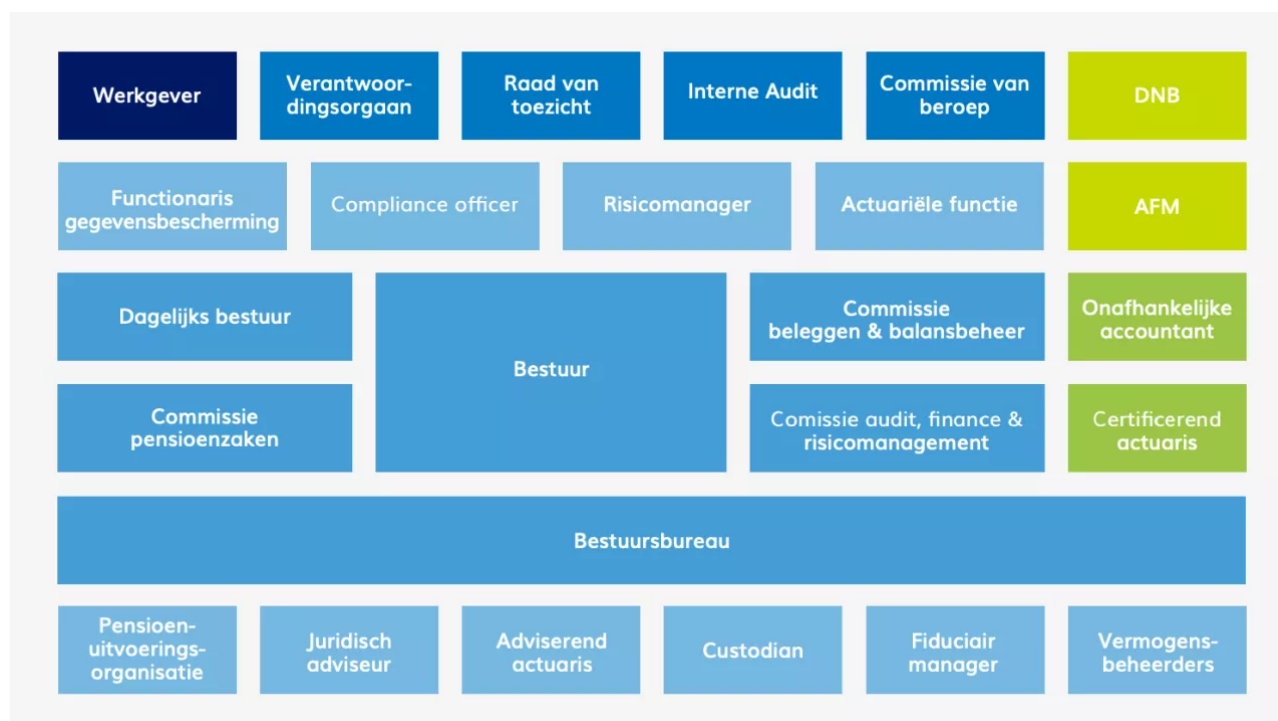
3.1 Governance

We streven naar een beheerste en integere bedrijfsvoering. Daar hebben we onze organisatie op ingericht. Het bestuur houdt bijvoorbeeld een deskundigheidsmatrix bij, zodat we altijd weten welke individuele competenties wegvallen als bestuursleden vertrekken. Het bestuur vangt deze competenties vervolgens als collectief op.

3.1.1 De organisatiestructuur van Pensioenfonds UWV

Stichting Pensioenfonds UWV is het ondernemingspensioenfonds van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en is statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting werd op 1 januari 2003 opgericht en staat bij de Kamer van Koophandel ingeschreven onder nummer 34183728.

De afbeelding hieronder laat de organisatiestructuur van Pensioenfonds UWV zien. Er waren in 2023 geen veranderingen in de organisatiestructuur.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleid en de pensioenuitvoering. Het dagelijks bestuur, de drie commissies, de Taskforce Wtp en het bestuursbureau ondersteunen het bestuur. Het bestuursbureau heeft ook een regiefunctie. Het houdt contact met en toezicht op alle partijen die voor ons werken: onze pensioenuitvoeringsorganisatie, adviseurs, custodian, fiduciair manager en vermogensbeheerder. Op 31 december 2023 had het bestuursbureau 8,8 fte in dienst (2022: 11,0 fte).

De raad van toezicht voert het intern toezicht uit. In 2023 keurde de raad het jaarverslag 2022 en de benoemingen van bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan goed. Het verslag van de raad van toezicht is onderdeel van dit jaarverslag.

Het bestuur legt verantwoording af over (de uitvoering van) het beleid aan het verantwoordingsorgaan. In 2023 adviseerde het verantwoordingsorgaan het bestuur over de premie 2024 en het communicatiebeleidsplan 2024-2026. Het verslag van het verantwoordingsorgaan is onderdeel van dit jaarverslag.

De commissie van beroep behandelt vervolklachten tussen het pensioenfonds en de deelnemers over de toepassing van het pensioenreglement. In 2023 deed de commissie van beroep in vijf zaken een uitspraak.

Daarnaast hebben we (onafhankelijke) functionarissen die ons beleid en de manier waarop we onze taken uitvoeren beoordelen en controleren. Dat zijn de compliance officer, de functionaris gegevensbescherming, de sleutelfunctiehouder risicomanagement, de sleutelfunctiehouder actuarieel en de sleutelfunctiehouder interne audit.

Tot slot hebben we een certificerend actuaris en een certificerend accountant. Deze zijn onafhankelijk. De actuariële verklaring van de certificerend actuaris en de controleverklaring van de certificerend accountant zijn onderdeel van dit jaarverslag.

Hoofdstuk 6 van onze Abtn beschrijft de samenstelling, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van onze organen. De Abtn staat op onze website. Wie op 31 december 2023 in het bestuur, de commissies, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan zaten, staat in bijlage 1.

3.1.2 Zelfevaluatie bestuur

Het bestuur evalueert elk jaar zijn eigen functioneren. Eens in de drie jaar gebeurt dat met externe begeleiding. In 2023 deed het bestuur de zelfevaluatie zelf. Tijdens de zelfevaluatie staan de bestuursleden stil bij de manier waarop ze besturen. Ze besteden ook aandacht aan gedrag en cultuur. De uitkomsten van de zelfevaluatie gebruiken ze om de governance van het pensioenfonds te versterken. Het bestuur constateerde bijvoorbeeld dat de deelname van bestuursleden aan kennissessies vermogensbeheer als belangrijk verbeterpunt wordt gezien. Voor de countervailing power van het bestuur is het van belang dat bestuursleden ernaar streven hier maximaal bij aan te sluiten.

Ook kan de diversiteit in het bestuur nog steeds worden verbeterd. Het bestuur blijft de wens tot meer diversiteit actief uitdragen naar de partijen die bestuursleden voordragen. Het bestuur heeft afgesproken om harde eisen op te nemen in de profielschets op het gebied van diversiteit, waarbij het bestuur kan afzien van benoeming indien kandidaten niet aan de profielschets voldoen.

3.1.3 Integriteit

Daarnaast staat het bestuur jaarlijks stil bij het onderwerp integriteit. Dit gebeurt in een aparte integriteitsessie onder leiding van de compliance officer. In 2023 was 'ethisch leiderschap' het thema. Een medewerker van Bureau Integriteit van UWV verzorgde de inhoud van deze sessie. Ethisch leiderschap wordt betrokken in de collectieve zelfevaluatie 2024.

We hebben een gedragscode. Jaarlijks tekenen de bestuursleden en andere verbonden personen voor de naleving van de gedragscode. In 2024 wordt de gedragscode geëvalueerd vanuit het denkkader van ethisch leiderschap.

3.1.4 Deskundigheid bestuur

Het bestuur heeft voortdurend aandacht voor de kennis en vaardigheden die nodig zijn om zijn taken goed te kunnen vervullen. De deskundigheidsmatrix maakt inzichtelijk op welke onderwerpen kennisontwikkeling nodig is. Net als in voorgaande jaren was in 2023 vermogensbeheer een belangrijk onderwerp. De adviseur opleidingen hielp het bestuur om de kennis van vermogensbeheer te vergroten. Aan iedere bestuursvergadering ging een kennissessie vooraf. Dan werden vermogensbeheervraagstukken besproken die tijdens de vergadering aan bod kwamen. Daarnaast vonden in 2023 themasessies plaats over specifieke onderwerpen. Voorbeelden zijn de jaarlijks terugkerende integriteitsessie en een themasessie over de Wet Toekomst Pensioenen.

3.1.5 HRM-beleid en aspirant-leden

We hebben HRM-beleid om de geschiktheid van bestuursleden en de diversiteit en de continuïteit binnen het bestuur te waarborgen. Het HRM-beleid richt zich op het aantrekken en behouden van geschikte bestuursleden en op het bevorderen van hun deskundigheid. Het doel is een beheerste en integere bedrijfsvoering op de lange termijn. Het HRM-beleid past bij onze omvang, organisatie en werkzaamheden. We evalueren het beleid minimaal elke drie jaar.

Om vacatures binnen het bestuur makkelijk en goed te kunnen invullen, werken we met aspirant-leden. De aspirant-leden zitten als toehoorder bij de commissievergaderingen. Ook volgen ze opleidingen. Op 31 december 2023 hadden we één aspirant-lid.

3.1.6 Beloningsbeleid

We hebben een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. In ons beloningsbeleid staat welke vergoeding de bestuursleden, de leden van het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en externe leden voor hun werkzaamheden krijgen. Met ons beloningsbeleid willen we geschikte leden aantrekken en behouden. We hebben het beloningsbeleid zo ingericht dat we het integriteitsrisico goed kunnen beheersen. Het beloningsbeleid moedigt bijvoorbeeld niet aan om te grote risico's nemen. Het beloningsbeleid staat op onze website.

We verstrekken geen leningen aan bestuurders. Ook zijn er geen vorderingen op (oud-)bestuurders.

3.1.7 Code Pensioenfondsen

Pensioenfondsen moeten laten zien dat ze de juiste dingen doen om goed te functioneren. Ook moeten ze uitleggen wat ze doen. De Code Pensioenfondsen helpt daarbij. Het doel van de Code Pensioenfondsen is het functioneren van het bestuur verbeteren én inzichtelijk maken. In de code staan normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben deze normen samen gemaakt. De Code Pensioenfondsen heeft acht thema's. Bij elk thema horen een principe en een aantal normen.

Thema	Principe
1. Vertrouwen waarmaken	Zij die voor het pensioenfonds verantwoordelijkheid dragen, maken het in hen gestelde vertrouwen waar. Dit blijkt vooral uit adequaat bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement.
2. Verantwoordelijkheid nemen	Het bestuur neemt zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling.
3. Integer handelen	Het bestuur bevordert een cultuur van integriteit en compliance.
4. Kwaliteit nastreven	Het pensioenfonds stelt hoge kwaliteitseisen, voert daar beleid op en is een 'lerende organisatie'.
5. Zorgvuldig benoemen	Het pensioenfonds handelt zorgvuldig bij (her)benoeming en ontslag, en zorgt voor geschiktheid, complementariteit en diversiteit in de samenstelling van de organen van het pensioenfonds.
6. Gepast belonen	Het pensioenfonds voert een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie.
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen	Het pensioenfonds waarborgt intern toezicht op de kwaliteit en integriteit van de bedrijfsvoering.
8. Transparantie bevorderen	Het pensioenfonds streeft openheid na, communiceert over missie, strategie en risico's en legt verantwoording af over gevoerd beleid.

Het bestuur kijkt jaarlijks of het de principes en normen van de Code Pensioenfondsen goed naleeft. Als het nodig is, onderneemt het bestuur actie om de principes en de normen duidelijker en consequenter in het beleid en in het eigen handelen naar voren te laten komen.

De Code Pensioenfondsen hanteert het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Het belangrijkste is niet of het bestuur de code naar de letter uitvoert. Het gaat om hoe het bestuur met de intenties van de code omgaat. Er is dus ruimte om af te wijken van de normen. Maar dit moet weloverwogen gebeuren. We voldoen aan alle normen van de Code Pensioenfondsen.

De rapportagenormen uit de Code Pensioenfondsen

Over normen waaraan we (nog) niet voldoen, moeten we expliciet rapporteren. Daarnaast vragen acht van de 65 normen altijd om een toelichting. Dit zijn de 'rapportagenormen'. Hieronder geven we per rapportagenorm aan waar onze toelichting staat. Dit kan in ons jaarverslag zijn of op onze website.

Rapportagenorm	Voldoen wij aan de norm?	Waar staat de toelichting
Norm 5 <i>Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.</i>	Ja	Het bestuur rapporteert in dit jaarverslag over het beleid dat het in 2023 voerde, over de uitkomsten van dat beleid en over zijn beleidskeuzes. Paragraaf 3.3 (Risicobeheer) geeft inzicht in de risico's van de belanghebbenden op de korte en de lange termijn, gerelateerd aan het ambitieniveau dat we met de cao-partijen vaststelden.
Norm 31 <i>De samenstelling van fondsorganen wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, is vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.</i>	Ja	In paragraaf 3.1 (Governance) van dit jaarverslag rapporteert het bestuur over de samenstelling van de fondsorganen en de geschiktheid van de leden.
Norm 33 <i>In zowel het bestuur als in het verantwoordingsorgaan is er ten minste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.</i>	Ja	In paragraaf 3.1 (Governance) van dit jaarverslag rapporteert het bestuur over de samenstelling van de fondsorganen, de doelen voor diversiteit en de stappen om diversiteit te bevorderen.
Norm 47 <i>Het intern toezicht betreft deze code bij de uitoefening van zijn taak.</i>	Ja	De raad van toezicht betreft de code bij de uitoefening van zijn taak. De raad van toezicht rapporteert hierover in zijn verslag in dit jaarverslag.
Norm 58 <i>Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.</i>	Ja	In de actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) staan de missie en visie van het pensioenfonds. De Abtn staat op onze website. De missie, visie en strategie van ons pensioenfonds staan ook in het hoofdstuk '4 strategische thema's' van dit jaarverslag.
Norm 62 <i>Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.</i>	Ja	In paragraaf 2.1.3 (Maatschappelijk verantwoord beleggen) van dit jaarverslag licht het bestuur zijn overwegingen over verantwoord beleggen toe. Op onze website staan de volgende documenten: • MVB-beleidsplan • webinar MVB • informatie over engagement • jaarverslag maatschappelijk verantwoord beleggen
Norm 64 <i>Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.</i>	Ja	In paragraaf 3.1.2 en 3.1.3 van dit jaarverslag rapporteert het bestuur over de zelfevaluatie en over de naleving van de integriteitsregeling.
Norm 65 <i>Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.</i>	Ja	De klachten- en geschillenregeling staat op onze website. In paragraaf 1.4.2 (Klachten, geschillen en bezwaren) van dit jaarverslag rapporteert het bestuur over klachten en geschillen.

Eind 2023 is een geactualiseerde versie van de Code Pensioenfondsen gepubliceerd. De herziene Code Pensioenfondsen treedt per 1 januari 2024 in werking en vervangt per deze datum de Code Pensioenfondsen uit 2018. Met name op het onderwerp 'diversiteit en inclusie' is de herziene Code aangescherpt. Tevens is het aantal normen teruggebracht van 65 naar 49.

3.1.8 Wijzigingen in het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan

Bestuur

In 2023 liep de eerste termijn af van de heer Van der Stee en de heer Edgar als bestuurslid namens de werkgever. De heer Van der Stee werd benoemd voor een tweede termijn van vier jaar. De heer Edgar is benoemd voor een tweede termijn tot uiterlijk 20 december 2025. Op dat moment eindigt het dienstverband van de heer Edgar bij UWV vanwege het bereiken van de AOW-leeftijd. Statutair eindigt daarmee ook zijn tweede termijn als bestuurslid van het pensioenfonds.

In 2023 trad de heer Huizing af als bestuurslid namens de deelnemers. We bedankten hem voor zijn inzet.

We benoemden:

- de heer Dudink als bestuurslid namens de deelnemers (hij was plaatsvervangend bestuurslid).
- de heer Rovers als bestuurslid namens de werkgever.
- de heer Leliefeld als plaatsvervangend bestuurslid namens de deelnemers.

Verantwoordingsorgaan

De heer Bakim en mevrouw Janssen traden af als leden namens deelnemers. We bedankten hen voor hun inzet. Namens de deelnemers traden mevrouw Tollenaar en de heer Zegel toe als lid respectievelijk plaatsvervangend lid.

Diversiteit

Het bestuur streeft naar ten minste één man en één vrouw en één lid jonger dan 40 jaar in het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Het bestuur heeft een groeiambitie op het gebied van diversiteit dat is vastgelegd in het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds. De tabel hieronder geeft een overzicht van de diversiteit van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan op 31 december 2023. We telden ook de plaatsvervangers mee.

Orgaan	Geslacht		Leeftijd	
	Man	Vrouw	< 40 jaar	> 40 jaar
Bestuur	10	2	1	11
Raad van toezicht	2	1	0	3
Verantwoordingsorgaan	5	6	3	8

In bijlage 1 staat een overzicht van de samenstelling van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan op 31 december 2023.

3.1.9 Naleving van de Algemene verordening gegevensbescherming

De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) geldt sinds 2018. De AVG wijst pensioenfondsen aan als 'verwerkingsverantwoordelijke' van persoonsgegevens. Als verwerkingsverantwoordelijke moeten we expliciet kunnen aantonen dat we voldoen aan de eisen van de AVG.

Sinds 1 januari 2020 is de gedragslijn Verwerking persoonsgegevens pensioenfondsen van kracht en vanaf 2023 geldt een nieuwe versie van deze gedragslijn. Deze gedragslijn beschrijft de eisen van de AVG voor pensioenfondsen. Een functionaris gegevensbescherming adviseert het bestuur en houdt toezicht op de uitvoering van de gedragslijn. Ook de externe partijen die gegevens voor ons verwerken, moeten zich aan de gedragslijn houden. Daarom hebben we met elk van deze externe partijen een verwerkingsovereenkomst. Het bestuur moet elk jaar verklaren dat we ons aan de gedragslijn houden. In 2023 voldeden we aan de gedragslijn.

In 2023 voerden we de volgende activiteiten en beheersmaatregelen uit:

- We beoordeelden wijzigingen in (geautomatiseerde) processen op gegevensbescherming.
- We beoordeelden de inzet van de activatie-index (meetinstrument om de activering van deelnemers te bewaken).
- We beoordeelden online analysetoepassingen.
- We constateerden dat er in 2023 geen ernstige datalekken waren.

3.1.10 Extern toezicht en controle

DNB

Naast de gewone, jaarlijks terugkerende uitvragen vonden in 2023 geen (doorlopende) onderzoeken van DNB plaats.

Waarschuwingen, dwangsommen, aanwijzingen, boetes

In 2023 kregen we geen waarschuwingen of aanwijzingen van DNB. DNB legde ons ook geen dwangsommen of boetes op. Er werd geen bewindvoerder aangesteld. De bevoegdheidsuitoefening van onze organen was niet gebonden aan toestemming van DNB.

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM legde in 2023 geen toezichtsmaatregelen aan ons op.

3.2 Uitbesteden

We besteden onze operationele werkzaamheden zoveel mogelijk uit aan gespecialiseerde externe partijen en uitvoeringsorganisaties. Met goede beheersmaatregelen voorkomen we dat we te afhankelijk van deze uitvoeringsorganisaties zijn of worden.

In 2023 wijzigden de werkzaamheden die we uitbesteden niet.

3.2.1 Uitbesteding vermogensbeheer

Fiduciair management

Van Lanschot Kempen (VLK) is onze fiduciair manager. De fiduciair manager houdt namens ons toezicht op de beleggingsmandaten en beleggingsfondsen van onze externe vermogensbeheerders. Ook adviseert de fiduciair manager het bestuur over het (strategisch) beleggingsbeleid, de portefeuillesamenstelling, het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen en de selectie en evaluatie van externe vermogensbeheerders. De fiduciair manager treedt op als coördinerend vermogensbeheerder bij de uitvoering van het beleggingsbeleid door de externe vermogensbeheerders. De fiduciair manager is zowel beheerder van de totale beleggingsportefeuille als eerstelijns risicomanager. In deze rol is de fiduciair manager ook verantwoordelijk voor de monitoring en rapportage van de activiteiten van de externe vermogensbeheerders.

Manager derivatenportefeuilles

Cardano is manager van onze derivatenportefeuilles. Deze gebruiken we voor de afdekking van het renterisico en het valutarisico. In de derivatenportefeuille zet Cardano ook kredietwaardige staatsobligaties in, om het renterisico af te dekken. In 2023 evalueerden we de dienstverlening van Cardano. De conclusie was dat Cardano nog steeds de meest geschikte Liability Driven Investments (LDI-)beheerder is voor Pensioenfonds UWV.

Custody en onafhankelijke administratie beleggingen

Bank of New York Mellon (BNYM) is onze bewaarbank (custodian), beleggingsadministrateur en onderpandmanager. Daarnaast is BNYM verantwoordelijk voor de onafhankelijke performanceberekening en de onafhankelijke monitoring van beleggingsrestricties.

3.2.2 Uitbesteding pensioenuitvoering

TKP Pensioen voert onze pensioenadministratie, financiële administratie en pensioencommunicatie uit. We maakten afspraken over het niveau van de dienstverlening voorafgaand aan en tijdens de transitieperiode naar de nieuwe pensioenregeling in het kader van de Wtp. Onder bepaalde voorwaarden kunnen we het contract eerder beëindigen.

Willis Towers Watson (WTW) is de actuariael en pensioenjuridisch adviseur van het pensioenfonds.

3.3 Risicobeheer

Deze paragraaf beschrijft ons risicobeheer. We geven aan welke risico's we identificeren en welke beheersmaatregelen we treffen. In bijlage II laten we zien hoe effectief deze beheersmaatregelen in 2023 waren.

3.3.1 Ons risicomanagementsysteem

Integraal risicomangement (IRM) is een continu proces dat we op vaste momenten evalueren om het verder te kunnen verbeteren.

IRM maakt inzichtelijk of onze strategie, ons beleid, onze activiteiten, onze interne processen en onze interactie met de buitenwereld tot risico's en/of gemiste kansen leiden. Het geeft ons ook inzicht in de mate waarin we deze risico's en kansen zien en beheersen.

Hoofdstuk 7 van onze Abtn beschrijft ons IRM: onze doelstellingen en uitgangspunten, onze risicohouding, ons IRM-proces en ons governance-model, tezamen met onze belangrijkste beheersmaatregelen per risicogebied. De Abtn staat op onze website.

3.3.2 Ons risicoprofiel

Ons belangrijkste doel is een zo goed mogelijk pensioenresultaat halen voor de deelnemers, met de ambitie om in de toekomst toeslagen te kunnen verlenen. Om dit doel te bereiken, neemt het bestuur weloverwogen risico's. De risico's die het bereiken van dit doel kunnen belemmeren, willen we beheersen. Daar is ons risicoprofiel op gericht.

In 2023 besloten we de staffel waarmee we het renterisico beheersen aan te passen. In paragraaf 2.1.2 lichten we dit toe.

In 2023 verbeterde onze actuele financiële situatie, gemeten in dekkingsgraad, verder. Dit maakte het mogelijk om te besluiten dat per 1 januari 2024 de pensioenen voor de actieve deelnemers geïndexeerd kon worden conform de maatstaven vastgelegd in het pensioenreglement.

3.3.3 Onze risicohouding

De risicohouding is de mate waarin we bereid zijn om risico's te lopen om onze doelen te bereiken. Hoeveel risico we kunnen lopen is ook afhankelijk van de kenmerken van ons pensioenfonds.

Onze risicohouding bestaat uit drie onderdelen:

1. kwalitatieve uitgangspunten;
2. kwantitatieve uitgangspunten op korte termijn (uitgedrukt in het vereist eigen vermogen);
3. kwantitatieve uitgangspunten op lange termijn (uitgedrukt in het pensioenresultaat en de ondergrenzen van de haalbaarheidstoets).

Kwalitatieve uitgangspunten

Het bestuur heeft samen met de cao-partijen de beleidsuitgangspunten voor de uitvoering van de pensioenregeling in kaart gebracht. Deze beleidsuitgangspunten zijn de kwalitatieve uitgangspunten voor onze risicohouding. Het zijn ook de belangrijkste uitgangspunten voor beleidswijzigingen.

De kwalitatieve beleidsuitgangspunten zijn:

- De premie moet stabiel zijn.
- Het opbouwpercentage moet zo hoog mogelijk zijn.
- Bij de afweging tussen opbouwpercentage en toeslag gaat – binnen redelijke grenzen – het opbouwpercentage voor.
- We streven naar toeslag verlenen en financieren dit uit rendementen.
- Verlagingen van nominale pensioenaanspraken en -rechten zijn acceptabel als ze nodig zijn om de langetermijndoelstellingen te halen.

Kwantitatieve uitgangspunten

Het risico op de korte termijn komt tot uitdrukking in de hoogte van de vereiste dekkinggraad. Onze vereiste dekkinggraad is 117,0 procent.

Het risico op de lange termijn komt tot uitdrukking in het pensioenresultaat en de ondergrenzen van de haalbaarheidstoets. We voeren de haalbaarheidstoets elk jaar uit, volgens de wettelijke voorschriften en parameters van DNB. We baseren de haalbaarheidstoets op de pensioenregeling volgens de cao en op onze eigen doelen en uitgangspunten. Het pensioenresultaat bepalen we volgens de voorgeschreven methode en stemmen we af met de cao-partijen. Daarnaast bepaalt het bestuur een kwantitatieve ondergrens die past bij onze risicohouding.

De peildatum voor de haalbaarheidstoets 2023 was 1 januari 2023. De uitkomsten waren:

Uitkomsten van de haalbaarheidstoets	Grens	2023	2022	2021
	%	%	%	%
Verwacht pensioenresultaat vanuit de actuele dekkinggraad	Minimaal 85	98	100	94
Spreiding tussen verwacht pensioenresultaat en het pensioenresultaat in een slechtweerscenario vanuit de actuele dekkinggraad	Maximaal 30	22	30	32

De verschillen tussen het verwachte pensioenresultaat van de haalbaarheidstoets van 2023 ten opzichte van 2022 komen door:

1. De actualisering van het startbestand naar eind 2022 (-/- 0,4 procentpunt).
2. De actualisering van de dekkinggraad naar de feitelijke dekkinggraad per eind 2022 (111,4 procent → 118,0 procent) (+2,4 procentpunt).
3. De actualisering van de DNB-scenarioset eind vierde kwartaal 2022 (-/- 4,6 procentpunt).
4. De actualisering van de bestaande toeslagachterstanden naar de stand per 1 januari 2023. En we namen de nieuwe premievaststelling mee.

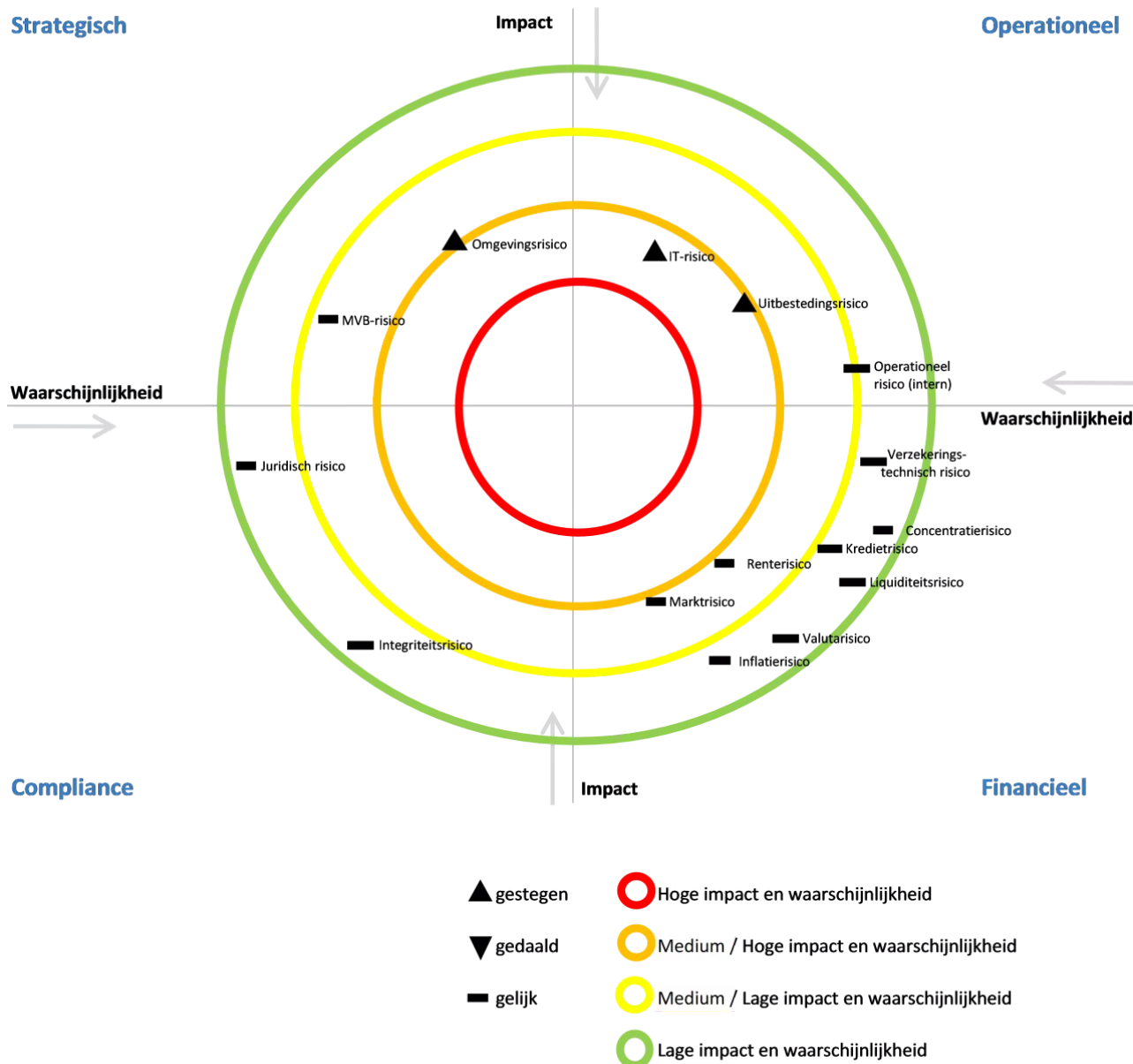
De haalbaarheidstoets gaat altijd uit van de veronderstelling dat de pensioenregeling vanaf het moment van toetsen de volgende zestig jaar van kracht blijft. Het 'verwachte pensioenresultaat' geeft een beeld van het pensioenresultaat ten opzichte van een volledig geïndexeerd pensioen. Een pensioenresultaat van 100 procent betekent volledig koopkrachtbehoud. Aan de medewerkers van UWV is overigens geen volledig koopkrachtbehoud toegezegd.

3.3.4 Risicobeoordeling

We voeren een risicoanalyse uit om de risico's te beoordelen. Dat doen we op een integrale manier. In de risicobeoordeling beschrijven we elk risico samen met de beheersmaatregelen die tot een acceptabel restrisico leiden. We behandelen eerst de financiële risico's en vervolgens de niet-financiële risico's. De risicobeoordeling staat in bijlage 2. In 2023 was er vooral aandacht voor beheersing van IT- en cyberrisico's.

In onze risicobeoordeling kennen we een bepaalde zwaarte toe aan de risico's.

In 2023 leidde dat tot het volgende nettorisicobeeld ten opzichte van 2022:

Veranderingen nettorisicobeeld ten opzichte van 2022

- Het omgevingsrisico nam iets toe ten opzichte van 2022. Dit komt doordat met het duidelijker worden van de contouren van de Wet toekomst pensioenen de toegenomen complexiteit uitkristalliseert. De Wtp is van kracht geworden per 1 juli 2023. De uiterste implementatiedatum is een jaar naar achteren geschoven naar 1 januari 2028. Verschillende politieke partijen overwegen de verplichting tot het uitvoeren van een referendum over invaren onder deelnemers toe te voegen. Hierover is nog niet alles duidelijk. We houden de ontwikkelingen nauwgezet in de gaten.
- Ons uitbestedingsrisico nam ook iets verder toe. Dit komt doordat de Wtp in de implementatiefase komt. Uiteraard moet een nieuw pensioenadministratiesysteem worden gebouwd door onze pensioenadministrateur. De samenwerking met onze uitbestedingspartners (fiduciair, bewaarbank en pensioenuitvoeringsorganisatie) is verder geïntensiveerd. Onder het nieuwe pensioenstelsel zal de gegevensuitwisseling tussen fiduciair, custodian en uitvoerder intensiveren. De verandering in waarde wordt toebedeeld aan de individuele deelnemers. De markt heeft hiervoor een standaard (SIVI) ontwikkeld. Onze uitbestedingspartners zijn bij deze ontwikkeling nauw betrokken. Natuurlijk voeren we de regie, maar we zijn ook afhankelijk van de prestaties van onze partners. We houden de voortgang bij onze partners continu in de gaten en sturen bij wanneer dat nodig is.

- Ook het IT-risico is naar onze mening toegenomen. Reden hiervoor is dat onder invloed van geopolitieke spanningen de dreiging van cyberaanvallen op (semi-)overheidsorganisaties is toegenomen. Het pensioenfonds en de uitbestedingspartners hebben adequate maatregelen getroffen, echter kan een cyberaanval met impact op deelnemers niet worden uitgesloten.

3.3.5 Belangrijke ontwikkelingen in 2023

Financiële situatie blijft stabiel

In 2023 verbeterde de financiële positie van het pensioenfonds zich verder. In 2022 raakten wij uit 'herstel' en kon het pensioenfonds sinds geruime tijd weer toeslag toekennen. In 2023 was dit ook het geval (zie paragraaf 2.1.4). Gedurende het jaar is een ALM-studie gedaan ter bepaling van het beleggingsbeleid voor de komende drie jaar. Alhoewel het pensioenfonds nu uit herstel is en meer beleggingsrisico mag nemen, is hier door het bestuur terughoudend mee omgegaan. Eind 2023 heeft het bestuur iets meer belegd in Nederlandse hypotheek en iets minder in staatsobligaties. Volgens de uitkomsten van de ALM-studie leverde deze aanpassing een verbetering van het risico-rendementsprofiel op. Het bestuur heeft hierbij tevens overwogen dat de tijd tot het moment van overgaan op een nieuwe pensioenregeling nog relatief kort is. Het bestuur acht het daarom niet passend het risico in de beleggingsportefeuille drastisch te verhogen.

Halverwege het jaar besloot het pensioenfonds tot aanpassing van de rente-afdekking. Op basis van kwantitatieve en kwalitatieve analyse is de renterisico-afdekkings-staffel aangepast. Dit heeft vanwege ontwikkelingen op de rentemarkt geleid tot een verhoging van de afdekking naar 72,5%. Aan het eind van het jaar is deze mate van afdekking nog steeds actueel. Uiteraard is rekening gehouden met de risicobereidheid van onze deelnemers.

Alhoewel de financiële situatie zich goed heeft ontwikkeld gedurende het jaar betekent dit niet dat het risico op pensioenverlagingen van de baan is. De waarde van beleggingen kan sterk op en neer bewegen. We kunnen dus niet uitsluiten dat we tijdens de transitie naar de nieuwe pensioenregeling de pensioenen toch nog moeten verlagen.

Wet toekomst pensioenen

In paragraaf 1.5.1 lichten we de ontwikkelingen rond de Wet toekomst pensioenen toe. Het bestuur actualiseert periodiek de relevante risico's voor de implementatie en de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling. Deze risico's stemmen we ook af met de onafhankelijke risicomanager.

Het bestuur heeft in het kader van strategische risico's vooral gesproken over de implementatie van de Wtp. Op reguliere basis worden de ontwikkelingen binnen het pensioenfonds en de belangrijkste uitbestedingspartijen (TKP, VLK en BNYM) besproken. Om grip te houden op de implementatie heeft het pensioenfonds een eigen project ingericht en neemt het deel als adviseur aan het implementatieproject van de cao-partijen. Zie ook hoofdstuk 4 Toekomst van het pensioenfonds.

Initieel hadden de cao-partijen en het pensioenfonds als ambitiedatum afgesproken om de implementatie 1 januari 2026 te voltooien. In lijn met de afgesproken maatregelen heeft het pensioenfonds de haalbaarheid van deze datum continu gemonitord en gechallenged. Hierbij is rekening gehouden met de afhankelijkheden van onder meer de pensioenuitvoeringsorganisatie, de overige kern-uitbestedingspartijen en adviseurs. Ook is de borging van een zorgvuldige procesgang, waarin alle belanghebbenden adequaat hun rol kunnen invullen, in de monitoring betrokken. Dit heeft geleid, in overleg met de werkgever en overige cao-partijen, tot het verschuiven van de ambitiedatum met tenminste een jaar.

Het pensioenfonds beoogt vooralsnog op 1 januari 2027 over te gaan op de nieuwe regeling. Het pensioenfonds zal de haalbaarheid van deze datum continue in de gaten blijven houden en challenges bij alle betrokkenen. Voor- en nadelen van vasthouden aan de ambitiedatum of eventuele herplanning naar 1 januari 2028 zullen daarbij steeds worden afgewogen.

Het pensioenfonds stelt een tussentijdse (partiële) eigenrisicobeoordeling (ERB) op indien zich een significante wijziging in het risicoprofiel van het pensioenfonds voordoet door een veranderde omgeving of strategische besluiten. Het bestuur onderkent de implementatie van de Wet toekomst pensioenen als een significante wijziging in het risicoprofiel. De uitkomsten van de risicoanalyses zullen worden opgenomen in het implementatieplan. Het implementatieplan met de onderliggende risicoanalyses en bijbehorende maatregelen worden door het bestuur beschouwd als (partiële) ERB.

Uiteraard betreft datakwaliteit een belangrijk aandachtspunt. Ontwikkelingen zijn toegelicht in paragraaf 1.5.1. Hierbij volgt het fonds het Kader datakwaliteit zoals gepubliceerd door de Pensioenfederatie. De sleutelfunctiehouders en de externe accountant worden bij dit project betrokken voor hun oordelen, bevindingen en aanbevelingen.

Innovatie pensioenuitvoering

De pensioenadministratie krijgt een nieuwe inrichting, passend bij de uitwerking van de Wtp. We volgen de impact op de (kwaliteit) van de uitvoering nauwgezet. Want die impact kan groot zijn. Daarom blijven we hierover in gesprek met TKP.

De impact van geopolitieke ontwikkelingen

Ook in 2023 hadden geopolitieke ontwikkelingen invloed op de financiële markten. Het betrof niet alleen de voortdurende inval van Rusland in Oekraïne, ook ontwikkelingen in de Gazastrook hielden de beurzen bezig. Paragraaf 2.1 gaat verder in op de ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille en het beleggingsrendement in 2023.

De belangrijkste dreiging van de geopolitieke spanningen ziet het bestuur echter in de toename van de kans op (georganiseerde) cybercrime. Oorlogen worden niet alleen op het slagveld en op economische markten gevoerd, ook cyberoorlog is realiteit. Het feit dat het pensioenfonds gelieerd is aan een overheidsinstantie en over veel persoonlijke data beschikt maakt dat het bestuur de dreiging hoger dan gemiddeld inschat. Gedurende 2023 heeft het pensioenfonds een audit laten uitvoeren specifiek gericht op de beheersing van IT- en cyberrisico's. De uitkomst is dat het pensioenfonds op IT-gebied een relatief laag risicoprofiel heeft. Echter een geslaagde cyberaanval met gevolgen voor deelnemers valt niet uit te sluiten.

Eigenrisicobeoordeling

In de ERB spraken we acties af voor maatschappelijk verantwoord beleggen, IT- risicobeheersing (waaronder cybercrime) en het pensioenakkoord. In 2024 werken we hier verder aan. In dat jaar gaan we de ERB ook weer updaten.

In paragraaf 7.4.3 in de risicoparagraaf staat een uitgebreide toelichting op de blootstelling aan deze risico's en de beheersmaatregelen die we treffen. Er zijn geen aanwijzingen dat deze beheersmaatregelen onvoldoende waren.

3.4 Kosten

De uitvoering van de regeling kost geld. In deze paragraaf geven we inzicht in deze kosten. We maken onderscheid tussen de kosten voor pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten. We volgen de 'aanbevelingen uitvoeringskosten' van de Pensioenfederatie.

De totale beheerkosten daalden van 54,85 miljoen euro in 2022 naar 44,56 miljoen euro in 2023. Dit komt doordat de kosten voor vermogensbeheer omlaag gingen. In paragraaf 3.4.2 lichten we dit verder toe. Uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen in 2023 daalden de totale beheerkosten met 0,09 procentpunt naar 0,55 procent (2022: 0,64 procent). Zie de tabel hieronder.

bedragen x 1 miljoen euro):	2023	2023	2022	2022
	€	%**	€	%**
Kosten pensioenbeheer (zie paragraaf 3.4.1)*	6,28	0,08%	6,05	0,07%
Kosten vermogensbeheer (zie paragraaf 3.4.2) (exclusief transactiekosten)	38,28	0,47%	48,95	0,57%
Totale kosten beheer	44,56	0,55%	55,00	0,64%
Transactiekosten (zie paragraaf 3.4.3)	6,57	0,08%	9,18	0,11%
Gemiddeld belegd vermogen	8.094,14		8.600,39	
*Uitgedrukt in euro's per deelnemer	156		155	

**Totale kosten uitgedrukt in procenten van het gemiddeld belegd vermogen

3.4.1 Pensioenuitvoeringskosten

We hebben voortdurend aandacht voor de pensioenuitvoeringskosten. Kosten zijn nodig om een bepaalde kwaliteit te bieden. Kwaliteit van pensioenbeheer bijvoorbeeld, en van communicatie met deelnemers en pensioengerechtigden. Maar we moeten ook kosten maken om te blijven voldoen aan wet- en regelgeving en (een toenemend aantal) toezichteisen. We streven steeds naar een evenwicht tussen de kosten en de toegevoegde waarde voor de deelnemers.

De kosten pensioenbeheer waren in 2023 6,28 miljoen euro (2022: 6,05 miljoen euro). Dit is na toerekening van een deel van de kosten aan de kosten vermogensbeheer. In de jaarrekening 2023 staan de kosten pensioenbeheer na aftrek van alle toegerekende kosten aan vermogensbeheer.

Pensioenuitvoeringskosten (bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Totale pensioenuitvoeringskosten	8,25	7,67
Af: aan vermogensbeheer toegerekende kosten	1,97-	1,62-
Totaal kosten pensioenbeheer (zie toelichting 17 in de jaarrekening)	6,28	6,05
Uitgedrukt in euro's per deelnemer (actieven en slapers)	156,00	155,00

De kosten pensioenbeheer per deelnemer berekenden we op de manier die de Pensioenfederatie aanbeveelt: gebaseerd op het totaal aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden aan het eind van het jaar. Eind 2023 hadden we in totaal 40.248 deelnemers (2022: 39.167). We maken ook kosten voor gewezen deelnemers. Inclusief de gewezen deelnemers waren de kosten pensioenbeheer per deelnemer in 2023 106 euro (2022: 98 euro).

Om een goede vergelijking te kunnen maken, staan in de tabel hieronder de kosten pensioenbeheer vóór toerekening aan vermogensbeheer.

Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer & pensioengerechtigde bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Kosten pensioenuitvoeringsorganisatie	3,99	3,89
Kosten bestuursbureau	1,99	1,69
Kosten pensioencommunicatie	0,41	0,63
Kosten toezichthouders (DNB en AFM)	0,71	0,46
Kosten bestuur, RvT en VO	0,27	0,28
Kosten risicomanagement	0,35	0,30
Advieskosten	0,24	0,17
Accountants- en actuariskosten	0,16	0,13
Overige kosten	0,13	0,13
Totaal pensioenuitvoeringskosten	8,25	7,67

Kostenbeheersing

Om onze kosten beheersbaar te houden, maken we steeds de volgende afweging: 'doen we de juiste dingen, op de juiste manier en op het juiste moment'. Zo zetten we onze middelen zo efficiënt mogelijk in. We zijn continu met onze uitbestedingspartijen in gesprek over de (kosten)ontwikkelingen, zodat we, als dat nodig is, tijdig kunnen bijsturen.

We volgen het niveau van de uitvoering en de bijbehorende kosten. Dat doen we onder andere door naar onze begroting te kijken en offertes te vergelijken.

In 2023 stegen de kosten met 0,58 miljoen euro. Vooral de volgende kosten stegen:

- Kosten pensioenuitvoeringsorganisatie (TKP): De kosten stegen door de jaarlijkse indexatie van de tarieven en door de kosten voor het project datakwaliteit.
- Kosten bestuursbureau: Naast de cao-verhoging van 6,5 procent per 1 januari 2023 en 2,5% per 1 december 2023 stegen de kosten door (deels tijdelijke) uitbreiding van de bezetting.
- Kosten toezichthouders: De kosten stegen door een hogere heffing van DNB over 2023.

De kosten die het pensioenfonds maakt voor de implementatie van de Wtp worden vergoed door de werkgever UWV en komen niet ten laste van het pensioenfonds.

We vergeleken onze pensioenuitvoeringskosten per deelnemer met de kosten van pensioenfondsen van vergelijkbare grootte. Hiervoor gebruikten we de rapportage van een externe partij (BELL). Omdat BELL de rapportage baseert op de cijfers uit de jaarverslagen van de pensioenfondsen vindt de vergelijking altijd met een jaar vertraging plaats. In 2022 waren de gemiddelde kosten per deelnemer van pensioenfondsen met tussen de 10.000 en 100.000 deelnemers 186 euro (2021: 188 euro). Onze kosten per deelnemer waren lager: in 2022 155 euro en in 2021 166 euro. We oordeelden dat onze kosten per deelnemer marktconform zijn.

3.4.2 Kosten vermogensbeheer

We hebben voortdurend aandacht voor de kosten vermogensbeheer. We streven naar evenwicht tussen kosten, risico en rendement. Het bestuur gelooft als langetermijnbelegger te kunnen profiteren van de 'illiquiditeitspremie'. Illiquide beleggingen beheren vergt meer inspanning en dus meer kosten dan liquide beleggingen. Maar deze illiquide beleggingen hadden in 2023 wel een (veel) hoger rendement dan de liquide alternatieven. Zoals de Pensioenfederatie aanbeveelt, zetten we de kosten vermogensbeheer af tegen ons gemiddeld belegd vermogen.

Kengetallen	2023	2023	2022	2022
	€	%	€	%
Vermogensbeheerkosten per categorie				
(bedragen x 1 miljoen euro)				
(In procenten over het gemiddeld belegd vermogen)				
Vermogensbeheerkosten				
Beheervergoedingen direct en indirect	23,79	0,29%	28,36	0,33%
Prestatieafhankelijke vergoedingen	9,76	0,12%	16,69	0,19%
Overige vermogensbeheerkosten	4,73	0,06%	3,90	0,05%
Totaal vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten)	38,28	0,47%	48,95	0,57%
Gemiddeld belegd vermogen	8.094,14		8.600,39	

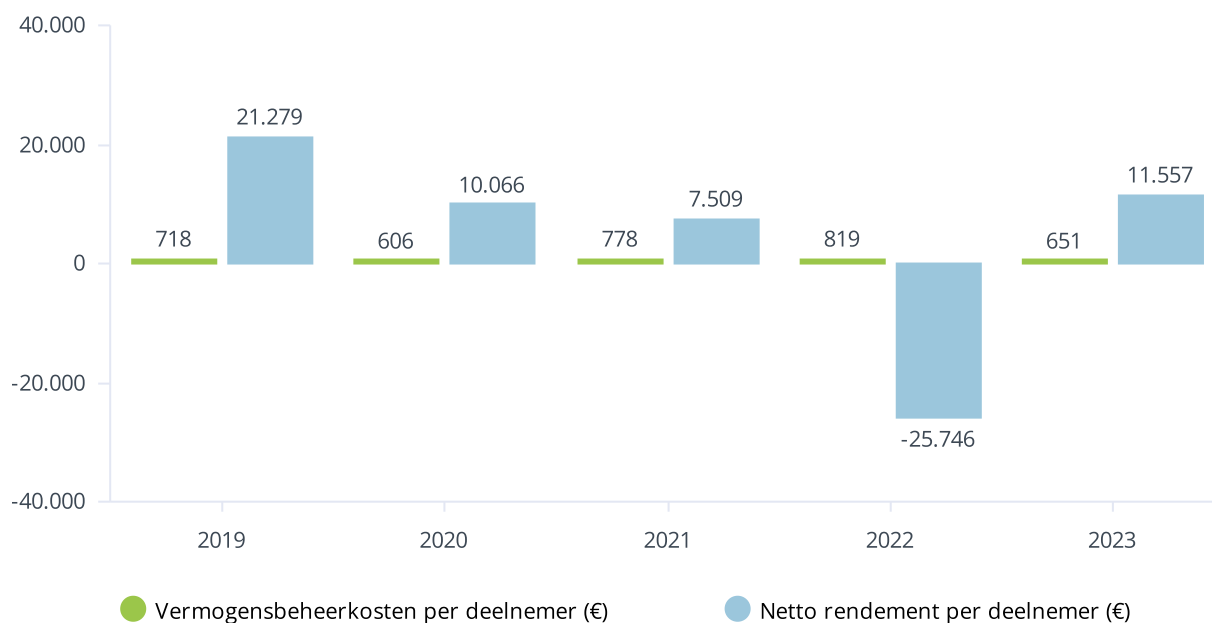
Kosten vermogensbeheer zijn kosten die we moeten maken om het vermogen te kunnen beleggen. Onder vermogensbeheerkosten vallen:

- de kosten van het fiduciair beheer;
- de custodian;
- de werkzaamheden van het bestuursbureau voor vermogensbeheer;
- vermogensbeheeradvies;
- extern vermogensbeheer;
- de eventuele prestatieafhankelijke vergoedingen.

Om de totale vermogensbeheerkosten van vastgoed en private markets te bepalen, kijken we ook naar gerelateerde kosten in de onderliggende beleggingen. Als we voor perioden nog geen facturen hebben ontvangen, rekenen we de kosten toe volgens het 'matchingprincipe'. Dat is toerekening van kosten en opbrengsten, gebaseerd op vergelijkbare tijdsperioden. We relateren de kosten van vermogensbeheer aan het gemiddeld belegd vermogen.

Vermogensbeheerkosten en netto rendement per deelnemer

In onderstaande tabel zijn de vermogensbeheerkosten inclusief de transactiekosten per deelnemer (inclusief de gewezen deelnemers) over de afgelopen vijf jaar vergeleken met het netto rendement:

Uit de tabel blijkt dat het netto rendement per deelnemer in de afgelopen zes jaar meestal een veelvoud was van de kosten per deelnemer. Het jaar 2022 vormt een uitzondering. Dat komt door de zeer sterke rentestijging en de sterke aandelenprijsdaling.

Kosten vermogensbeheer per beleggingscategorie

Vermogensbeheerkosten per categorie	2023	2023	2022	2022
(bedragen x 1 miljoen euro)	€	%	€	%
Aandelen	0,53	0,01%	0,75	0,01%
Vastrentende waarden (excl. derivaten)	5,10	0,06%	4,97	0,06%
Commodities	0,00%	0,00%	0,18	0,00%
Vastgoed	10,19	0,12%	16,93	0,20%
Geldmarktfondsen	0,86	0,01%	0,74	0,01%
Private equity & infrastructuur	13,15	0,16%	18,27	0,21%
Derivaten	0,73	0,01%	0,71	0,01%
Custodian	0,84	0,01%	0,98	0,01%
Overig	6,88	0,09%	5,42	0,06%
Totaal vermogensbeheerkosten	38,28	0,47%	48,95	0,57%

Als de rendementen op de illiquide beleggingen in de categorie private markets uitzonderlijk hoog zijn, betalen we een prestatieafhankelijke vergoeding. Ook een beperkt aantal managers van vastgoedfondsen ontvangt onder bepaalde voorwaarden een prestatieafhankelijke vergoeding. We betalen de vergoeding pas uit als de vermogensbeheerders over een langere periode uitzonderlijk hogere rendementen behalen. Als rendementen in de toekomst lager uitvallen, brengen we dit op de vergoeding in mindering.

De prestaties in de categorieën niet-genoteerd vastgoed en private markets waren in 2023 sterk, maar minder sterk dan in 2022. Hier staan zeer gunstige netto rendementen tegenover (na aftrek van de reguliere en prestatieafhankelijke vergoedingen). In totaal bedroegen de prestatieafhankelijke vergoedingen in 2023 9,76 miljoen euro (2022: 16,69 miljoen euro): 4,44 miljoen euro voor niet-genoteerd vastgoed (2022: 4,56 miljoen euro) en 5,32 miljoen euro voor private markets (2022: 12,13 miljoen euro).

De overige kosten zijn vooral de kosten voor het fiduciaire beheer en het aandeel in de pensioenuitvoeringskosten dat we aan vermogensbeheer toerekenden. Dit aandeel was in 2023 1,97 miljoen euro en in 2022 1,62 miljoen euro. In paragraaf 3.4.1 lichten we dit toe.

Aansluiting met de jaarrekening

In de jaarrekening staan bij de 'Beleggingsresultaten risico fonds' alleen de directe kosten vermeld. Dit is het totaal van de directe kosten vermogensbeheer en de directe transactiekosten. De indirecte kosten vermogensbeheer en de indirecte transactiekosten zijn onderdeel van de per beleggingscategorie vermelde (indirecte) beleggingsopbrengsten.

Kosten vermogensbeheer (verschil bestuursverslag en jaarrekening) (bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Kosten zoals vermeld in de jaarrekening	12,21	12,81
Directe kosten vermogensbeheer expliciet vermeld in de jaarrekening	-1,06	-1,67
Waarvan directe transactiekosten	17,37	21,12
Kosten van vermogensbeheer opgenomen in de waardeverandering van beleggingen	9,76	16,69
Indirecte prestatieafhankelijke vergoedingen		
Totaal kosten van vermogensbeheer	38,28	48,95

3.4.3 Transactiekosten

Transactiekosten zijn de kosten van een beleggingstransactie. Transactiekosten betalen we bijvoorbeeld aan een beurs, effectenmakelaar of custodian. De transactiekosten worden ook wel verrekend in de prijs. Deze impliciete transactiekosten berekenen we op basis van een schatting. Hierbij volgen we de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. We relateren de transactiekosten aan het gemiddeld belegd vermogen. Van de totale transactiekosten was in 2023 5,51 miljoen euro impliciet (2022: 7,51 miljoen euro).

De transactiekosten daalden sterk in 2023, vooral bij derivaten. Dit was het gevolg van de verhoging van de renteafdekking van 50 procent naar 65 procent in 2022. De overige transactiekosten in 2023 waren transactiekosten voor het reguliere portefeuilleonderhoud.

Transactiekosten als percentage van het gem. belegd vermogen (bedragen x 1 miljoen euro)	2023	2022
Totale transactiekosten	6,57	9,18
Gemiddeld belegd vermogen	8.094,14	8.600,39
Kosten van transacties in procenten	0,08%	0,11%

Transactiekosten per categorie (bedragen x 1 miljoen euro)	2023 €	2022 €
Aandelen	0,97	0,83
Vastrentende waarden (exclusief derivaten)	1,72	2,02
Commodities	0,00	0,01
Vastgoed	0,00	0,07
Geldmarktfondsen	0,73	0,63
Private markets	0,00	1,29
Derivaten	2,73	3,83
Overig	0,42	0,50
Totaal transactiekosten	6,57	9,18

De transactiekosten in de matchingportefeuille berekenen we per transactie (staatsobligaties en derivaten). De overige transactiekosten berekenen we op basis van schattingen volgens de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

3.4.4 Vermogensbeheerkosten vergeleken met andere pensioenfondsen

We vergeleken de kosten vermogensbeheer, inclusief de transactiekosten, met de kosten van vergelijkbare pensioenfondsen. We gebruikten de rapportage van een externe partij (BELL). BELL baseert de rapportage op de cijfers in de jaarverslagen van de pensioenfondsen. Daardoor vindt de vergelijking altijd met een jaar vertraging plaats. We vergeleken onze kosten in 2022 met die van 21 pensioenfondsen met een belegd vermogen tussen de 2 en 16 miljard euro. Om de kosten goed te kunnen vergelijken, herrekende BELL de kosten van die 21 pensioenfondsen, met als uitgangspunt dat zij op hoofdniveau dezelfde beleggingsmix hebben als wij.

De kosten vermogensbeheer, inclusief de transactiekosten, van de peergroep waren 0,44 procent van het gemiddeld belegd vermogen. Onze kosten vermogensbeheer, inclusief de transactiekosten, waren 0,68 procent. Ons overrendement was 0,25 procent tegen -0,44 procent van de peergroep.

De vermogensbeheerkosten van de meeste beleggingscategorieën waren vergelijkbaar met of lager dan het marktgemiddelde. Alleen onze vermogensbeheerkosten van de categorie private markets lagen boven het gemiddelde van de meeste andere pensioenfondsen. Ons hoge overrendement (7,7 procent tegen 1,2 procent bij de peergroep) maakte deze hogere kosten meer dan goed. Het bestuur oordeelt dat het niveau van de vermogensbeheerkosten bij ons beleggingsbeleid past en bij de rendementen die we met dat beleid genereren.

4

Toekomst van het pensioenfonds

In 2023 organiseerden we meerdere strategische sessies. We lieten ons steeds door een andere externe partij bijpraten over de ontwikkelingen die ze in de pensioenwereld zien, nu maar ook na de invoering van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Dat helpt ons om onze eigen visie en strategie te vormen. Daarbij kijken we ook naar de strategische risico's en kansen. Met dit traject gaan we in 2024 verder.

Het Nederlandse pensioenlandschap is en blijft in beweging. De komende jaren gaat het fundamenteel veranderen. De volgende punten vinden we belangrijk voor de toekomst:

- de inwerkingtreding van de Wtp en het meerjarig transitietraject;
- de invloed van maatschappelijk verantwoord beleggen op onze beleggingsportefeuille;
- beeldvorming en draagvlak bij de deelnemers;
- de pensioenwereld ná de overgang.

Wet toekomst pensioenen

Met de invoering van de Wet toekomst pensioenen op 1 juli 2023 bevinden we ons in een complex en langdurig overgangsproces. Volgens de Wtp kunnen we tot de implementatie van de nieuwe pensioenregeling de pensioenen eerder en vaker verhogen. Echter, als onze dekkinggraad te laag is, zullen we ook sneller moeten ingrijpen en de pensioenen verlagen. Het bestuur houdt rekening met de inhoud van de nieuwe pensioenregeling en de benodigde dekkinggraad voor de overgang naar deze regeling. In paragraaf 1.5.1 wordt een overzicht gegeven van onze voorbereidingen voor de uitwerking van de nieuwe pensioenregeling.

Het belang van maatschappelijk verantwoord beleggen groeit

De focus op maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) groeit, zowel voor de deelnemers als voor de toezichthouder. Die besteedt hier in zijn toezicht meer aandacht aan. Het bestuur heeft in 2023 een update doorgevoerd voor het MVB-beleid 2022-2024. Hierbij zijn key performance indicators toegevoegd en is een Environmental, Social & Governance (ESG) risicoanalyse met beheersmaatregelen opgenomen. Ons MVB-beleid is te vinden op onze website. Ons voornaamste doel is en blijft een goed pensioen voor onze deelnemers. Daarom blijven we alert op de impact van MVB-risico's op onze beleggingsportefeuille (risico en rendement) en onze reputatie (draagvlak voor het beleggingsbeleid).

Beeldvorming en draagvlak bij deelnemers

Het is van essentieel belang dat ons pensioenfonds het vertrouwen van de deelnemers behoudt. Dit vertrouwen kan onder druk komen te staan door verschillende factoren, zoals het niet kunnen verhogen van pensioenen in 2024 of door de complexiteit van (en daarmee onduidelijkheid over) onze pensioenregeling. Daarom is heldere communicatie met deelnemers van groot belang en zien wij communicatie als een kerntaak. We streven ernaar dat onze deelnemers ons zien als een betrouwbare organisatie en dat zij inzicht hebben in hun pensioensituatie en weten wat hun handelingsperspectief is. In de komende jaren zullen we blijven investeren in (flexibele) digitale communicatie.

Pensioenwereld ná de overgang

We zijn bezig met het voorbereiden op de periode na de implementatie van de nieuwe pensioenregeling. De keuzes die tot die tijd worden gemaakt, zullen een directe invloed hebben op de pensioenen van onze deelnemers, de communicatie hieromtrent, de kosten en de toegevoegde waarde van het pensioenfonds na de overgang. Naast uitdagingen zien we ook mogelijkheden voor de toekomst, die we nauwkeurig in kaart brengen. Als onze opdrachtgever beschouwt UWV ons als de aangewezen partner om samen de nieuwe pensioenregeling vorm te geven en uit te voeren.

Amsterdam, 27 juni 2024

dhr. B.A.A.M. van der Stee, *voorzitter*
dhr. P.A.W. Edgar, *plaatsvervangend voorzitter*
dhr. N. Lieman, *secretaris*
dhr. F.J. Lemkes (*plaatsvervangend lid / plaatsvervangend secretaris*)
dhr. M.H.W. Rovers
dhr. W.J.L. van Pelt

dhr. R.J.J. Dudink
dhr. F. van der Linden
mw. J.J.M. Verhoef
dhr. R.G. Timmer
mw. H. Busstra (*plaatsvervangend lid*)
dhr. M.C.P. Leliefeld (*plaatsvervangend lid*)

5. Verslag raad van toezicht

Met genoegen bieden we ons verslag over 2023 aan. Daarin gaan we in op het jaarverslag van Pensioenfonds UWW en de manier waarop het bestuur daarin verantwoording aflegt over zijn beleid. Gedurende het jaar monitorde we de besluitvorming en de stand van zaken binnen het pensioenfonds aan de hand van de Code Pensioenen en enkele specifieke thema's voor 2023.

Algemeen: stand van zaken in het jaar

Het jaar 2023 kenmerkt zich door de voortdurende oorlog in Oekraïne, de dalende rente, meer vacatures dan werklozen en de voorbereiding op de Wet Toekomst Pensioenen (WTP). Het pensioenfonds is op een goede wijze door het jaar gekomen, met per eind december 2023 een beleidsdekkingsgraad van 121,2 procent en een actuele dekkingsgraad van 116,6 procent. Het pensioenfonds was per eind 2023 opnieuw in staat om de pensioenaanspraken voor actieve deelnemers te indexeren. Het was niet mogelijk om de pensioenaanspraken voor de gepensioneerden en slapers te indexeren vanwege vigerend beleid: de prijsinflatie over 2023 was negatief.

Het bestuur heeft op correcte wijze zijn werk uitgevoerd en hierbij andere organen veelvuldig betrokken op het gebied van de WTP.

Ook worden nog steeds mooie vorderingen gemaakt op het gebied van ESG, bijvoorbeeld in het ontwikkelen en gebruiken van meetcriteria en communicatie. Op het gebied van wet- en regelgeving, diversiteit en integriteit zijn er geen bijzonderheden te melden.

Een compliment is op zijn plaats voor de medewerkers van het bestuursbureau die zich, in deze krappe arbeidsmarkt en met vele omvangrijke dossiers, met toewijding hebben ingezet voor het pensioenfonds.

Werkwijze

De raad heeft als taak om goedkeuring te geven aan besluiten van het bestuur inzake:

- het bestuursverslag en de jaarrekening;
- de profielschets voor bestuurders;
- het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de raad van toezicht;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds en het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm.

Over 2023 heeft de raad goedkeuring verleend aan het jaarverslag en de jaarrekening. Daarnaast is op basis van de profielschets van het bestuur geen belet gezien voor de benoeming van (aspirant- en plaatsvervangend) bestuurders of leden van het verantwoordingsorgaan.

De raad heeft voor het verslagjaar 2023 toegang gekregen tot alle personen en stukken van het pensioenfonds. In 2023 heeft de raad vier keer zelfstandig vergaderd. Er vonden daarnaast over 2023 drie vergaderingen met het bestuur plaats, één vergadering met het dagelijks bestuur en één keer met het verantwoordingsorgaan (hierna: VO). De voorzitter van de raad had regelmatig contact met zowel de voorzitter van het bestuur als de voorzitter van het VO. Daarnaast zijn nog meerdere individuele gesprekken gevoerd met leden van het bestuur en met medewerkers van het bestuursbureau.

Voorafgaand aan de besluitvorming over het jaarverslag 2023 is gesproken met de accountant en de certificerend actuaire. In voornoemde gesprekken en overleggen werd gevraagd en ongevraagd advies gegeven. Ter voorbereiding op het toezichtrapport 2023 en gedurende het jaar is ook (meermaals) gesproken met Sleutelfunctiehouders, meerdere bestuursleden en leden van het VO. Bovendien zijn de leden van de raad aanwezig geweest bij enkele commissievergaderingen.

De raad is aanwezig geweest bij enkele strategische sessies van het bestuur, vooral rondom WTP. Nadat het bestuur een integriteitssessie had gehouden heeft de raad begin 2023 op eigen initiatief ook een integriteitssessie uitgevoerd onder externe begeleiding om bepaalde (potentiële) dilemma's in het toezicht te bespreken.

Zelfevaluatie

In december 2023 heeft de raad in de zelfevaluatie geconcludeerd dat de samenwerking het afgelopen jaar goed was. Dit is mede het gevolg van organische groei in het team. De raad is al langere tijd stabiel. Er zijn enkele verbeterpunten benoemd. Ten eerste is de ondersteuning door het bestuursbureau in 2023 beperkt geweest door personele problemen. Hierdoor heeft de raad naar eigen mening aanvankelijk onvoldoende input gekregen om het beleid van het pensioenfonds over de hele linie te kunnen beoordelen; dit is later gecorrigeerd. Ten tweede heeft de raad erbij stilgestaan of zichzelf voldoende kritisch is over onderwerpen die het pensioenfonds ook op de lange termijn raken en wanneer zich een situatie zou voordoen waarin het toezicht moet worden verscherpt, met name bij de invoering van de Wtp. Op dit moment spelen er naar indruk van de raad geen urgente zaken die zijn blijven liggen.

Thema's

Wet Toekomst Pensioenen (Wtp)

Zoals hierboven reeds opgemerkt, beschikt het pensioenfonds over een goed functionerende governance rondom de implementatie van de Wtp, vormgegeven door de Taskforce Wtp. Vanuit het bestuur is er veel aandacht voor de invoering van de Wtp en worden voldoende inspanningen verricht om de kennis op het vereiste niveau te brengen. Het bestuur heeft in 2023 met behulp van de Taskforce en het bestuursbureau het benodigde inzicht verkregen voor de invoering en de benodigde aanpassingen ten behoeve van Wtp bij sociale partners en uitbestedingspartijen.

Gedurende het jaar werd steeds beter duidelijk welke potentiële knelpunten het bestuur ziet om de beoogde invoeringsdatum te behalen. Zo heeft het pensioenfonds doorlopend contact met zijn pensioenadministrateur – zowel op het niveau van het Wtp project, de uitvoering, als directie. Er zijn regelmatig signalen van vertraging die op dit moment nog kunnen worden ingelopen. Hiermee laat het pensioenfonds zien dat het voldoende overzicht heeft over de benodigde wijzigingen in de uitbestede activiteiten, hoe weerbarstig de uitdagingen in de transformatie van de pensioenadministratie ook zullen zijn. Ook met de bewaarder en fiduciair beheerder, die tezamen een belangrijke rol zullen vervullen bij de invoering van het nieuwe pensioencontract, is veelvuldig contact.

Het verantwoordingsorgaan geeft aan niet altijd voldoende (tijdig) te worden geïnformeerd. Hiertoe worden inmiddels onder meer extra Wtp-sessies in aanwezigheid van leden van het VO belegd. Het bestuur is zich bovendien terdege bewust van het belang om de voorkeuren van sociale partners ten aanzien van de Wtp vast te leggen. Op dit vlak zijn in 2023 onvoldoende vorderingen geboekt, waarbij sociale partners nog de mogelijkheid voor een alternatieve invulling van het contract lijken open te houden. Hoewel het bestuur de gevolgen van deze vertraging goed overziet en het gesprek met sociale partners opzoekt, is er wel spanning komen te staan op de oorspronkelijke planning van het project met de beoogde invoerdatum van 1 januari 2026. De raad beoordeelt de voortgang van de invoering van de Wtp zowel door sociale partners als bij de pensioenuitvoerder per eind 2023 als kritisch.

Aanbeveling

Op de inhoud van het project zit voldoende sturing. Het bestuur dient nog beter grip te houden op de planning. In de governance hiervan bij het pensioenfonds, is het van belang om alle organen eerder deelgenoot te maken van documenten en informatie, zodat besluitvorming in een later stadium niet verder onder druk komt te staan.

Toeslagverlening

Ondanks de aanhoudende beweeglijkheid op de financiële markten bleef de dekkingsgraad van Pensioenfonds UWV zich in 2023 gezond ontwikkelen, waardoor de pensioenen van actieve deelnemers per 1 januari 2024 met 6,5 procent konden worden verhoogd. De pensioenen van oud-deelnemers en uitkeringsgerechtigden konden echter niet worden verhoogd vanwege vigerend beleid: de prijsinflatie over 2023 was negatief. Daarnaast heeft het bestuur in de overwegingen meegenomen dat er voldoende financiële middelen moeten overblijven voor de overgang naar de nieuwe regels voor pensioen. Hiermee blijft er een goede kans dat het pensioenfonds ook in 2025 en 2026 de pensioenen kan verhogen.

Een belangrijk gevolg van deze verschillen is een verhoogde aandacht voor de evenwichtige belangenafweging door bestuur, Verantwoordingsorgaan, intern en extern toezicht en deelnemers in de aanloop naar de invoering van de Wtp. Bij de overgang naar het nieuwe stelsel vindt een herverdeling van fondsvermogen plaats, waarin veel elementen van toeslagverlening uit het verleden opnieuw door deelnemers onder de loep zullen worden genomen.

Aanbeveling

De evenwichtige belangenafweging van alle groepen binnen het pensioenfonds blijft altijd een belangrijk punt. Op dit moment is het immers nog niet duidelijk of het pensioenfonds bij de overgang over voldoende reserves beschikt om groepen waar nodig voldoende te compenseren binnen de Wtp.

Diversiteit

Het thema diversiteit heeft aandacht gekregen tijdens de zelfevaluatie van het bestuur en in gesprekken met de raad. Het belang van diversiteit wordt door het bestuur onderstreept door diversiteitscriteria in de profielschets voor bestuurders aan te scherpen en voor het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds aandacht te vragen in gesprekken met de werkgever. Dit moet ertoe leiden dat voorgedragen kandidaten beter aansluiten op de door het bestuur gewenste profiel en een afspiegeling vormen van de deelnemers. Pensioenfonds UWV streeft naar vertegenwoordiging van kandidaten in de besturen afkomstig van alle kantoren verspreid over het land.

Governance: bestuur

Het bestuur functioneert als een team. Dat blijkt uit de gezamenlijke sessies waarin de bestuurders actief participeren en er goede discussies plaatsvinden. Aandachtspunten in de onderlinge samenwerking zijn opgepakt. De beraadslagingen en overwegingen bij bestuursbesluiten worden beter vastgelegd in de notulen bij de bestuursvergaderingen. Het inzicht in de door het bestuur gemaakte belangenafwegingen bij bestuursbesluiten neemt daardoor toe.

De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel heeft de volle aandacht van het bestuur. Voor de inhoudelijke – en proceskant laat het bestuur zich bijstaan door verschillende externe adviseurs. Dit heeft geleid tot de uitwerking van vertrekvarianten voor de inrichting van de nieuwe regeling. De Wtp betreft complexe materie die voldoende kennis en inzicht vraagt bij alle bestuursleden om samen tot evenwichtige besluitvorming te kunnen komen.

De expertise op het gebied van (duurzaam) beleggen is iets afgenomen door het vertrek van een bestuurslid en een expert. Er zijn gelukkig nog steeds voldoende beheersmaatregelen en resterende kennis om tot de juiste beslissingen te komen. Op het gebied van operationeel risico en IT is het bestuur goed geëquipeerd. Naar de toekomst toe blijft het uitdagend om alle ontwikkelingen te kunnen volgen en aansturen.

Aanbeveling

De raad beveelt het bestuur aan in de komende periode nog meer in te zetten op kennis en inzicht in de Wtp. Hiertoe behoren ook de effecten op beleggingen, de aansluiting tussen beleggingen en pensioenadministratie, en het IT-landschap. In dat kader zou de Wtp als subcategorie in de geschiktheidsmatrix van de bestuurders kunnen worden opgenomen, zoals dit ook voor andere onderwerpen is voorgesteld tijdens de zelfevaluatie van het bestuur.

Governance: bestuursbureau

Net als vorig jaar is de werkdruk voor het bestuursbureau onverminderd groot. Dit komt door de combinatie van de gebruikelijke werkzaamheden en de toenemende werklust ter voorbereiding op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Daarbij heeft de organisatie in korte tijd een aantal personeelsmutaties moeten opvangen, waardoor de druk nog is toegenomen. De raad heeft het afgelopen jaar ook zelf soms ervaren dat de kwaliteit van de ondersteuning onder deze ontwikkelingen heeft geleden. Onder deze moeilijke omstandigheden hebben de medewerkers van het bestuursbureau hun taak goed volbracht. Wij spreken onze waardering daarvoor uit.

Continuïteit in het functioneren van het bestuursbureau is cruciaal juist in deze transitiefase. We hebben onze zorgen daarover gedeeld met het bestuur en hen verzocht de nodige maatregelen te nemen om die continuïteit te waarborgen. Inmiddels zijn nieuwe medewerkers aangetrokken en we zien uit naar de samenwerking met de nieuwe teamleden.

Governance: verantwoordingsorgaan

De governance van het pensioenfonds vormt een afspiegeling van de deelnemers. Binnen het VO kunnen uiteenlopende belangen of meningen bestaan, bijvoorbeeld over de toepassing van het toeslagenbeleid van het pensioenfonds of over de verdeling van het fondsvermogen bij overgang naar de nieuwe pensioenregeling. De raad heeft de indruk dat de discussie hierover binnen het VO vanuit het fondsbelang wordt gevoerd.

Namens de raad zijn ook gesprekken gevoerd met VO leden. De raad heeft dit als nuttig ervaren en zal dit in de toekomst blijven doen.

Bij de beoogde overgangsdatum van het pensioenfonds per 1 januari 2026 naar de nieuwe pensioenregeling dient het VO dit voorjaar advies uit te brengen over het invaarbesluit en de verdeling van het fondsvermogen bij de overgang. Het VO is goed bemenst, wat leidt tot de juiste gesprekken over deze complexe materie. Mede omdat niet iedereen op hetzelfde kennisniveau zit, is het van groot belang om het VO tijdig van informatie te voorzien. Hiermee kan het VO zich beter voorbereiden op de aankomende keuzes ten aanzien van Wtp, en waar nodig extra aandacht besteden aan de consequenties van de besluiten van het bestuur in de komende jaren. Vanaf de zomer van 2023 is er intensivering geweest van informatieverstrekking aan het VO. Het VO blijkt onvoldoende tijd te hebben om hiervan voldoende gebruik te maken. Het Verantwoordingsorgaan heeft een adviesrecht t.a.v. een evenwichtige transitie. Er geldt ook een regulier adviesrecht voor het VO t.a.v. afspraken over de solidariteitsreserve, invaren en het communicatiebeleid. Vanwege de wettelijk te vervullen rol van het VO maakt de raad de volgende aanbeveling.

Aanbeveling

Het bestuur wordt aanbevolen om op korte termijn samen met het VO een stappenplan op te stellen dat beoogt de kennis en het inzicht over de Wtp bij de leden van het VO te vergroten, ter voorbereiding op aankomende beslissingen.

Belangenbehartiging gepensioneerden

De vereniging van gepensioneerden van het UWV (GVU) profileert zich in toenemende mate als een gesprekspartner voor het pensioenfonds. Dit wordt goed opgepakt door periodiek informatiebijeenkomsten met de GVU te organiseren. De GVU speelt als belangenvereniging van gepensioneerden ook een rol in de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Vanuit governance optiek is het van belang dat de rol van de GVU wordt gescheiden van de gepensioneerden geleding in het VO en dat dit onderscheid ook in de communicatie van het VO met de GVU tot uitdrukking komt. Het gaat bij het VO om de algemene evenwichtigheid en het is belangrijk dat via het VO ook de slapers en actieven zich voldoende vertegenwoordigd voelen. Op deze wijze blijft de rolverdeling zuiver en kan de GVU als belangenvereniging haar inbreng geven.

Risicobereidheidsonderzoek (RBO)

In het voorjaar heeft het pensioenfonds een risicobereidheidsonderzoek onder de deelnemers uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de deelnemers een lager risicoprofiel hebben dan die bij vergelijkbare pensioenfondsen. Het RBO is ook van invloed op het beleggingsbeleid. Net als vorig jaar volgt de raad met belangstelling de stappen die het pensioenfonds zet om het RBO via de risicohouding een plaats te geven in het beleggingsbeleid van het pensioenfonds, ook onder de nieuwe pensioenregeling.

Risicomanagement en IT

Het risicomanagement is goed ingericht bij het pensioenfonds en de afgelopen jaren is de intensiteit van beleid en controle op IT en datakwaliteit toegenomen. De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer vervult een goede rol in het aanscherpen van de beoordeling bij keuzes door het bestuur.

Een ontbrekend onderdeel in de standaardrapportages van risicomanagement is de werking van de governance. Hoewel dit over het algemeen goed gaat, zullen de komende jaren spannend worden door besluitvorming rondom de Wtp, en de krapte op de arbeidsmarkt van uitbestedingspartners en van het bestuursbureau. Expertise in het bestuur is nodig om de daarmee verbonden continuïteitsrisico's te onderkennen en om voldoende tegenwicht te kunnen bieden in de samenwerking met de uitbestedingspartners en het bestuursbureau. Dit tegenwicht kan worden geboden door adequate regie op de uitbesteding en aansturing van projecten. Vanuit de raad worden geregeld vragen gesteld over de kosten van de uitbestedingspartners met inachtneming van het feit dat vooraf bekend was dat de Wtp extra kosten mee zou brengen. Aandacht voor de werking van de governance en expertise van de uitbestedingspartners en het bestuursbureau vereenvoudigt zodoende het proces van de Wtp transitie.

Aanbeveling

Het bestuur wordt aanbevolen om binnen het risicomanagement ook nadrukkelijker aandacht te geven aan:

- voorbereiding op de governance van het pensioenfonds bij/na invoering Wtp;
- mogelijke belangenverschillen tussen verschillende groepen deelnemers;
- vertegenwoordiging van deelnemers in alle organen;
- de eigen regie over de uitbestedingspartners.

Opvolging aanbevelingen 2022

Ten aanzien van de aanbevelingen over 2022 heeft de raad geconstateerd dat deze waar mogelijk opgevolgd zijn. De raad meent dat de gevolgen voor de governance van het pensioenfonds na invoering van het nieuwe pensioenstelsel meer de aandacht zou mogen krijgen in de strategiebijeenkomsten in het bestuur.

Onder meer kan de vraag gesteld worden hoe de samenstelling van het bestuur eruit dient te zien en welke verwachtingen er na invoering van de Wtp zijn van individuele bestuurders. Over 2022 heeft de raad hier een opmerking over gemaakt en het thema blijft onverminderd relevant.

Toezichtaanpak 2024

Visie

De raad kijkt ten behoeve van het pensioenfonds en de deelnemers grofweg naar drie aandachtsgebieden:

1. fiduciair en vermogensbeheer;
2. pensioenregeling en governance;
3. risicomanagement, financiën en IT.

De raad volgt de Code Pensioenfondsen, waarbij voor de komende jaren de deelnemer centraal staat, duurzaamheid en diversiteit en inclusie extra aandacht krijgen. De raad houdt toezicht op afstand, wat grotendeels ook een oordeel achteraf in zich heeft, dat in de regel schriftelijk wordt vastgelegd. Daarnaast ondersteunt de raad het bestuur met gevraagd en ongevraagd advies.

Er vindt daarnaast een directer toezicht plaats, onder meer door vervroegd het gesprek met het bestuur, het bestuursbureau en het Verantwoordingsorgaan aan te gaan en door bestuursstukken te ontvangen die nog niet zijn vastgesteld.

De raad realiseert zich dat deze zelf ook onderdeel uitmaakt van de governance en legt zich daartoe – in aanvulling op eisen van het pensioenfonds en externe toezichthouders – (hoge) eisen op. Dit geldt zowel voor gedrag, compliance, als zorg voor permanente educatie en zelfevaluatie. Jaarlijks worden thema's benoemd die, in aanvulling op standaardonderwerpen van toezicht, extra aandacht vereisen.

Thema's 2024

Voor 2024 is het evident dat de bewaking van de voortgang van de implementatie van de Wtp prioriteit heeft. Evenwichtige belangenafweging, governance besluitvorming en uitvoeringsvaardigheid bij de uitbestedingspartners vormen daarbij belangrijke aandachtspunten.

Overige thema's zijn:

- duurzaamheid beleggingen en algemeen beleid pensioenfonds;
- stabiliteit governance, met geschiktheid, inclusie/diversiteit als aandachtspunten;
- risicomanagement (zowel in de operatie als het organiseren van verandervermogen);
- toekomst pensioenfonds en governance na invoering Wtp.

Amsterdam, 27 juni 2024

De raad van toezicht Stichting Pensioenfonds UWV,

mw. O.M.C. Perik MBA, voorzitter

dhr. dr. K.P.B. Oldenkamp, lid

dhr. mr. J.F. Breek, lid

Reactie van het bestuur op het verslag van de raad van toezicht

Het bestuur bedankt de raad van toezicht voor de grondige beoordeling en het positieve oordeel. Het bestuur onderschrijft de aanbevelingen van de raad van toezicht. Voor de opvolging van de aanbevelingen is een plan van aanpak opgesteld. In dit plan van aanpak is aangegeven op welke wijze invulling gegeven zal worden aan de aanbevelingen van de raad van toezicht en wanneer de afronding gepland staat.

6. Verslag verantwoordingsorgaan

Inleiding

In dit verslag geeft het verantwoordingsorgaan van Pensioenfonds UWV een oordeel over het beleid van het bestuur in 2023. We keken hoe het bestuur het beleid uitvoerde en welke beleidskeuzes het bestuur maakte voor de toekomst.

We namen de volgende thema's als leidraad:

- verantwoord beleggen met een goed rendement;
- goed bestuur en risicomanagement;
- effectieve communicatie;
- de toekomstbestendigheid van de pensioenregeling en het pensioenfonds.

Het laatste thema gaat vooral over de invoering van de nieuwe pensioenregeling in het kader van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Voor elk van de thema's stelden we beoordelingscriteria op, om het beleid en de uitvoering te toetsen. De beoordelingscriteria zijn als bijlage opgenomen bij dit oordeel. Naast deze specifieke thema's beoordeelden we de financiële positie en resultaten van Pensioenfonds UWV en het toeslagenbeleid.

Bij onze oordeelsvorming kijken we steeds of het bestuur in de besluitvorming de belangen van alle belanghebbenden onderkent en deze op een evenwichtige manier tegen elkaar afweegt.

Verslag van onze werkzaamheden

De werkzaamheden voor onze oordeelsvorming over het kalenderjaar 2023 startten in juli 2023. Tijdens de jaarlijkse heidag stelden we nieuwe beoordelingscriteria vast voor de oordeelsvorming over 2023. We hebben de beoordelingscriteria in aantal teruggebracht. Dit brengt meer focus aan bij de oordeelsvorming over 2023. We gaven hiermee opvolging aan een actie, die we ons reeds in 2022 hadden voorgenomen.

We hadden in 2023 vijf vergaderingen. We overlegden daarnaast twee keer met het bestuur en één keer met de raad van toezicht. Een delegatie van het verantwoordingsorgaan nam deel aan de twee bestuurlijke strategiesessies. Verder waren leden van het VO in de tweede helft van 2023 aanwezig bij informatiesessies over aspecten waar de nieuwe pensioenregeling volgens de Wtp aan moet voldoen.

We ontvingen in 2023 twee adviesaanvragen van het bestuur:

- de adviesaanvraag over het communicatiebeleidsplan 2024-2026;
- de adviesaanvraag over de premiestelling voor 2024.

Verder zijn we in gesprek gegaan bij bestuursbureau over de begroting van Pensioenfonds UWV voor 2024.

Het bestuursverslag en de jaarrekening vormen de formele verantwoording van het bestuur. Daarnaast baseerden we ons oordeel op het jaarprogramma, beleidsdocumenten, beslisnotities, rapportages en de notulen van bestuursvergaderingen. We gebruikten ook de bevindingen en aanbevelingen van de raad van toezicht voor onze oordeelsvorming. In bijeenkomsten en vergaderingen met het bestuur spraken we over de financiële positie van Pensioenfonds UWV, actuele ontwikkelingen, vooral op het terrein van de Wtp, en adviesaanvragen van het bestuur. Met de raad van toezicht spraken we over het uitgevoerde toezicht, hun visie op Pensioenfonds UWV en relevante ontwikkelingen. Naast het formele overleg voerden leden van het verantwoordingsorgaan gesprekken met (portefeuillehoudende) bestuursleden en functionarissen van het bestuursbureau. Ook spraken we met de sleutelfunctiehouder risicomanagement.

We legden onze werkzaamheden en onze oordeelsvorming per thema vast in een apart verslag.

Oordeel

Algemeen

We vinden dat het bestuur in 2023 Pensioenfonds UWV goed en zorgvuldig heeft bestuurd. Het bestuur nam de belangen van alle belanghebbenden mee en woog deze op een evenwichtige manier af. We hebben veel respect voor de inzet van bestuur en het bestuursbureau om het pensioenfonds goed voor te bereiden op de transitie naar een nieuwe pensioenregeling. Uiteraard geeft dat ook weleens wat spanning en ruis in communicatie, maar dat doet niets af aan het positieve totaaloordeel.

Mede geholpen door goede beleggingsresultaten bleef de financiële positie van Pensioenfonds UWV in 2023 stabiel rond het niveau van 120% dekkinggraad. Dankzij de goede financiële positie en de verlenging van de regeling die het pensioenfonds ruimere financiële kaders biedt bij indexatie, kon het bestuur in 2023 opnieuw besluiten om een volledige toeslag te verlenen per 1 januari 2024. Dat betekende voor de actieven een indexatie gelijk aan de loonontwikkeling bij UWV. Helaas bood de ontwikkeling van de toeslagmaatstaf (consumentenprijsindex afgeleid) voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden geen mogelijkheid tot indexatie van pensioenaanspraken en ingegane pensioenuitkeringen. Het VO heeft overwogen hier (ongevraagd) advies over te geven, maar heeft hiervan afgezien, omdat het bestuur handelt in lijn met het pensioenreglement.

In goed overleg stelden het bestuur en de sociale partners voor 2024 een premie vast. Het bestuur maakte daarbij gebruik van de wettelijke mogelijkheid om de rekenrente voor de premie tussentijds aan te passen en opnieuw vast stellen voor een nieuwe periode van vijf jaar. Hiermee kon het bestuur een stijging van de premie voorkomen. De feitelijke premie bleef daardoor onveranderd. Het premieoverschot als gevolg van de aangepaste rekenrente heeft een positief effect op de dekkinggraad van het pensioenfonds.

Hieronder volgt eerst een terugblik op de aanbevelingen van voorgaande jaren. Daarna wordt per thema een nadere toelichting gegeven op de bevindingen van het VO over 2023. Er wordt afgesloten met de aanbevelingen van het VO.

Opvolging aanbevelingen voorgaande jaren

In het oordeel van 2022 deed het VO twee aanbevelingen.

1. De tijdige en geslaagde invoering van de Wtp is de komende jaren een belangrijke uitdaging. Verschillende partijen hebben verschillende rollen en belangen. Daarom adviseren we om alle betrokkenen goed mee te nemen in de processtappen en de besluitvorming over de Wtp. We bevelen aan om de bestuurlijke voorwaarden voor de opdrachtaanvaarding van de nieuwe regeling vooraf te formuleren en af te stemmen met de fondsorganen. Omdat we een adviesrol hebben, willen we graag al in de voorfase van inhoudelijke vraagstukken geïnformeerd en betrokken worden. We stellen voor om hierover (schriftelijke) afspraken te maken.
2. Om effectieve medezeggenschap te bevorderen, bevelen we aan om ons al in een eerdere fase van de besluitvorming mee te nemen. Als het bestuur ons informeert over uitgangspunten, mogelijkheden en overwegingen, krijgen we beter inzicht. Dat komt de latere formele advisering ten goede. Eerdere betrokkenheid biedt het bestuur de mogelijkheid om met het verantwoordingsorgaan (informeel) van gedachten te wisselen over verschillende opties en de gevolgen daarvan voor belanghebbenden.

Met het verzorgen van reguliere informatiesessies en het organiseren van bestuurlijke aanwezigheid in VO vergaderingen is in de praktijk opvolging gegeven aan de aanbeveling. Hoewel hierover in afwijking van bovenstaande aanbeveling geen schriftelijke afspraken zijn gemaakt, wordt dit wel in de praktijk gebracht. We vinden dat dat laatste zwaarder weegt. Planning, proces en concretisering van bestuurlijke voorwaarden voor acceptatie van de uitvoering van de nieuwe pensioenregeling hebben vertraging opgelopen door ontwikkelingen gelegen buiten de directe invloedssfeer van het bestuur.

Het pensioenfonds heeft in 2023 het VO voldoende tijdig en inhoudelijk geïnformeerd over de zaken waar het VO ofwel advies- ofwel instemmingsrecht heeft. In 2023 werd een groot beslag gelegd op de capaciteit van het bestuursbureau door de combinatie van lopende bedrijfsvoering en voorbereiding op de Wet toekomst pensioenen. Hierdoor werden we soms niet in één keer volledig en soms krap in de tijd geïnformeerd. Desondanks was de ondersteuning van voldoende niveau, zodat het VO de functie goed kon uitvoeren.

Hoewel in 2023 op dit punt verbetering is opgetreden, blijft het in onze ogen wel een aandachtspunt om bij adviesvragen het VO tijdig en volledig te informeren.

De toekomstbestendigheid van de pensioenregeling en het pensioenfonds

Het VO beoordeelt de toekomstbestendigheid van de pensioenregeling en het pensioenfonds op de volgende punten:

- nakomen van procesafspraken, zodat het VO tot een goed oordeel kan komen over de nieuwe pensioenregeling;
- evenwichtige belangenafweging;
- financiële gezondheid van het pensioenfonds.

De volledig uitgeschreven normen staan in de bijlage bij dit verslag.

Uit zowel het jaarverslag als het handelen van het bestuur, blijkt dat het bestuur de gemaakte afspraken met het VO is nagekomen. De eerder genoemde informatiesessies zijn behulpzaam om het VO te informeren en te faciliteren, ter voorbereiding op de adviesaanvraag op het invaarbesluit in 2024.

Het bestuur heeft een wettelijke taak om de belangen van groepen deelnemers en stakeholders van het pensioenfonds op een evenwichtige wijze af te wegen. Gelet op de omvang van de aanstaande transitie, heeft het VO daar ook bij de Wtp nadrukkelijk aandacht voor. Uit de gesprekken die het VO heeft gevoerd blijkt dat hier ook binnen het bestuur veel aandacht voor is. Tegelijkertijd wordt de nieuwe pensioenregeling op veel onderdelen nog verder uitgewerkt. Het VO vindt het belangrijk de evenwichtige belangenafweging daarbij duidelijk te expliciteren.

De financiële gezondheid van het pensioenfonds is in 2023 toegenomen en eind 2023 goed te noemen. De financiële positie van Pensioenfonds UWV bleef stabiel rond het niveau van 120% dekkingsgraad, mede geholpen door goede beleggingsresultaten in 2023.

Aanbevelingen

1. We bevelen aan om aanbeveling 2 uit 2022 nog meer ter harte te nemen: Om effectieve medezeggenschap te bevorderen, bevelen we aan om ons al in een eerdere fase van de besluitvorming mee te nemen. Als het bestuur ons informeert over uitgangspunten, mogelijkheden en overwegingen, krijgen we beter inzicht. En dat komt de latere formele advisering ten goede. Eerdere betrokkenheid biedt het bestuur de mogelijkheid om met het verantwoordingsorgaan (informeel) van gedachten te wisselen over verschillende opties en de gevolgen daarvan voor belanghebbenden.
2. Voor de voorbereiding op de nieuwe pensioenregeling volgens de Wtp bevelen we aan in 2024 door te gaan met de in 2023 aangevangen operationalisering van de procesafspraken en de nog niet gerealiseerde elementen van de aanbevelingen voor 2023.

Beleggingsbeleid

Het VO beoordeelt de toekomstbestendigheid van de pensioenregeling en het pensioenfonds op de volgende punten:

- uitvoering MVB-beleid;
- aansluiting beleggingsbeleid op het risicobereidheidsonderzoek;
- verantwoording van het MVB-beleid;
- bestuurlijke verantwoording over de financiële resultaten.
- het bestuur is open over risicomanagement (risico's en maatregelen) en evenwichtige belangenafweging;
- opvolging van aanbevelingen van de RvT, AFM en DNB;
- uitvoering van het diversiteitsbeleid;
- de werking van de klachten- en bezwarenprocedure.

De volledig uitgeschreven normen staan in de bijlage bij dit verslag.

Het doel van het bestuur is verantwoord beleggen met een goed rendement. We vinden dat het bestuur open, eerlijk en goed communiceert over financiële onderwerpen en het beleid. Het beleggingsplan is een gedegen basis voor het monitoren van de beleggingsdoelstellingen van Pensioenfonds UWV.

Het bestuur heeft in 2023 een ALM-studie gedaan en een risicopreferentieonderzoek (RPO) uitgevoerd. Hiermee is geborgd dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds aansluit bij de doelstellingen van het pensioenfonds en (risico-)voorkeuren van de deelnemers. De ALM-studie en het RPO zijn naar het oordeel van VO gedegen uitgevoerd.

Voor maatschappelijk verantwoord beleggen is draagvlak onder deelnemers van belang. Het bestuur onderneemt verschillende acties om dat draagvlak te bevorderen. Zo legt het bestuur beleid voor verantwoord beleggen vast. Dit is ook beschikbaar. Het bestuur verantwoordt zich over de effecten van het beleid in termen van risico, rendement en duurzaamheid. Hiervoor stelt het jaarlijks een jaarverslag op over maatschappelijk verantwoord beleggen dat ook op de website wordt gepubliceerd. Het bestuur is open over de positie van het pensioenfonds in maatschappelijke rankings, zoals die van VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling). Het bestuur zorgt ook voor interactie met belanghebbenden. Bijvoorbeeld via panels met deelnemers en gepensioneerden en gesprekken met de werkgever. Met deze activiteiten bevordert en borgt het bestuur het draagvlak.

We verwachten dat het bestuur de open communicatie over het beleggingsbeleid en de interactie met deelnemers in 2023 voortzet. En dat er dan ook aandacht is voor de gevolgen van de nieuwe pensioenregeling volgens de Wtp op de financiële onderwerpen.

Goed bestuur en risicomanagement

Het VO beoordeelt goed bestuur en risicomanagement op de volgende punten:

- het bestuur is open over risicomanagement (risico's en maatregelen) en evenwichtige belangenafweging;
- opvolging van aanbevelingen van de RvT, AFM en DNB;
- uitvoering van het diversiteitsbeleid;
- de werking van de klachten- en bezwarenprocedure.

De volledig uitgeschreven normen staan in de bijlage bij dit verslag.

We beoordelen het risicomanagement van het pensioenfonds als goed. Er is een werkend risicomanagement-systeem en er wordt transparant gecommuniceerd over de obstakels die het pensioenfonds tegenkomt, met name op het gebied van de transitie naar de nieuwe pensioenregeling.

Hetzelfde geldt voor de evenwichtige belangenafweging. Het pensioenfonds opereert in een krachtenveld tussen sociale partners, werkgever en diverse groepen deelnemers. Hier ontstaan regelmatig verschillen van inzicht, waarbij het bestuur, waar mogelijk, transparant communiceert over de gemaakte afwegingen. We zijn van mening dat uit het verslag en het handelen van het bestuur, blijkt dat het bestuur de evenwichtige afweging goed in praktijk heeft gebracht. In de informatievoorziening wordt dit echter niet altijd expliciet gemaakt.

Het bestuur maakt jaarlijks een overzicht waarin het aangeeft op welke wijze het opvolging geeft aan aanbevelingen van RvT, certificeerders en extern toezicht. In het toezichtrapport 2023 geeft de RvT aan dat het bestuur aan alle aanbevelingen opvolging heeft gegeven. Aan de opvolging van aanbevelingen van het VO voor 2023 is eerder in dit verslag al aandacht besteed.

De RvT vraagt in het toezichtrapport 2023 aandacht voor de governance van het pensioenfonds ná transitie naar de nieuwe pensioenregeling volgens de Wtp. Dat gaat over de vraag of het huidige bestuursmodel van het pensioenfonds ook na transitie nog de best passende vorm is. Het VO onderschrijft de opmerking die de RvT in dit kader maakt. De oordeelsvorming van het bestuur hierover moet nog verder uitkristalliseren. Het bestuur is zich hiervan bewust.

Ondanks de inzet van het bestuur om, door middel van profielschetsen, meer diversiteit in het bestuur te brengen, is dat in 2023 onvoldoende gelukt. Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid. Door bij vacatures een profielschets op te stellen, doet het bestuur zijn best om voordragende partijen ertoe te bewegen bij voordracht rekening te houden met diversiteitsaspecten. Het VO onderkent de inzet die het bestuur hier heeft getoond en verwacht dat voordragende partijen in de toekomst worden geprikkeld om bij voordracht meer aandacht te besteden aan diversiteit in het bestuur.

Het is de overtuiging van het VO dat het bestuur de deelnemers van het pensioenfonds voldoende gelegenheid biedt op objectieve en rechtvaardige klachtafhandeling, conform de Code Pensioenfondsen. Eind 2023 heeft het bestuur aan het VO om advies gevraagd inzake de wijziging van het beleid omtrent klacht- en bezwaarafhandeling. Aanleiding was de aansluiting bij de externe geschilleninstantie pensioenen. Begin 2024 heeft het VO positief geadviseerd, nadat aanvullende informatie was opgevraagd en enkele tekstuele wijzigingen waren doorgevoerd.

Aanbevelingen

1. Het VO deelt de aanbeveling van de RvT dat de governance ná transitie naar de nieuwe pensioenregeling aandacht verdient.

2. Het VO beveelt aan om evenwichtige belangenafweging meer te expliciteren in communicatie naar deelnemers en stakeholders.

Communicatie

Het VO beoordeelt communicatie van het pensioenfonds op de volgende punten:

- effectiviteit van de communicatie;
- duidelijkheid, voldoen aan wettelijke eisen en handelingsperspectief;
- handelen naar feedback van deelnemers en gepensioneerden;
- goede omgang met klachten.

Het communicatiebeleid is erop gericht om deelnemers goed inzicht te geven in hun persoonlijke pensioensituatie, zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Het bestuur voerde in 2023 verschillende geslaagde communicatiecampagnes uit. Het VO beoordeelt deze als effectief. Door verschillende communicatievormen voor specifieke doelgroepen in te zetten, biedt het pensioenfonds handelingsperspectief. Het monitoren en verbeteren van de effectiviteit en het bevorderen van handelingsperspectief vragen wel blijvende aandacht. Zeker nu er door de Wtp veel gaat veranderen.

In de communicatie naar deelnemers over de gevolgen van de Wtp beperkte het bestuur zich bewust tot procesinformatie, omdat de onzekerheid en onduidelijkheden nog groot zijn. Wij kunnen deze keuze goed volgen. Tegelijkertijd is de (maatschappelijke) impact van de Wtp groot. De overgang naar de nieuwe pensioenregeling behoeft daarmee veel communicatieve aandacht naar de deelnemers. We roepen het bestuur daarom op om in 2024 niet te beperkt te communiceren. Om tijdigheid, handelingsperspectief en draagvlak te bevorderen kan breder communiceren wenselijk zijn.

Aanbevelingen

1. We bevelen aan om aanbeveling 2 uit 2022 nog meer ter harte te nemen.
2. Voor de voorbereiding op de nieuwe pensioenregeling volgens de Wtp bevelen we aan om in 2024 door te gaan met de in 2023 aangevangen operationalisering van de procesafspraken en de nog niet gerealiseerde elementen van de aanbevelingen voor 2023.
3. Het VO deelt de aanbeveling van de RvT dat de governance ná transitie naar de nieuwe pensioenregeling aandacht verdient.
4. Het VO beveelt aan om evenwichtige belangenafweging meer te expliciteren in communicatie naar deelnemers en stakeholders.

Amsterdam, 27 juni 2024

Dhr. J. de Kat, *voorzitter*

Mw. M. van der Veen, *plaatsvervangend voorzitter*

Mw. W. Tollenaar, *secretaris*

Mw. C. Meijerink, *plaatsvervangend secretaris*

Dhr. H.J. Meines

Dhr. J.A.J. Bos

Mw. M. Cnossen

Mw. S. Quaedflieg

Mw. A. Donker (plaatsvervangend lid)

Dhr. J. Zegel (plaatsvervangend lid)

Dhr. J. Wijnokus (plaatsvervangend lid)

Bijlage bij het verslag: Beoordelingscriteria VO voor jaarverslag 2023

Werkgroep Toekomst (Wtp)

- Het bestuur volgt, rondom de besluitvorming Wtp, de procesafspraken zoals afgestemd met het VO, waardoor het VO voldoende informatie en tijd heeft gehad om tot een goed oordeel te komen.
- Het bestuur toont in haar besluiten voldoende aan dat het de belangen van verschillende groepen evenwichtig heeft afgewogen.
- Het bestuur toont aan dat de financiële gezondheid van het pensioenfonds voldoende toekomstbestendig is.

Werkgroep Communicatie

- De communicatie aan verschillende groepen over de Wtp is effectief.
- Alle groepen blijven duidelijke informatie ontvangen over hun huidige pensioenregeling. Deze uitingen voldoen aan de wettelijke eisen en bieden handelingsperspectief.

- Het bestuur laat zien dat er actie wordt ondernomen op de response van deelnemers en gepensioneerden.
- Het bestuur laat zien dat het aantal klachten beperkt is en blijft en dat klachten op een goede manier worden afgehandeld

Werkgroep Beleggingen en balansbeheer

- Het bestuur kan aantonen dat het MVB-beleid wordt uitgevoerd.
- Het bestuur laat zien hoe het beleggingsbeleid aansluit bij het risicobereidheidsonderzoek.
- Het bestuur kan aantonen wat de effecten zijn van het MVB-beleid op onder meer het rendement en duurzaamheid. Het bestuur geeft uitleg over de financiële resultaten, waaronder de ontwikkeling van de vermogensituatie, de premies en de toeslagverlening, de kostenratio's, het rendement van de beleggingsportefeuille voor risico pensioenfondsen, en de allocatie van de beleggingsportefeuille.

Werkgroep Governance en risicomanagement

- Het bestuur deelt en bespreekt risico's en maatregelen met (de werkgroepen van) het VO, onder meer op de thema's Implementatie Wtp, Beleggingen en Financiële huishouding, Communicatie en Pensioenopbouw en -uitvoering. Evenwichtige afweging van belangen is een expliciet onderdeel van deze thema's. Uiteraard houdt het VO ook zicht op andere onderwerpen. (Input op dit criterium kan goed vanuit andere werkgroepen komen!)
- Het bestuur volgt de aanbevelingen van de RvT, AFM en DNB op, en onderbouwt mogelijke afwijking hierop.
- Het bestuur laat zien hoe zij vorm, inhoud en uitvoering geeft aan het diversiteitsbeleid, waardoor belanghebbenden zich goed en herkenbaar vertegenwoordigd voelen. Het bestuur zorgt ervoor dat belanghebbenden klachten en bezwaren over de uitvoering van de pensioenregels kunnen indienen. Het bestuur zorgt voor objectieve en rechtvaardige belangenafweging bij het behandelen van de klachten en bezwaren en leert ervan door zo nodig zijn optreden en/of zijn procedures te verbeteren.

Algemeen

- Het bestuur volgt de aanbevelingen van het VO over 2022 op.

Reactie van het bestuur op het verslag van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor haar constructieve bijdragen en verantwoording. Het bestuur ziet zich gesterkt met de gegeven aanbevelingen om door te gaan op de reeds ingeslagen weg. Voor de opvolging van de aanbevelingen wordt een plan van aanpak opgesteld.

7. Jaarrekening

7.1 Balans per 31 december 2023

(bedragen x € 1.000)		31-12-2023		31-12-2022
	Ref.			
ACTIVA				
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1			
Vastgoed beleggingen		886.313		936.678
Aandelen		2.014.181		2.040.271
Vastrentende waarden		4.495.070		4.278.250
Derivaten		99.894		136.043
Overige beleggingen		1.453.196		1.032.920
		8.948.654		8.424.162
Beleggingen voor risico deelnemers	2	5.166		5.575
Herverzekeringsdeel technische voorziening	3	10.371		11.667
Vorderingen en overlopende activa	4	1.801		955
Overige activa	5	43.654		142.847
TOTAAL ACTIVA		9.009.646		8.585.206
PASSIVA				
Stichtingskapitaal en reserves	6	1.214.005		1.197.423
Technische voorzieningen				
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	7	7.277.259		6.601.229
Overige technische voorzieningen	8	21.887		29.054
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemer	9	5.166		5.575
Derivaten	10	481.973		742.497
Overige schulden en overlopende passiva	11	9.356		9.428
TOTAAL PASSIVA		9.009.646		8.585.206

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 69.

7.2 Staat van baten en lasten

(bedragen x € 1.000)		2023	2022
	Ref.		
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	12	289.184	261.664
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	13	634.751	-1.721.173
Beleggingsresultaten risico deelnemer	14	503	-2.020
Overige baten	15	613	0
TOTAAL BATEN		925.051	-1.461.529
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	16	244.752	216.845
Pensioenuitvoeringskosten	17	6.286	6.052
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	18		
Pensioenopbouw		197.561	283.219
Toeslagverlening		199.254	513.503
Rentetoevoeging		216.937	-44.319
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-250.318	-221.015
Wijziging marktrente		265.452	-2.528.548
Wijziging actuariale grondslagen		11.255	71.474
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten		8.276	31.162
Overige mutaties		27.613	13.165
		676.030	-1.881.359
Mutatie overige technische voorzieningen	19	-7.167	739
Mutatie pensioenverplichting voor risico deelnemer	20	-409	-3.559
Saldo herverzekering	21	-957	2.217
Saldo overdrachten van rechten	22	-10.106	-31.352
Overige lasten	23	40	44
TOTAAL LASTEN		908.469	-1.690.373
Saldo van baten en lasten		16.582	228.844
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Algemene reserve		16.582	228.844
Totaal saldo van baten en lasten		16.582	228.844

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 91.

7.3 Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Ontvangen premies	289.157	261.836
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	31.777	55.628
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	2.252	2.295
Overig ontvangsten	613	0
	323.799	319.759
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-245.619	-215.041
Betaald in verband met overdracht van rechten	-21.671	-24.276
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-8.284	-8.130
Overig uitgaven	-39	-44
	-275.613	-247.491
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	48.186	72.268
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	7.011.278	8.704.426
Directe beleggingsopbrengsten	164.630	199.429
	7.175.908	8.903.855
Uitgaven		
Aankopen van beleggingen	-7.313.138	-8.852.886
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-10.149	-11.181
	-7.323.287	-8.864.067
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-147.379	39.788
Netto kasstroom	-99.193	112.056
Koers-/omrekenverschillen		
Mutatie liquide middelen	-99.193	112.056
Liquide middelen per 1 januari	142.847	30.791
Liquide middelen per 31 december	43.654	142.847
Samenstelling geldmiddelen	-99.193	112.056
Waarvan:		
Voor risico pensioenfondsen	5.720	9.381
Voor risico deelnemers of binnen beleggingsportefeuille	37.934	133.466

De relatief grote omvang bij 'Verkopen en aflossingen van beleggingen' en 'Aankopen van beleggingen' betreft hoofdzakelijk aan- en verkopen van Money Market Funds binnen de categorie 'Overige beleggingen'.

7.4 Toelichting op de jaarrekening

7.4.1 Algemeen

Activiteiten

Stichting Pensioenfonds UWV (hierna 'het pensioenfonds') is gevestigd te Amsterdam en ingeschreven bij de KVK onder nummer 34183728. Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van de aangesloten onderneming UWV en haar rechtsvoorgangers.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds. Het bestuur heeft op 27 juni 2024 de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

7.4.2 Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn, tenzij anders is aangegeven, in duizenden euro's opgenomen.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld op basis van going-concern veronderstellingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31-12-2023	Gemiddeld 2023	31-12-2022	Gemiddeld 2022
Amerikaanse Dollar (USD)	1,1047	1,0860	1,0672	1,1022
Brits Pond (GBP)	0,8665	0,8769	0,8872	0,8634
Japanse Yen (JPY)	155,7336	148,2759	140,8183	135,8863
Zwitserse Frank	0,9297	0,9586	0,9874	1,0118
Hong Kong Dollar	8,6257	8,4778	8,3298	8,5979
Taiwanese Dollar	33,9023	33,3524	32,8025	32,1369

Schattingswijziging

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

DNB heeft besloten om vanaf 1 januari 2023 bij het vaststellen van de rentetermijnstructuur de UFR-methodiek te wijzigen in lijn met het advies van de Commissie Paramaters 2022. Bij het waarderen van de verplichtingen is de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur van 31 december 2023 gehanteerd. Deze aanpassing heeft een verlagend effect op de technische voorzieningen van 17,2 miljoen euro en daardoor een positief effect op de dekkingsgraad van 0,3 procentpunt.

Het pensioenfonds heeft de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten in 2023 conform beleid getoetst en op basis daarvan besloten de opslag te verhogen van 2,4 procent naar 2,6 procent. Als gevolg van deze verhoging zijn de technische voorzieningen per 31 december 2023 met 13,8 miljoen euro toegenomen. Het effect op de dekkingsgraad is 0,2 procentpunt negatief.

De Commissie Parameters heeft in haar advies in 2022 de lange termijn verwachte minimale prijsinflatie verhoogd van 1,9% naar 2,0% per jaar. Deze minimale prijsinflatie is van toepassing vanaf 1 juli 2023. Om die reden heeft het bestuur besloten de waarderingsgrondslag te verhogen van 1,9% naar 2,0% en de voorziening voor onvoorwaardelijke toeslagverlening voor de groep ex-Cadans (per einde december 2023) op deze verhoogde aanname te baseren. Als gevolg van deze verhoging zijn de technische voorzieningen per 31 december 2023 met 0,3 miljoen euro toegenomen. Het effect op de dekkingsgraad is 0,0 procentpunt negatief.

Onderdeel van de pensioenregeling is premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. In het pensioenreglement is vastgelegd dat zolang de deelnemer na 104 weken sinds de eerste ziekte dag de hoedanigheid van werknemer behoudt, de pensioenregeling onverkort van toepassing blijft. Het jaarsalaris ten behoeve van vaststelling van de premievrijgestelde opbouw wordt (onvoorwaardelijk) aangepast aan de hand van de algemene loonontwikkeling van de cao.

Door TKP en het bestuursbureau is verduidelijkt dat de genoemde voorwaarde (behouden van de hoedanigheid van werknemer) per definitie voor alle arbeidsongeschikte deelnemers geldt, waarmee deze verhoging van het jaarsalaris dus op alle arbeidsongeschikte deelnemers met premievrijgestelde opbouw van toepassing is. Aangezien dit een onvoorwaardelijke verhoging betreft, dient hiervoor derhalve te worden gereserveerd in de TV. Deze reservering is vastgesteld rekening houdend met de lange termijn verwachte minimale looninflatie van 2,4% per jaar (conform het advies van de Commissie Parameters uit 2022). De opvoer van deze reservering (14,4 miljoen) is per einde 2023 doorgevoerd en is daarmee onderdeel van de TV per einde 2023. Het effect op de dekkingsgraad is 0,2 procentpunt negatief.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de derivaten en overige schulden en overlopende passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Bij het bepalen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt de voorziening voor pensioenverplichtingen herrekend waarbij rekening wordt gehouden met toekomstbestendige indexatie.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem van actuele waarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde ('net asset value').

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Ten aanzien van vastgoed geldt dat er onzekerheid bestaat over de waardering. Deze onzekerheid wordt met name ingegeven door het feit dat er weinig transacties in de vastgoedmarkt aanwezig zijn. Door het ontbreken daarvan, wordt de inschatting van de waarde nauwelijks getoetst door transacties, wat leidt tot een grotere onzekerheid. Daarnaast kent een waarderingmethode door middel van waarderingsmodellen of taxaties een inherente onzekerheid, die ontstaat door aannames in de schatting die van invloed zijn op de waardering. Het bestuur realiseert zich terdege dat een eventuele verkooptransactie in zowel positieve als negatieve zin kan afwijken van de waarde in de beleggingsadministratie.

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum. Het eigen vermogen van deze onderliggende vastgoedfondsen is mede gebaseerd op schattingen die de fondsbeheerder maakt. Het bestuur van het pensioenfonds maakt geen aanpassingen op deze schattingen. De schattingen die de fondsbeheerder maakt, zijn per beleggingsfonds verschillend. De fondsen worden jaarlijks voorzien van een controleverklaring bij hun jaarrekening, die door een gecertificeerde accountant wordt opgesteld.

De methode voor voorwaardering van vastgoed in fondsen is dat externe fondsmanagers taxaties laten uitvoeren door externe, gecertificeerde taxateurs. De externe gecertificeerde registertaxateurs houden rekening met het bestaan van incentives bij de waardering van objecten. Bij huurverlenging dan wel bij het aangaan van een nieuw huurcontract is rekening gehouden met de noodzaak om marktconforme incentives te verstrekken. De te verstrekken incentives variëren per object in hoogte en zijn afhankelijk van de resterende duur van het huurcontract, de locatie en object-specifieke eigenschappen. Hierbij wordt rekening gehouden met leegstand. Afhankelijk van de omvang van de leegstand wordt onder andere het bruto-aanvangsrendement bijgesteld door de taxateur. Hoewel leegstand een belangrijke factor in de waardering van vastgoed is, spelen ook andere factoren, zoals locatie, wederverhuurbaarheid en ouderdom, een rol in de waarde van het vastgoed.

Het pensioenfonds gaat, bij het opstellen van de jaarrekening, uit van de definitieve gecertificeerde opgaven, zoals verstrekt door de externe fondsmanager. Indien deze niet voor vaststelling van de jaarrekening zijn ontvangen, heeft het bestuur onderzoek uitgevoerd naar de potentiële omvang van verschillen tussen de voorlopige waardering en de waardering, rekening houdende met nagekomen informatie over de waardering per balansdatum.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, de beurswaarde, per balansdatum.

De actuele waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, de beurswaarde, per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de net asset value.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op actuele waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Negatieve derivatenposities worden onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Onder de overige beleggingen worden de geldmarktfondsen (Money Market Funds) gepresenteerd. Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen voor risico van het pensioenfonds.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen betreft pensioenrechten die elders verzekerd zijn. Het pensioenfonds is ontstaan vanuit een aantal fusies. Voor een gedeelte van de populatie zijn bij de fusies rechten achtergebleven bij verzekeraars. Het pensioenfonds heeft de gehele verplichting overgenomen wat betreft het voldoen van uitkeringen aan pensioengerechtigden. Derhalve vordert het pensioenfonds de uitkering die voortvloeit uit het elders verzekerde recht bij de verzekeraars. Deze vordering wordt gelijkgesteld aan de technische voorziening die voor deze populatie wordt aangehouden. Bij de waardering van deze verplichtingen en vorderingen, worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs verminderd met de noodzakelijk geachte voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Ook tegoeden en verplichtingen in verband met derivatencontracten of andere beleggingstransacties vallen hieronder.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante-condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB, de UFR per 31-12-2023, rekening houdend met de looptijd van de uitkeringen.
- Overlevingstafels, te weten de AG-prognosetafel 2022 (2022: idem) met ervaringssterfte op basis van fondsspecifieke ervaringssterfte 2022 vastgesteld op basis van het Willis Towers Watson ervaringssterftemodel 2022 (2022: idem). De hiervoor genoemde overlevingsgrondslagen zijn in 2022 geactualiseerd. In 2024 worden deze conform het beleid van het fonds opnieuw onderzocht.
- Onvoorwaardelijke toeslagverlening voor 'ex-Cadans' medewerkers is verwerkt in de voorziening. De grondslag is verhoogd naar 2,0% (2022: 1,9%) vanwege de minimale verwachte prijsinflatie in 2023. Deze minimale prijsinflatie is van toepassing vanaf 1 juli 2023.
- Een kostenopslag ter grootte van 2,6 procent (2022: 2,4 procent) van de voorziening voor pensioenverplichtingen in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.
- Voor de partnerfrequenties is uitgegaan van de frequenties op basis van CBS- data uit 2013, waarbij de partnerfrequentie op de pensioenleeftijd op 100 procent gesteld wordt. Na de pensioendatum wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem. Voor het ongehuwden ouderdomspensioen wordt uitgegaan van partnerfrequenties op de pensioenleeftijd op basis van de CBS-data uit 2013.
- Het leeftijdsverschil met de partner van de vrouwelijke hoofdverzekerde wordt gesteld op twee jaar. Het leeftijdsverschil met de partner van de mannelijke hoofdverzekerde is drie jaar.
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers is geen rekening gehouden met revalidatiekansen.
- De opslag voor premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid (PVI-opslag) in de kostendekkende premie die ongewijzigd is vastgesteld op 3,85%.
- De reservering van de onvoorwaardelijke toekomstige verhogingen van het jaarsalaris van arbeidsongeschikte deelnemers met de loonindex.

Voorzieningen voor risico van deelnemers

De waardering van de voorzieningen voor risico van deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

Overige technische voorzieningen

Bij de bepaling van de overige technische voorzieningen wordt rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. De voorziening voor ingegane ziektegevallen is gesteld op twee keer de in het boekjaar ontvangen risicopremie voor arbeidsongeschiktheid vermeerderd met de in de kostendekkende premie opgenomen risicopremie voor de vrijstelling van premie bij arbeidsongeschiktheid.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderinggrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte dan wel te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra storting en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke.

Beleggingsresultaten risico deelnemers

De grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico deelnemers zijn gelijk aan de grondslagen voor bepaling van het resultaat betreffende beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Toeslagverlening

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de loonontwikkeling volgens de cao. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter.

Bij toekenning van inhaaltoeslagen wordt als begindatum voor de bepaling van een eventuele inhaaltoeslag 1 januari 2004 gehanteerd (eerste toeslag na 'fusie' van het pensioenfonds). Voor de bepaling van een eventuele inhaaltoeslag wordt een evenredige methode gehanteerd waarbij een percentage wordt toegekend over het totaal bedrag van gemiste toeslagen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264 procent (2022: -0,486 procent) op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder 'wijziging marktrente'.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan onder andere door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Saldo herverzekeringen

Het saldo herverzekeringen betreft het saldo van de mutatie van het aandeel herverzekering, die tegengesteld is aan de mutatie van het herverzekeringsdeel van de technische voorziening, en de uitkeringen die zijn ontvangen van de herverzekeraar ten behoeve van deelnemers uit hoofde van het herverzekeringscontract.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

7.4.3 Toelichting op de balans

Activa

1. Beleggingen voor risico pensioenfondsen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Vastgoed beleggingen	886.313	936.678
Aandelen	2.014.181	2.040.271
Vastrentende waarden	4.495.070	4.278.250
Derivaten	99.894	136.043
Overige beleggingen	1.453.196	1.032.920
Totaal	8.948.654	8.424.162

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	936.678	2.040.271	4.278.250	-606.454	1.032.920	7.681.665
Aankopen	99.778	955.934	2.947.824	229.665	3.927.228	8.160.429
Verkopen	-31.046	-1.273.153	-2.920.967	-120.320	-3.541.532	-7.887.018
Herwaardering	-119.026	291.527	177.419	115.026	35.349	500.295
Overige mutaties	-71	-398	12.544	4	-769	11.310
Stand per 31 december 2023	886.313	2.014.181	4.495.070	-382.079	1.453.196	8.466.681
Schuldpositie derivaten (credit)						481.973
Totaal						8.948.654

Onder de Overige mutaties worden de mutaties tussen 2022 en 2023 van beleggingsvorderingen en - schulden verantwoord. De aankopen onder 'Overige beleggingen' (3.927.228 duizend euro) betreffen met name de ontvangen cash collateral die in MM funds zijn geïnvesteerd (539.800 duizend euro) en Money Market Funds (3.477.326 duizend euro). De verkopen onder 'Overige beleggingen' (3.541.532 duizend euro) betreffen met name collateral (539.057 duizend euro) en Money Market Funds (3.070.188 duizend euro).

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	1.053.590	2.401.284	4.504.857	385.284	1.094.448	9.439.463
Aankopen	81.095	528.645	2.885.274	184.211	5.087.538	8.766.763
Verkopen	-211.510	-666.279	-2.415.750	-203.188	-5.197.208	-8.693.935
Herwaardering	23.513	-271.472	-691.533	-977.366	5.885	-1.910.973
Overige mutaties	-10.010	26.860	16.635	4.605	42.257	80.347
Reclassificatie beginbalans	0	21.233	-21.233	0	0	0
Stand per 31 december 2022	936.678	2.040.271	4.278.250	-606.454	1.032.920	7.681.665
Schuldpositie derivaten (credit)						742.497
Totaal						8.424.162

Vastgoed beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed.	32.896	38.826
Niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen, zijnde participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed.	853.449	897.813
Vorderingen	120	191
Schulden	-152	-152
Totaal	886.313	936.678

De vorderingen betreffen nog te ontvangen beleggingsuitkeringen (dividend en rente). De schulden betreffen beleggingscrediteuren (bijvoorbeeld nog te betalen kosten) en overlopende transacties.

Einde boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0 procent van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
AXA Core europe fund	45.770	5,2%	54.081	5,8%
Prologis targeted European fund	78.622	8,9%	87.668	9,4%
CBRE pan-European core fund	48.518	5,5%	55.203	5,9%
CBRE dutch residential fund IV	122.616	13,8%	139.420	14,9%
Prime property fund	56.472	6,4%	64.592	6,9%
Invesco real estate Asia fund	53.682	6,1%	57.724	6,2%
Bouwinvest dutch institutional	70.714	8,0%	77.249	8,2%
Clarion lion industrial trust	73.969	8,3%	81.799	8,7%
Metlife Core Property Fund GP	57.480	6,5%	71.566	7,6%
Prisa LP	56.888	6,4%	68.132	7,3%
Barings	81.457	9,2%	0	0,0%
Totaal	746.188	84,3%	757.434	80,9%

Aandelen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Beusgenoteerde aandelen	1.565.737		1.599.845	
Niet beursgenoteerde aandelen	5		0	
Private equity	441.904		433.492	
Vorderingen	7.415		8.184	
Schulden	-880		-1.250	
Totaal	2.014.181		2.040.271	

De vorderingen betreffen nog te ontvangen dividend (1.428 duizend euro) en terug te vorderen dividendbelasting (5.987 duizend euro). De schulden betreffen nog af te wikkelen transacties. Het pensioenfonds doet niet aan securities lending en heeft dan ook geen aandelen uitgeleend.

Het pensioenfonds belegt niet in de sponsor. Private Equity beleggingen betreffen de beleggingen in Blue Triangles Private Markets Investments C.V. Deze portefeuille vertegenwoordigt 21,9 procent van de totale beleggingen in aandelen.

Verder zijn er geen posities groter dan 5 procent van het totaal in aandelen geïnvesteerd vermogen.

Vastrentende waarden

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Staatsobligaties	2.216.224		2.111.256	
Hypothecaire leningen	742.488		719.942	
Bedrijfsobligaties	1.313.870		1.221.534	
Leningen (Syndicated Loans)	190.815		206.389	
Vorderingen	52.320		31.340	
Schulden	-20.647		-12.211	
Totaal	4.495.070		4.278.250	

De vorderingen betreffen nog te ontvangen rente (39.494 duizend euro) en overlopende transacties (12.826 duizend euro). De schulden bestaan uit overlopende transacties.

Einde boekjaar bedragen de volgende posities meer dan 5,0 procent van het totaal aan vastrentende waarden:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Staatsobligaties Republiek Frankrijk	458.237	10,2%	373.245	8,7%
Staatsobligaties Bondsrepubliek Duitsland	444.778	9,9%	368.626	8,6%
Staatsobligaties Koninkrijk der Nederlanden	466.260	10,4%	443.164	10,4%
AEAM Dutch Mortgage Fund	253.659	5,6%	251.898	5,9%
ASR Hypothekenfonds	489.886	10,9%	469.306	11,0%
Totaal	2.112.820	47,0%	1.906.239	44,6%

Derivaten

De totale derivatenpositie (dus inclusief de onder passiva gepresenteerde negatieve posities) bedraagt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Valutaderivaten	16.301	11.435
Futures (aandelenderivaten)	390	-384
Rentederivaten	-398.770	-617.502
Overige derivaten	0	0
Overige schulden	0	-3
Totaal	-382.079	-606.454

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2023:

Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	1/24 - 04/24	844.513	16.300	16.480	180
Futures (aandelenderivaten)	03/24	14.146	391	396	5
Rentederivaten	12/24 - 12/73	2.882.555	-398.770	83.018	481.788
Totaal		3.741.214	-382.079	99.894	481.973

Met alle derivatentegenpartijen zijn ISDA/CSA-contracten afgesloten. Hierin zijn onder meer afspraken over de te ontvangen en te geven zekerheden vormgegeven voor derivaten die op bilaterale basis worden aangehouden. Het geven en vragen van zekerheden is een dagelijks terugkerend proces. Het pensioenfonds ontvangt doorgaans cash van tegenpartijen en het pensioenfonds stort zelf staatsobligaties van hoge kwaliteit (AAA/AA-rated, Duitsland, Nederland en Frankrijk). De ontvangen cash collateral wordt in money market funds (geldmarktfondsen) geïnvesteerd. Er vindt een dagelijkse automatische cash sweep plaats op het collateral account richting geldmarktfondsen.

Aan het einde van het boekjaar 2023 is er voor 294,1 miljoen euro aan onderpand gestort aan tegenpartijen bij een waarde van bilateraal afgesloten derivaten van 301,1 miljoen euro. Daarmee hebben tegenpartijen per saldo 7,1 miljoen euro meer aan onderpand gestort dan nodig. Dit verschil varieert van dag tot dag, maar wordt door beide partijen in de derivatentransacties zodanig gemanaged dat de wederzijdse dagelijkse blootstelling beperkt blijft. Naast de bilateraal aangehouden derivaten worden ook derivaten op basis van centrale clearing aangehouden. De gegeven zekerheden aan de clearing member (als initial margin en variation margin) bedragen 104,0 miljoen euro bij een gesaldeerde waarde van deze derivaten in het voordeel van het pensioenfonds van 106,6 miljoen euro. Er is dus sprake van te veel gestort onderpand door het pensioenfonds ter waarde van meer dan 200 miljoen euro. Het saldo komt louter door de hoge initial margin, welke wordt opgevraagd door de CCP, de centrale tegenpartij. De initial margin is ter zekerheid van eventuele toekomstige verliezen. De variation margin betreft opgevraagde zekerheid ter dekking van dagelijkse schommelingen in de waarde. Er is van de kant van het clearing huis sprake van een zeer ruime buffer om toekomstige schommelingen op te kunnen vangen.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2022:

Type contract	Gemiddelde looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	06/22 - 04/22	830.973	11.435	13.186	1.751
Futures (aandelenderivaten)	03/23	14.255	-384	0	384
Rentederivaten	12/23 - 06/72	2.547.146	-617.502	122.860	740.362
Totaal per 31 december		3.392.374	-606.451	136.046	742.497

Overige beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Money Market instruments	1.455.010	1.033.965
Overige vorderingen	0	0
Overige schulden	-1.814	-1.045
Totaal	1.453.196	1.032.920

De categorie Money Market instruments betreft investeringen in geldmarktfondsen. De overige schulden betreffen nog af te wikkelen transacties.

Eindeboekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5,0 procent van de beleggingscategorie 'Overige beleggingen':

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
BlackRock Institutional Euro Liquidity fund	229.487	15,8%	546.133	52,9%
JPM EU Liquid LVNAV-IN	175.126	12,1%	173.975	16,8%
BlackRock ICS eur Class G dis	944.774	65,0%	143.994	13,9%
Totaal	1.349.387	92,9%	864.102	83,7%

Categorisering beleggingen naar waarderingsmethoden

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen actuele waarde op balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld vastgoed, hypotheekportefeuilles en beleggingen in fondsen zonder onderliggende beursnotering, zijn gewaardeerd met gebruikmaking van andere methoden (Net Asset Value-waardering). Dit betreft onder andere private equity, hypotheekfondsen en niet-beursgenoteerde geldmarktfondsen.

In de kolom 'netto contante waarde berekening' zijn de beleggingen verantwoord die als gevolg van netto contante waarde berekeningen of een andere geschikte methode zijn gewaardeerd.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit en schatting van kasstromen). En kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld. In het algemeen geldt dat het pensioenfonds de opgave van de beleggingsadministrateur volgt. Hier is in 2023 niet van afgeweken.

Op basis van de boekwaarde, inclusief creditstanden van de derivaten, kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoed beleggingen	32.896	0	0	853.417	886.313
Aandelen	1.565.742	0	0	448.439	2.014.181
Vastrentende waarden	3.362.719	0	0	1.132.351	4.495.070
Derivaten	16.691	0	-398.770	0	-382.079
Overige beleggingen	1.349.387	0	0	103.809	1.453.196
Stand per 31 december 2023	6.327.435	0	-398.770	2.538.016	8.466.681

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode(n)	Totaal
Vastgoed beleggingen	38.826	0	0	897.852	936.678
Aandelen	1.599.845	0	0	440.426	2.040.271
Vastrentende waarden	3.214.197	0	0	1.064.053	4.278.250
Derivaten	11.051	0	-617.502	-3	-606.454
Overige beleggingen	864.102	0	0	168.818	1.032.920
Stand per 31 december 2022	5.728.021	0	-617.502	2.571.146	7.681.665

2. Beleggingen voor risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Aandelen	1.471	1.470
Vastrentende waarden	3.695	3.959
Overige beleggingen	0	146
Totaal	5.166	5.575

3. Herverzekeringsdeel technische voorziening

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Herverzekeringsdeel technische voorziening	10.371	11.667
Totaal	10.371	11.667

4. Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Vorderingen werkgevers	188	161
Overige vorderingen en overlopende activa	1.613	794
Totaal	1.801	955

De vorderingen op de werkgever hebben betrekking op de premie-afrekening over 2023. De overige vorderingen bestaan uit vooruitbetaalde bedragen en de te ontvangen interest over de banksaldi van het laatste kwartaal. Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

5. Overige activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Banken, rekening-courant	5.720	9.381
Liquiditeiten vermogensbeheer	37.934	133.466
Totaal	43.654	142.847

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds.

Passiva

6. Stichtingskapitaal en reserves

(bedragen x € 1.000)	Algemene reserve
Stand per 1 januari 2022	968.579
Uit bestemmingssaldo van baten en lasten	228.844
Stand per 31 december 2022	1.197.423
Uit bestemmingssaldo van baten en lasten	16.582
Stand per 31 december 2023	1.214.005

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan	31-12-2023	31-12-2022
Feitelijke dekkingsgraad	116,6%	118,0%
Beleidsdekkingsgraad	121,2%	120,2%

Reële dekkingsgraad

Bij het bepalen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt de voorziening voor pensioenverplichtingen herrekend waarbij rekening wordt gehouden met toekomstbestendige indexatie. De reële dekkingsgraad eind 2023 bedraagt 90,7 procent (2022: 92,1 procent).

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaard model. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Stichtingskapitaal en reserves	1.214.005	116,6%	1.197.423	118,0%
Minimaal vereist eigen vermogen	309.530	104,2%	279.374	104,2%
Vereist eigen vermogen	1.242.277	117,0%	1.137.442	117,1%

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan als gevolg hiervan worden gekarakteriseerd als onvoldoende. Het pensioenfonds heeft eind 2023 geen dekkings- of reservetekort, omdat de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de vereiste dekkingsgraad.

Herstelplan

Indien de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds einde boekjaar lager is dan de vereiste dekkingsgraad dient een pensioenfonds een herstelplan in te dienen bij DNB. In het herstelplan maakt een pensioenfonds duidelijk hoe de beleidsdekkingsgraad de vereiste dekkingsgraad binnen tien jaar bereikt. Indien alle beleidsmiddelen ingezet zijn en het pensioenfonds desondanks naar verwachting niet binnen de gekozen herstelperiode aan de vereiste dekkingsgraad voldoet, moet als laatste sturingsmiddel het verlagen van pensioenaanspraken en -rechten worden ingezet.

Op basis van de financiële positie per 31 december 2023 hoeft er in 2024 geen geactualiseerd herstelplan te worden ingediend.

Statutaire regeling voor de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten over 2023 is toegevoegd aan de algemene reserve.

7. Technische voorzieningen

Technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	7.277.259	6.601.229
Totaal	7.277.259	6.601.229

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Stand per 1 januari	6.601.229	8.482.588
Pensioenopbouw	197.561	283.219
Toeslagverlening	199.254	513.503
Rentetoevoeging	216.937	-44.319
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-250.318	-221.015
Wijziging marktrente	265.452	-2.528.548
Wijziging actuariële grondslagen	11.255	71.474
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	8.276	31.162
Overige mutaties	27.613	13.165
Stand per 31 december	7.277.259	6.601.229

Einde boekjaar bedraagt de gemiddelde discontovoet 2,35 procent (2022: 2,64 procent).

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Toeslagverlening

In 2023 is besloten, gebruikmakend van de versoepelde wet- en regelgeving zoals in 2023 van toepassing (Algemene Maatregel van Bestuur), om per 1 januari 2024 een toeslag te verlenen van 6,5% over de opgebouwde pensioenaanspraken van actieve deelnemers. Omdat de maatstaf voor toeslagverlening voor premievrije en pensioengerechtigde deelnemers (prijsontwikkeling van september 2022 tot september 2023) negatief is, heeft het bestuur besloten om voor deze groep per 1 januari 2024 geen toeslag te verlenen.

De groep ex-Cadans-deelnemers (deelnemers met een ingegaan pensioen of premievrij recht van vóór 1996) hebben een onvoorwaardelijke toeslagbepaling gebaseerd op de ontwikkeling van de CPI-afgeleid en gemaximeerd op 7,5 procent. In de technische voorziening voor risico fonds wordt hier een reservering voor gemaakt (uitgaande van een lange termijn prijsinflatie van 2,0%).

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264 procent (2022: -0,486 procent) op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt als 'wijziging marktrente' verantwoord.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In 2023 heeft het fonds de volgende grondslagen aangepast:

- Bij het waarderen van de verplichtingen is de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur van 31 december 2023 gehanteerd. Deze is vastgesteld op basis van geobserveerde markttrentes waarbij een UFR-methodiek wordt gehanteerd in lijn met voorstel Commissie Parameters 2022. Als gevolg van bovenstaande wijziging zijn de technische voorzieningen met 17,2 miljoen euro gedaald. Het effect op de dekkinggraad is 0,3 procentpunt.
- Het pensioenfonds heeft de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten in 2023 conform beleid getoetst en op basis daarvan besloten de opslag te verhogen van 2,4 procent naar 2,6 procent. Als gevolg van de verhoging van de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 2,4 procent naar 2,6 procent zijn de technische voorzieningen per einde 2023 met 13,8 miljoen euro toegenomen. Het effect op de dekkinggraad is -0,2 procentpunt.
- De Commissie Parameters heeft in haar advies in 2022 de lange termijn verwachte minimale prijsinflatie verhoogd van 1,9% naar 2,0% per jaar. Deze minimale prijsinflatie is van toepassing vanaf 1 juli 2023. Om die reden heeft het bestuur besloten de waarderingsgrondslag te verhogen van 1,9% naar 2,0% en de voorziening voor onvoorwaardelijke toeslagverlening voor de groep ex-Cadans (per einde december 2023) op deze verhoogde aanname te baseren. Als gevolg van bovenstaande wijziging zijn de technische voorzieningen met 0,3 miljoen toegenomen. Het effect op de dekkinggraad is -0,0 procentpunt.
- Het jaarsalaris ten behoeve van vaststelling van de premievrijgestelde opbouw bij alle arbeidsongeschikte deelnemers wordt (onvoorwaardelijk) aangepast aan de hand van de algemene loonontwikkeling van de cao. Aangezien dit een onvoorwaardelijke verhoging betreft, dient hiervoor derhalve te worden gereserveerd in de technische voorzieningen. Deze reservering is vastgesteld rekening houdend met de lange termijn verwachte minimale looninflatie van 2,4% per jaar (conform het advies van de Commissie Parameters uit 2022). De technische voorzieningen zijn met 14,4 miljoen toegenomen en het effect op de dekkinggraad is -0,2 procentpunt.

Bovenstaande aanpassingen worden in de jaarrekening als schattingswijzigingen aangemerkt. Het totale effect op de technische voorzieningen is 11,3 miljoen euro. Het totale effect op de dekkinggraad ultimo jaar is -0,18 procentpunt.

Voor een toelichting op de grondslagen voor de waardering van de mutaties voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt verwezen naar paragraaf 9.4.2.

Wijziging uit hoofde overdracht van rechten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Toevoeging aan de technische voorziening	30.211	55.000
Onttrekking aan de technische voorziening	-21.935	-23.838
Totaal	8.276	31.162

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
	Voorziening	Aantallen	Voorziening	Aantallen
Actieven deelnemers	3.404.165	22.950	2.993.405	22.301
Gewezen deelnemers	762.729	18.583	738.376	20.712
Pensioengerechtigden	3.132.252	17.298	2.898.502	16.782
Totaal	7.299.146	58.831	6.630.283	59.795

Korte beschrijving pensioenregeling

De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling zijn:

- De regeling is een regeling op basis van voorwaardelijk geïndexeerd middellood.
- Het opbouwpercentage voor ouderdomspensioen bedraagt 1,738 procent per jaar van de pensioengrondslag.
- Het maximum pensioengevend jaarloon bedraagt 128.810 euro (2022: 114.866 euro).
- De franchise 2023 bedraagt 16.322 euro.
- De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.
- De pensioenopbouw eindigt op de leeftijd van 67 jaar.
- Het partnerpensioen is verzekerd op risicobasis voor overlijden tijdens de deelneming en op kapitaalbasis vindt opbouw van een partnerpensioen plaats (35 procent van het ouderdomspensioen) voor overlijden na pensionering. Bij pensionering kan een deel van de opgebouwde ouderdomspensioenaanspraken worden omgezet in levenslang partnerpensioen en omgekeerd. Bij uitdiensttreding kan een deel van het opgebouwde ouderdomspensioen samen met het uitgestelde partnerpensioen worden omgezet naar een direct ingaand partnerpensioen. Het uitgestelde partnerpensioen werd in de basisregeling opgebouwd tot 1 januari 2019. Het aanvullend partnerpensioen is ook een uitgesteld partnerpensioen.
- Voorwaardelijke toeslagverlening voor zowel actieve deelnemers (op basis van de loonontwikkeling bij UWV) als slapers en pensioengerechtigden (op basis van de consumentenprijsindex alle huishoudens afgeleid). De toeslag is gemaximeerd op 7,5%.
- Een collectieve excedent arbeidsongeschiktheidsverzekering voor inkomens boven het maximum dagloon.
- Op vrijwillige basis kan worden deelgenomen aan een verzekering voor een tijdelijk partnerpensioenverzekering (voorheen Anw-hiaat), een individuele arbeidsongeschiktheidsverzekering en/of een aanvullende partnerpensioenopbouw. Voor deze verzekeringen is de deelnemer premie verschuldigd.

Toeslagverlening

De toeslagen op pensioenrechten en pensioenaanspraken worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. De daadwerkelijke toeslag in een jaar is voorwaardelijk en is afhankelijk van de hoogte van de beschikbare middelen. Een uitzondering hierop is de onvoorwaardelijke toezegging aan de ex-Cadans-deelnemers (deelnemers met een ingegaan pensioen of premievrij recht van vóór 1996). In 2023 is besloten, om de waarderingsgrondslag te verhogen van 1,9% naar 2,0% en de voorziening voor onvoorwaardelijke toeslagverlening voor de groep ex-Cadans-deelnemers (per einde december 2023) op deze verhoogde aanname te baseren.

Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst wordt geïndexeerd. Het pensioenfonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen. Toeslagen zijn afhankelijk van de middelen van het pensioenfonds.

Inhaaltoeslagen

Bij toekenning van inhaaltoeslagen wordt als begindatum voor de bepaling van een eventuele inhaaltoeslag 1 januari 2004 gehanteerd (eerste toeslag na 'fusie' van het pensioenfonds). Voor de bepaling van een eventuele inhaaltoeslag wordt een evenredige methode gehanteerd waarbij een percentage wordt toegekend over het totaal bedrag van gemiste toeslagen.

Om inhaaltoeslagen te kunnen toekennen is een dekkingsgraad vereist hoger dan de ondergrens voor toekomstbestendige toeslagverlening. Inhaaltoeslagen zijn daarom op korte termijn niet te verwachten. In onderstaande tabel staat een overzicht met (toegekende) toeslagen over de afgelopen jaren. Voor ex-Cadans-deelnemers is de indexatie onvoorwaardelijk en gebaseerd op het CPI-afgeleid, met een maximum van 7,5 procent.

Het totaal van de 'gemiste' toeslagen is per 1 januari 2024 voor actieven 20,82 procent en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden 17,01 procent.

Deelnemersgroep en toeslagverlening		2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Consumenten-prijsindex*	CPI-afgeleid	-1,40***	17,16*	2,57	0,99	1,64	1,47	1,47	-0,01***	0,39	0,57
Cao-loonontwikkeling**	Volgens reglement	6,50	2,70	1,70	3,00	3,00	1,50	1,50	1,00	2,52	0,60
Actieve deelnemers	Toegekend	6,50	2,70	1,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Slapers en pensioengerechtigden	Toegekend	0,00	7,50	2,57	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ex-Cadans-deelnemers	Toegekend	0,00	7,50	2,57	0,99	1,64	1,47	1,47	0,00	0,39	0,57

* De percentages hebben betrekking op de periode die de hoogte van de toeslagverlening voor de niet-actieven bepaalt. Voor de toeslag per 1 januari 2023 is dit de prijsstijging van september 2022 ten opzichte van september 2021, gemaximeerd volgens het beleid van het pensioenfonds op 7,5 procent. De CPI-afgeleid bedroeg 17,16 procent. Voor de toeslag per 1 januari 2024 is dat de prijsstijging van september 2023 ten opzichte van september 2022, minimaal op nul gesteld in geval van een negatieve prijsontwikkeling van de prijsindex.

** De percentages hebben betrekking op de periode die de hoogte van de toeslagverlening voor de actieven bepaalt. Voor de toeslag per 1 januari 2023 is dit de cao-loonontwikkeling in de periode van 1 oktober 2021 tot 1 oktober 2022. Voor de toeslag per 1 januari 2024 is dit de cao-loonontwikkeling in de periode van 1 oktober 2022 tot 1 oktober 2023.

*** In geval van een negatieve ontwikkeling van de prijsindex wordt de toeslag voor de betreffende groepen belanghebbenden op minimaal nul gesteld.

Deelnemersgroep en toeslagverlening		2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Consumenten-prijsindex	CPI-afgeleid	1,08	2,13	2,47	1,35	0,07	2,82	1,19	1,43	1,50	0,55	1,86
Cao-loonontwikkeling	Volgens reglement	1,00	1,00	0,00	1,20	1,20	2,60	3,22	1,50	0,00	n.v.t.	n.v.t.
Actieve deelnemers	Toegekend	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	3,22	1,50	0,00	****	****
Slapers en pensioengerechtigden	Toegekend	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,19	1,43	1,50	0,55	1,30
Ex-Cadans-deelnemers	Toegekend	1,08	2,13	2,47	1,35	0,07	2,82	1,19	1,43	1,50	0,55	1,86

**** Voor de actieven gold tot 1 januari 2005 een eindloonsystematiek, waardoor de eerste toe te kennen loonindex op 1 januari 2004 en 2005 niet van toepassing was.

8. Overige technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Stand per begin boekjaar	29.054	28.315
Invalideren/revalideren	-7.197	742
Wijziging grondslagen	30	-3
Totaal	21.887	29.054

Deelnemers worden bij arbeidsongeschiktheid vrijgesteld van het betalen van pensioenpremie terwijl de opbouw wordt voortgezet. Bij het bepalen van de hoogte van de voorziening is rekening gehouden met reeds arbeidsongeschikte deelnemers en met werknemers die zich ziek hebben gemeld en waarvan, op basis van ervaringscijfers, een deel in de toekomst arbeidsongeschikt zal worden. De voorziening is in 2023 afgenomen met 7,2 miljoen. De wijziging van grondslagen bestaat uit een aanpassing van de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten (toename van 30 duizend euro) en een reservering voor toekomstige AO-schades in verband met deelnemers die korter dan 24 maanden ziek zijn, maar nog niet arbeidsongeschikt.

9. Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers is gelijkgesteld aan het belegd vermogen voor risico deelnemers.

De pensioenregeling voor risico van de deelnemers is een vrijwillige regeling die deelnemers de mogelijkheid biedt om te beleggen voor aanvullend pensioen. Deze regeling (IPB-regeling) bestaat uit twee gesloten regelingen, waarbij geen sprake is van nieuwe premie-inleg. Het betreft een individuele bijspaarregeling en de VPL-regeling. Vanaf 1 januari 2015 legt de deelnemer geen vrijwillige premie meer in. De werkgever legt sinds februari 2018 geen premie meer in de VPL-regeling in.

De hoogte van de beleggingsrendementen (en daarmee het te bereiken eindkapitaal) is afhankelijk van het door de deelnemer geselecteerde beleggingsprofiel en de binnen dit profiel aangekochte beleggingen. Het uiteindelijk te bereiken kapitaal is hiermee onzeker en volledig voor risico van de deelnemer.

Op 67-jarige leeftijd of bij eerdere beëindiging van de deelname, koopt de deelnemer op basis van het tot dan toe opgebouwde kapitaal (aanvullend) pensioen in bij het pensioenfonds of een variabel pensioen bij een verzekeraar. Andere momenten waarop het kapitaal kan worden aangewend zijn er niet.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemer

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Stand per begin boekjaar	5.575	9.134
Uitkeringen en onttrekkingen	-912	-1.538
Beleggingsresultaat voor risico deelnemer	503	-2.021
Totaal	5.166	5.575

10. Derivaten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Derivaten	481.973	742.497
Totaal	481.973	742.497

De derivaten bestaan uit renteswaps (481,8 miljoen euro), valutatermijncontracten (180 duizend euro) en overige derivaten (6 duizend euro) die conform de eisen van RJ610 onder de passiva worden verantwoord, omdat de producten een negatieve marktwarde kennen.

De waarderingsmethodiek en de hoogte van het gestelde collateral van bovenstaande derivaten is uiteengezet bij de toelichting op de beleggingen. Voor de bepaling van de waardering van de renteswaps wordt gebruik gemaakt van de EONIA rentecurve.

11. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Belastingen en premie sociale verzekeringen	4.908	5.803
Overige schulden en overlopende passiva	4.448	3.625
Totaal	9.356	9.428

De belastingen en premies sociale verzekeringen en overige schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. De overige schulden en overlopende passiva hebben voornamelijk te maken met nog te betalen kosten.

Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het pensioenfonds.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2023	2022
Dekkingsgraad per 1 januari	118,0%	111,4%
Premie	0,5%	-0,9%
Uitkeringen	0,7%	0,3%
Toeslagen/korting	-3,5%	-6,2%
Wijziging rentetermijnstructuur	-4,1%	40,0%
Rendement	5,4%	-25,4%
Wijziging Actuariële grondslagen	-0,2%	-1,3%
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	0,0%	0,0%
Kruiseffecten	0,0%	0,0%
Overige mutaties	-0,2%	0,1%
Dekkingsgraad per 31 december	116,6%	118,0%

De verhoging van de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 2,4% naar 2,6% van de TV heeft een negatief effect op de dekkingsgraad. Het effect van deze grondslagwijziging op de dekkingsgraad is een afname van 0,2%-punt en is in bovenstaand overzicht apart verwerkt onder de mutatie Actuariële grondslagen.

Het overige effect wordt voornamelijk veroorzaakt door de opvoer van reservering voor de onvoorwaardelijke toekomstige verhogingen van het jaarsalaris van arbeidsongeschikte deelnemers met de loonindex. Dit heeft geleid tot een afname van de dekkingsgraad met 0,2%-punt.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fonds specifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

Vereist Eigen Vermogen	2023	2022
S1 Renterisico	3,1%	4,0%
S2 Risico zakelijke waarden	10,9%	10,9%
S3 Valutarisico	4,3%	4,3%
S4 Grondstoffenrisico	0,0%	0,0%
S5 Kredietrisico	5,6%	5,0%
S6 Verzekeringstechnische risico	3,3%	3,3%
S7 Liquiditeitsrisico	0,0%	0,0%
S8 Concentratierisico	0,0%	0,0%
S9 Operationeel risico	0,0%	0,0%
S10 Actief beheerrisico	0,1%	0,1%
Diversificatie-effect	-10,3%	-10,5%
Vereist Eigen Vermogen per 31 december	17,0%	17,1%

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Vereist pensioenvermogen	8.546.589	7.773.300
Voorziening pensioenverplichting	7.304.312	6.635.858
Vereist eigen vermogen	1.242.277	1.137.442
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	1.214.005	1.197.423
Surplus / surplus	-28.272	59.981

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt- en kredietrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (het manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, die in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duratie. De duratie is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Op balansdatum is de duratie van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duratie van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde 'duratie-mismatch'. Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het pensioenfonds is erop gericht om de 'duratie-mismatch' te verkleinen door het renterisico strategisch voor 72,5 procent af te dekken (2022: 65,0 procent). Het pensioenfonds realiseert dit door derivaten (waaronder renteswaps) en langlopende staatobligaties aan te houden. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente.

Het pensioenfonds streeft ernaar om het renterisico zo goed mogelijk te beheersen. Dat doet het pensioenfonds door naast de strategische renteafdekking ook een dynamische rentestafel toe te passen. De dynamische rentestafel is afhankelijk van de hoogte van de rente. Bij een stijgende rente wordt de rente-afdekking verhoogd.

De duratie en het effect van de renteafdekking kunnen als volgt worden samengevat:

	31-12-2023		31-12-2022	
	Waarde	Duration	Waarde	Duration
Matchingportefeuille (voor derivaten)	3.277.857	3,2	2.875.590	2,1
Matchingportefeuille (na derivaten)	2.898.700	8,6	2.259.179	6,8
(nominale) Pensioenverplichtingen	7.277.259	16,1	6.601.229	16,1

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 1 jaar	507.960	11,3%	973.965	22,8%
Resterende looptijd 1 < > 5 jaar	903.818	20,1%	860.105	20,1%
Resterende looptijd 5 > jaar	3.083.292	68,6%	2.444.180	57,1%
Totaal	4.495.070	100,0%	4.278.250	100,0%

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds.

De resterende looptijd van de verplichtingen (technische voorzieningen) kan als volgt worden weergegeven:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 5 jaar	1.276.271	17,5%	1.182.541	17,9%
Resterende looptijd 5 < > 10 jaar	1.305.929	17,9%	1.166.501	17,7%
Resterende looptijd 10 < > 20 jaar	2.274.828	31,3%	2.014.832	30,5%
Resterende looptijd > 20 jaar	2.420.231	33,3%	2.237.355	33,9%
Totaal	7.277.259	100,0%	6.601.229	100,0%

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en converteerbare obligaties) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt getoetst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de strategische beleggingsmix. Voor de beheersing van het marktrisico in samenhang met het renterisico wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Valutarisico (S3)

Het risico van waarden uitgegeven in Amerikaanse dollar, Japanse yen of Britse pond wordt strategisch voor 50 procent afgedekt in de rendementsportefeuille en de vastgoedportefeuille. Het totaalbedrag dat niet in euro's wordt belegd bedraagt ultimo boekjaar (voor afdekking) circa 2.469 miljoen euro (2022: 2.463 miljoen euro). Per einde boekjaar is de gesaldeerde waarde van de uitstaande valutatermijncontracten 16,3 miljoen euro (2022: 11,4 miljoen euro).

De valutapositie van het pensioenfonds (beleggingen, liquiditeiten vermogensbeheer en creditstand derivaten) op 31 december 2023 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2023	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	6.018.961	860.813	6.879.774
GBP	132.826	-112.352	20.474
JPY	92.198	-48.941	43.257
USD	1.429.564	-681.628	747.936
Overige	814.765	-1.592	813.173
Totaal	8.488.314	16.300	8.504.614

De categorie 'Overige' betreft beleggingen in diverse valuta, zoals de Hong Kongse Dollar (115,7 miljoen euro), Indische Roepies (66,5 miljoen euro), Mexicaanse Peso's (48,6 miljoen euro) en Indonesische Roepias (45,5 miljoen euro). In de solvabiliteitstoets van het pensioenfonds is in de buffers voor het valutarisico rekening gehouden met bovenstaande valutaposities en afdekkingen.

De valutapositie per 31 december 2022 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2022	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	5.340.325	842.474	6.182.799
GBP	193.970	-154.472	39.498
JPY	123.570	-67.615	55.955
USD	1.264.693	-606.582	658.111
Overige	881.138	-2.370	878.768
Totaal	7.803.696	11.435	7.815.131

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardeveranderingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Prijrisico heeft met name betrekking op de beleggingscategorieën aandelen en vastgoed, maar ook op vastrentende waarden. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijsrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals futures.

Naast de strategische mix heeft het pensioenfonds in het mandaat aan de vermogensbeheerders richtlijnen gesteld aan het maximaal percentage dat namens het pensioenfonds in een sector, land of tegenpartij mag worden belegd. Naleving van deze richtlijnen vindt plaats door de fiduciair beheerder op basis van onafhankelijke rapportages van de custodian.

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Financiële instellingen	254.473	12,6%	273.756	13,4%
Nijverheid en industrie	166.025	8,3%	180.886	8,9%
Duurzame consumptiegoederen	194.128	9,6%	165.818	8,1%
Nutsbedrijven	25.128	1,2%	30.932	1,5%
Telecommunicatie	196.174	9,7%	150.219	7,4%
Consumptiegoederen	88.208	4,4%	129.479	6,3%
Gezondheidszorg	252.895	12,6%	217.575	10,7%
Energie	9.077	0,5%	30.745	1,5%
Informatietechnologie	267.144	13,3%	266.775	13,1%
Bouw- en grondstoffen	56.304	2,8%	95.599	4,7%
Vastgoed	2.773	0,1%	5.328	0,3%
Overig	495.317	24,6%	486.225	23,8%
Vorderingen/schulden	6.535	0,3%	6.934	0,3%
Totaal	2.014.181	100,0%	2.040.271	100,0%

Het vastgoed bevindt zich in Europa (59 procent), Noord-Amerika (35 procent), Azië (4 procent) en overige (2 procent). In de solvabiliteitstoets voor vaststelling van de buffers is rekening gehouden met deze samenstelling.

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille (inclusief beleggingsliquiditeiten) naar regio is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Europa	6.287.551	73,9%	5.692.796	72,8%
Noord-Amerika	1.276.838	15,0%	1.096.843	14,0%
Pacific	57.239	0,7%	77.303	1,0%
Azie	620.463	7,3%	671.303	8,6%
Overig	262.523	3,1%	276.886	3,5%
Totaal	8.504.614	100,0%	7.815.131	100,0%

Grondstoffenrisico (S4)

Het pensioenfonds heeft geen exposure meer naar deze categorie.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het pensioenfonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen: met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand.

Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2023 gepubliceerd door Bloomberg is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
AAA	1.204.226	26,8%	1.131.475	26,4%
AA	1.506.856	33,5%	1.428.912	33,4%
A	349.181	7,8%	323.324	7,6%
BBB	575.729	12,8%	576.224	13,5%
BBB-	596.568	13,3%	602.400	14,1%
Geen rating	230.837	5,1%	196.786	4,6%
Vorderingen	52.320	1,2%	31.340	0,7%
Schulden	-20.647	-0,5%	-12.211	-0,3%
Totaal	4.495.070	100,0%	4.278.250	100,0%

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnische of actuariële risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven) en arbeidsongeschiktheid.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van actuele prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Uit onderzoek blijkt dat sterfte onder een populatie van pensioenfondsen in het algemeen lager ligt dan de sterfte van de gehele bevolking. De levensverwachting is dus hoger. In verband hiermee past het pensioenfonds een correctie toe op de Prognosetafel AG2022. Deze fondsspecifieke correctie is gebaseerd op het Willis Towers Watson ervaringssterftemodel 2022.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor het pensioenfonds geen voorzieningen heeft getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheids-pensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het pensioenfonds heeft deze risico's overwogen en verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnische risico eind 2023.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hier om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Het pensioenfonds heeft een significante hoeveelheid beleggingen in geldmarktfondsen en een groot percentage van de beleggingsportefeuille bestaat uit liquide beleggingen. Gezien de liquiditeitsbehoefte van het pensioenfonds op de korte- en middellange termijn, in relatie met de liquiditeit van de beleggingsportefeuille, is er geen noodzaak om voor het liquiditeitsrisico een buffer aan te houden.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering. Het concentratierisico kent zijn weerslag in de berekening van het vereist eigen vermogen. De omvang van de buffer is afhankelijk van de uitkomsten van de berekening die hieraan ten grondslag ligt.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn en tellen mee in de bepaling van de vereiste buffer in het vereist eigen vermogen. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2 procent van het balanstotaal uitmaakt.

Eind 2023 en 2022 zijn de volgende posten met meer dan 2 procent van het balanstotaal aanwezig:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Aandelen				
Blue Triangle Private Markets Investments 2015 C.V.	572.679	6,4%	509.545	5,9%
Vastrentende waarden				
Staatsobligaties Duitsland	444.778	4,9%	384.978	4,5%
Staatsobligaties Nederland	466.260	5,2%	515.953	6,0%
Staatsobligaties Frankrijk	458.237	5,1%	382.047	4,5%
Aegon Dutch Mortgage Fund	253.659	2,8%	251.898	2,9%
ASR Hypothekenfonds	489.886	5,4%	469.306	5,5%
Overige beleggingen				
Blackrock Euro Liquidity Fund	1.174.261	13,0%	755.110	8,8%
JPM EU Liquid LVNAV-IN	175.126	1,9%	173.975	2,0%
Totaal	4.034.886	44,8%	3.442.812	40,1%

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

Het (coördinerend) beheer van de beleggingsportefeuille is ondergebracht bij fiduciair manager KCM. Cardano voert het beheer over de derivatenportefeuille uit. Het pensioenfonds maakt gebruik van meerdere vermogensbeheerders. Zowel met de fiduciair manager als de individuele investeringsmanagers zijn overeenkomsten gesloten. De onafhankelijkheid van deze partijen wordt beheerst doordat de bewaring van de beleggingen uit de portefeuille is ondergebracht bij de custodian, BNYM. Zowel met KCM, Cardano, BNYM, The Townsend Group, Partner Group als General partner van private equity en infrastructuur zijn service level agreements (SLA's) afgesloten.

De pensioenuitvoering en -administratie is uitbesteed aan TKP Pensioen. Met TKP Pensioen is een uitbestedingsovereenkomst en een SLA afgesloten.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitbesteede werkzaamheden door middel van performancerapportages, SLA-rapportages (indien van toepassing) en onafhankelijk getoetste, interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages). Het bestuur wordt hierin bijgestaan door het bestuursbureau.

Het bestuur is van mening dat er sprake is van een adequate beheersing van de operationele risico's. Derhalve worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afwijkt van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf van de mate waarin actief wordt belegd is de zogenaamde 'tracking error'. De tracking error geeft de mate van afwijking van het rendement en de waardeontwikkeling aan van een benchmark. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitsstoets.

7.4.4 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Pensioenuitvoering:

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met TKP Pensioen BV die loopt tot en met 31 december 2026. Het betreft een overeenkomst inzake de uitvoering van de pensioenregeling, de pensioenadministratie, pensioencommunicatie en alle daarmee samenhangende werkzaamheden. De jaarlijkse kosten voor de standaard dienstverlening zijn circa 4,2 miljoen euro.

Fiduciair management:

Het pensioenfonds heeft het fiduciair management uitbesteed aan Kempen Capital Management N.V. (KCM). Het pensioenfonds heeft hiervoor een uitbestedingsovereenkomst gesloten met KCM. De overeenkomst heeft betrekking op strategisch beleggingsadvies, advies over de portefeuillesamenstelling, advies over en uitvoering van het verantwoord en duurzaam beleggingsbeleid, selectie van en toezicht op externe vermogensbeheerders en het verzorgen van rapportages over de voorgaande activiteiten. De overeenkomst is opzegbaar met een opzegtermijn van 6 maanden. Er is een vaste jaarvergoeding overeengekomen.

Het fiduciair management van de vastgoedportefeuille is uitbesteed aan Townsend. Ook deze overeenkomst is opzegbaar met een opzegtermijn van 6 maanden. Er is een vaste jaarvergoeding overeengekomen.

Custody en onafhankelijke administratie beleggingen:

Het 'bewaren' van de beleggingsstukken, de beleggingsadministratie en de uitwisseling van onderpand is uitbesteed aan de Bank of New York Mellon (BNYM). Daarnaast is BNYM verantwoordelijk voor de onafhankelijke performanceberekening en de onafhankelijke monitoring van beleggingsrestricties. De met BNYM afgesloten overeenkomst is opzegbaar met een opzegtermijn van 6 maanden. Voor de dienstverlening zijn per activiteit vaste tarieven overeengekomen.

Investeringsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen is het pensioenfonds voor een bedrag van 81,6 miljoen euro aan investeringsverplichtingen in beleggingen aangegaan (zogenaamde voorbeleggingen).

7.4.5 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, de werkgever (UWV) en hun bestuurders.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Met uitzondering van de externe bestuurders, nemen de bestuurders deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Het pensioenfonds heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. De belangrijkste onderdelen uit deze overeenkomst zijn:

- De werkgever is verplicht al zijn werknemers waarop de pensioenovereenkomst van toepassing is aan te melden als deelnemer.
- Het pensioenfonds verplicht zich de deelnemers en overige rechthebbenden pensioenaanspraken en pensioenrechten toe te kennen overeenkomstig de bepalingen van de geldende statuten en/of het pensioenreglement.
- De werkgever verplicht zich de overeengekomen gegevens over werknemers tijdig en op de overeengekomen wijze aan het pensioenfonds te verstrekken. Ter dekking van de financiële gevolgen van de door het pensioenfonds aangegane verplichtingen, zoals vastgelegd in de statuten en het pensioenreglement, verplicht de werkgever zich jaarlijks premies en koopsommen aan het pensioenfonds te voldoen, met inachtneming van de bepalingen van de uitvoeringsovereenkomst.

7.4.6 Gebeurtenissen na balansdatum

Kostendekkende premie

Bij de vaststelling van de verwachte rendementscurve is uitgegaan van maximaal toegestane rendementen. Op basis van de in het Besluit FTK opgenomen voorwaarden voor demping op basis van rendement was het rendement op vastrentende waarden voor een periode van vijf jaar (premie 2021 tot en met 2025) vastgezet op de peildatum van 30 september 2020. Ten aanzien van het verwacht rendement (en in lijn daarmee ook de opslag voor voorwaardelijke toeslagverlening) in de kostendekkende premie heeft het pensioenfonds besloten om vanaf 2024 gebruik te maken van het overgangsrecht zoals vastgelegd in artikel 36b van Besluit FTK. De wetgever heeft met oog op premiestabiliteit (mede in verband met de nieuwe parameters) eenmalig toegestaan om de lopende vijfjaarsperiode te onderbreken en het rendement op vastrentende waarden vanaf 2024 voor een periode van vijf jaar vast te zetten. Het pensioenfonds heeft hierbij rekening gehouden met de vereisten die hiervoor gelden. Deze wijziging wordt in boekjaar 2024 verantwoord.

7.4.7 Toelichting op de staat van baten en lasten

12. Premiebijdragen voor risico van het pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Pensioenpremie huidig jaar	289.245	261.655
Pensioenpremie voorgaande jaren	-60	9
Totaal	289.185	261.664

De stijging van de premie wordt veroorzaakt door een stijging van het aantal actieven en de CAO verhoging van 6,5% per 1 januari 2023. De totale bijdrage van werkgever en deelnemers bedraagt 22,9 procent (2022: 22,7 procent) van de loonsom.

De kostendekkende, gedempte kostendekkende en feitelijke premie zijn als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Zuiver kostendekkende premie	253.640	355.197
Gedempte kostendekkende premie	289.223	259.830
Feitelijke premie	289.185	261.664

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd	216.910	308.045
Opslag in stand houden vereist vermogen	36.286	46.075
Opslag voor uitvoeringskosten	444	1.077
Totaal	253.640	355.197

De samenstelling van de gedempte kostendekkende premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd	181.071	162.943
Premies bestemd voor voorwaardelijke toeslagverlening	77.550	71.791
Opslag in stand houden vereist vermogen	30.158	24.019
Opslag voor uitvoeringskosten	444	1.077
Totaal	289.223	259.830

Het verschil tussen de kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie is het gevolg van een afwijkend rentepercentage dat gebruikt wordt bij de gedempte kostendekkende premie. Deze is gebaseerd op de verwachte toekomstige beleggingsrendementen. Jaarlijks wordt de feitelijke premie getoetst aan de gedempte kostendekkende premie.

De feitelijk ontvangen premie is lager dan de gedempte kostendekkende premie en daarmee is de feitelijke premie ex post gezien niet kostendekkend. Bij de ex-ante vaststelling van de premie 2023 was de feitelijke premie wel hoger dan de gedempte kostendekkende premie en daarmee was op voorhand wel sprake van een kostendekkende premie op basis van de beste informatie en veronderstellingen op dat moment. De premiedekkingsgraad was in 2023 voor de basisregeling gelijk aan 133,9% (2022: 84,3%). De premiedekkingsgraad voor 2023 is fors toegenomen ten opzichte van vorig jaar vanwege de toegenomen rentetermijnstructuur.

13. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Totaal
2023				
Vastgoed beleggingen	23.606	-119.040	0	-95.434
Aandelen	31.642	290.260	0	321.902
Vastrentende waarden	123.112	177.305	0	300.417
Derivaten	-24.088	115.638	0	91.550
Overige beleggingen	10.358	19.031	0	29.389
Kosten vermogensbeheer			-13.073	-13.073
Totaal	164.630	483.194	-13.073	634.751

De directe kosten van vermogensbeheer bedragen in 2023 13,1 miljoen euro (2022: 12,8 miljoen euro). De kosten van vermogensbeheer bestaan uit de kosten van beheer van de portefeuille door managers, de fiduciaire beheerder, de custodian en overige directe kosten ten behoeve van vermogensbeheer. Ook inbegrepen is een deel van de pensioenuitvoeringskosten die zijn toegerekend aan vermogensbeheer 2023: 2,0 miljoen euro (2022: 1,6 miljoen euro). Ook inbegrepen zijn de directe transactiekosten. Deze bedragen in 2023 1,0 miljoen euro (2022: 1,7 miljoen euro).

De kosten voor beleggingen worden onderscheiden in directe – en indirecte kosten. De directe kosten staan in de jaarrekening vermeld. De indirecte kostenposten betreffen kosten die in mindering zijn gebracht op de directe beleggingsopbrengsten omdat ze direct door de vermogensbeheerders met deze opbrengsten worden verrekend. Veelal worden deze kosten op basis van vuistregels (impliciet) bepaald.

Exclusief transactiekosten en ook exclusief prestatie-afhankelijke vergoedingen, belopen de impliciete vermogensbeheerkosten 17,4 miljoen euro (2022: 21,1 miljoen euro). De prestatie-afhankelijke vergoedingen dalen van 16,7 miljoen euro in 2022 naar 9,8 miljoen euro. De totale vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten) verkrijgen we door de kosten zoals vermeld in de jaarrekening bij de bovengenoemde indirecte kostenposten op te tellen. De totale vermogensbeheerkosten (exclusief transactiekosten) bedragen 38,3 miljoen euro (2022: 49,0 miljoen euro).

Slechts een klein deel van de transactiekosten komt naar voren als directe kosten. Het overgrote deel van de transactiekosten zijn indirect en bedragen naar schatting 5,5 miljoen euro (2022 7,5 miljoen euro). De totale transactiekosten bedragen ongeveer 6,6 miljoen euro (2022: 9,2 miljoen euro).

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten vermogens-beheer	Totaal
2022				
Vastgoed beleggingen	23.530	23.559		47.089
Aandelen	45.273	-271.196		-225.923
Vastrentende waarden	88.726	-690.939		-602.213
Derivaten	40.377	-951.070		-910.693
Overige beleggingen	1.523	-18.151		-16.628
Kosten vermogensbeheer			-12.805	-12.805
Totaal	199.429	-1.907.797	-12.805	-1.721.173

14. Beleggingsresultaten risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Aandelen	270	-395
Vastrentende waarden	266	-1.602
Kosten vermogensbeheer	-33	-23
Totaal	503	-2.020

15. Overige baten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Andere baten	613	0
Totaal	613	0

De overige baten bestaan voornamelijk uit creditrente over de banksaldi en de ontvangen interest over waardeoverdrachten.

16. Pensioenuitkeringen

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Ouderdomspensioen	204.528	180.307
Partnerpensioen	28.342	25.259
Arbeidsongeschiktheidspensioen	5.091	4.857
Prepensioen	5.355	5.036
Wezenpensioen	439	441
Anw-aanvulling	644	626
Afkopen	353	344
Overige uitkeringen	0	-25
Totaal	244.752	216.845

17. Pensioenuitvoeringskosten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Bestuurskosten	98	98
Kosten overige bestuursorganen	49	62
Accountantskosten	65	54
Certificerend actuaire	42	30
Administratiekostenvergoeding	3.981	3.860
Kosten advies pensioenuitvoering	248	170
Kosten bestuursbureau	796	676
Communicatiekosten	383	618
Contributies en bijdragen	69	72
Kosten risicomanagement	132	121
Kosten DNB/AFM	381	250
Bankkosten	42	41
Totaal	6.286	6.052

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging van de (voormalige) bestuurders namens de (pre)gepensioneerden is 17,5 duizend euro per jaar. De vergoeding voor bestuurders namens de werkgever en deelnemers bedraagt 3,4 duizend euro. De vergoeding voor de leden van het verantwoordingsorgaan namens de (pre)gepensioneerden is 3,5 duizend euro per jaar. De vacatiegelden worden verstrekt voor het voorbereiden en bijwonen van vergaderingen. Aan betrokkenen zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

De bezoldiging van de externe bestuurder bedraagt over 2023: 12 duizend euro (2022: 26 duizend euro).

Op basis van het beloningsbeleid ontvangen de leden van de raad van toezicht een vaste vergoeding van 15 duizend euro per jaar. De voorzitter ontvangt een vaste vergoeding van 17,5 duizend euro per jaar.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van de werkgever (UWV).

Algemene kosten toegerekend aan het beleggingsrendement

De totale pensioenuitvoeringskosten, na toerekening van een deel aan vermogensbeheerkosten, waren in 2023 6,3 miljoen euro (2022: 6,1 miljoen euro). De kosten die het bestuursbureau voor vermogensbeheer maakte, rekenden we via een verdeelsleutel toe aan de kosten van vermogensbeheer. In 2023 was dat 60 procent (2022: 60 procent). Daarnaast is een deel van de kosten risicomanagement voor 60 procent toegerekend aan vermogensbeheer en zijn de bestuurskosten, kosten overige bestuursorganen en kosten DNB voor 50 procent toegerekend aan vermogensbeheer. De accountantskosten, certificerend actuaire en contributies en bijdragen zijn voor 33,33 procent toegerekend aan vermogensbeheer. Van de administratiekostenvergoeding is 30 duizend euro toegerekend aan vermogensbeheer.

Specificatie Accountantskosten

(bedragen x € 1.000)	Onafhankelijke accountant	Overige netwerk	Totaal
2023			
Controle van de jaarrekening	86	0	86
Andere controle werkzaamheden	0	0	0
Fiscale advisering	0	0	0
Andere niet-controle diensten	0	0	0
Totaal	86	0	86

(bedragen x € 1.000)	Onafhankelijke accountant	Overige netwerk	Totaal
2022			
Controle van de jaarrekening	80	0	80
Andere controle werkzaamheden	0	0	0
Fiscale advisering	0	0	0
Andere niet-controle diensten	0	0	0
Totaal	80	0	80

De hierboven genoemde kosten wijken af van de kosten onder 17. Het verschil wordt veroorzaakt doordat een deel van de kosten is toegerekend aan vermogensbeheer.

18. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Pensioenopbouw	197.561	283.219
Toeslagverlening	199.254	513.503
Rentetoevoeging	216.937	-44.319
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-250.318	-221.015
Wijziging marktrente	265.452	-2.528.548
Wijziging actuariale grondslagen	11.255	71.474
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	8.276	31.162
Overige mutaties	27.613	13.165
Totaal	676.030	-1.881.359

19. Mutatie overige technische voorziening

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Mutatie overige technische voorziening	-7.167	739
Totaal	-7.167	739

20. Mutatie pensioenverplichting voor risico deelnemers

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Mutatie pensioenverplichting risico deelnemer	-409	-3.559
Totaal	-409	-3.559

21. Saldo herverzekering

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Uitkeringen uit hoofde van herverzekeringen	-2.252	-2.295
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	1.295	4.512
Totaal	-957	2.217

22. Saldo overdracht van rechten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Ontvangen waardeoverdrachten	-23.569	-47.270
Ontvangen WOD KP	-8.208	-8.358
Uitgaande waardeoverdrachten	12.045	13.640
Uitgaande WOD KP	9.626	1.479
Uitgaande collectieve waardeoverdrachten	0	9.157
Totaal	-10.106	-31.352

23. Overige lasten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Interest premies	0	1
Interest lasten overig	40	43
Totaal	40	44

8. Overige gegevens

8.1 Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen betreffende de bestemming van het resultaat. Het saldo van de staat van baten en lasten over 2023 is toegevoegd aan de algemene reserve.

8.2 Actuariële verklaring van de certificerend actuaris

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds UWV te Amsterdam is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds UWV, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,2% van de technische voorzieningen (ofwel € 14,6 miljoen). Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 4,25 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. Aangezien het pensioenfonds gebruikmaakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023 is artikel 137 van de Pensioenwet niet volledig van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;

- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 waaraan niet wordt voldaan omdat het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruikmaakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023, waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat besluit gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds UWV is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 27 juni 2024

Ir. M.W. Heemskerk AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

8.3 Controleverklaring van de certificerend accountant

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Stichting Pensioenfonds UWV te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds UWV per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie *Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds UWV (hierna ook wel het pensioenfonds) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het pensioenfonds

Stichting Pensioenfonds UWV voert als ondernemingspensioenfonds de pensioenregeling uit voor deelnemers die werken of gewerkt hebben bij UWV en hun nabestaanden. Vermogensbeheer en pensioenbeheer zijn uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 85 miljoen
Toegepaste benchmark	1% van het pensioenvermogen per 31 december 2023, zijnde het totaal van de voorziening voor pensioenverplichtingen en de vrije reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1,0% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar. Wel hebben wij het gehanteerde percentage verhoogd van 0,75% in 2022 naar 1,0% in 2023 daar de beleidsdekkingsgraad in vergelijking met 2022 zich niet langer rondom een kritische grens bevindt.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 4,25 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een ondernemingspensioenfonds. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het

gebied van IT-audit. Daarnaast hebben wij eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van de derivaten en de voorziening pensioenverplichtingen.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van toezicht het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar hoofdstuk 3.3 en bijlage II Risicobeoordeling van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn (fraude)risicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook onder meer de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregeling. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in paragraaf 7.4 Toelichting op de jaarrekening, waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen. Wij verwijzen in dit kader verder naar het kernpunt 'Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen'.

Ook hebben wij data-analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen. Wij hebben geen frauderisico geïdentificeerd ten aanzien van de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau en de uitvoeringsorganisatie(s)) en de raad van toezicht.

Uit onze evaluatie van het risico op mogelijke doorbreking van interne beheersmaatregelen of andere ongeoorloofde vormen van beïnvloeding van het proces van financiële verslaggeving, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controle-aanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 *Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen*, is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van de tweedelijns risicomanagementfunctie en de Compliance Officer en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controle-aanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in het onderdeel 'Continuïteitveronderstelling' van paragraaf 7.4 Toelichting op de jaarrekening, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de prudentiële vereisten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad

Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting '6. Stichtingskapitaal en reserves' van de jaarrekening. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2023 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuariael rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen de key items de indexatie per 1 januari 2024 evenals de gewijzigde inschatting van de fondsspecifieke kostenopslag op de voorziening pensioenverplichtingen. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico	De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van beleggingen dienen in de staat van baten en lasten te worden verwerkt als indirecte beleggingsopbrengsten. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen. De waarderingonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name private equity, private debt, hypothecaire leningen, indirect vastgoed en geldmarktfondsen kennen eveneens inherent relatief veel waarderingonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf 7.4 Toelichting op de jaarrekeningen een nadere toelichting opgenomen in toelichting 1. Beleggingen voor risico pensioenfonds. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 per saldo € 382 miljoen (negatief) is belegd in derivaten zonder genoteerde marktprijzen. In niet-(beurs)genoteerde beleggingsfondsen is voor € 853 miljoen belegd in indirect vastgoed, voor € 742 miljoen in hypothecaire leningen en voor € 333 miljoen in geldmarktfondsen. Verder is € 191 miljoen belegd in een leningportefeuille met syndicated loans, € 441 miljoen in private equity en € 167 miljoen in private debt. Dit betreft 26% van de totale beleggingen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen in private equity en private debt hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2023. • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde waarde per aandeel of participatie per 31 december 2023. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. Voor zover wij geen zekerheid kunnen verkrijgen uit een jaarrekening per 31 december 2023, omdat deze niet tijdig beschikbaar is of omdat het boekjaar van de betreffende fondsen niet gelijk is aan het boekjaar van het pensioenfonds, hebben wij aanvullende werkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden bestonden uit het onderzoeken van eerdere jaarrekeningen (back-testing) en het vaststellen van de aansluiting met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Als onderdeel van de genoemde werkzaamheden hebben wij de impact van nieuwe informatie tot de datum van onze controleverklaring gemonitord en vastgesteld dat significante ontwikkelingen op adequate wijze zijn verwerkt. • Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij eigen waarderingsspecialisten betrokken. • Voor de waardering van de syndicaatsleningen hebben wij de waardering volgens de fondsmanager vergeleken met de waardering volgens de bewaarder. Verder hebben wij op basis van deelwaarneming een controle uitgevoerd op de waarderingmethode en de gehanteerde veronderstellingen door middel van een controleberekening. Wij hebben de gehanteerde veronderstellingen zoals rentecurves onderzocht aan de hand van marktgegevens en zijn nagegaan of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.

Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023, de indirecte beleggingsopbrengsten en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.
-------------------------	---

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan de subjectieve elementen ervaringssterfte en kostenopslag van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf 7.4 Toelichting op de jaarrekening en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 7. Technische voorzieningen. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door aanpassing van de UFR-methodiek, aanpassing van de kostenopslag op basis van nader onderzoek, verhoging van de minimale prijsinflatie voor onvoorwaardelijke toeslagverlening voor de groep ex-Cadans deelnemers en reservering voor onvoorwaardelijke verhogingen van het jaarsalaris voor de vaststelling van de premievrijgestelde opbouw van arbeidsongeschikte deelnemers. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 11,3 miljoen hoger uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van het pensioenfonds. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2023. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2023: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen mede met behulp van data-analyse, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2023 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie 'Informatie ter ondersteuning van ons oordeel' hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 27 juni 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. R.E.J. Pluymakers RA

Bijlagen

I Samenstelling bestuur en commissies per 31 december 2023

De samenstelling van het bestuur is als volgt:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Lid van het bestuur sinds	Einde zittingsduur
B.A.A.M. van der Stee	Voorzitter	Werkgever	03-09-2019	03-09-2027
P.A.W. Edgar	Plv. voorzitter	Werkgever	29-10-2019	10-12-2025
M.H.W. Rovers	Lid	Werkgever	01-08-2023	01-08-2027
H. Busstra	Plv. lid	Werkgever	29-08-2022	29-08-2026
N. Lieman	Secretaris	Deelnemers	30-05-2020	30-05-2024
W.J.L. van Pelt	Lid	Deelnemers	12-07-2022	12-07-2026
F. van der Linden	Lid	Deelnemers	12-07-2022	12-07-2026
R.J.J. Dudink	Lid	Deelnemers	29-07-2023	29-07-2027
M.C.P. Leliefeld	Plv. lid	Deelnemers	30-10-2023	30-10-2027
J.J.M. Verhoef	Lid	(Pre)gepensioneerden	01-07-2018	01-07-2025
R.G. Timmer	Lid	(Pre)gepensioneerden	01-07-2021	01-07-2025
F. Lemkes	Plv. lid/ Plv. secretaris	(Pre)gepensioneerden	26-04-2022	01-07-2025

Bestuur

Namens de werkgever

Dhr. drs. B.A.A.M. van der Stee

Functie in bestuur: voorzitter (extern lid)

Bestuurslid vanaf: 03-09-2019

Einde zittingstermijn: 03-09-2027

Geboortejaar: 1956

Nevenfuncties:

- Voorzitter Hoogovens pensioenfonds
- Voorzitter van de Wil Schellekens Stichting te Heerlen; en
- Voorzitter beleggingscommissie DELA verzekeringen.

Mw. H. Busstra

Functie in bestuur: plaatsvervangend bestuurslid

Bestuurslid vanaf: 29-08-2022

Einde zittingstermijn: 29-08-2026

Geboortejaar: 1983

Nevenfuncties: Strategisch beleidsadviseur bij UWV

Dhr. P.A.W. Edgar arts MBA

Functie in bestuur: plaatsvervangend voorzitter

Bestuurslid vanaf: 29-10-2019

Einde zittingstermijn : 10-12-2025

Geboortejaar: 1958

Nevenfuncties: Verzekeringsarts bij UWV

Dhr. M.H.W. Rovers

Functie in bestuur: bestuurslid

Bestuurslid vanaf: 01-08-2023

Einde zittingstermijn: 01-08-2027

Geboortejaar: 1961

Nevenfuncties:

- Programmadirecteur Sociaal-Medische Zaken UWV
- Vicevoorzitter RvT – VO Haaglanden (tot 1-5-2023); en
- Voorzitter Stichting Wijkberaad Vruchtenbuurt.

Namens de deelnemers

Dhr. R.J.J. Dudink

Functie in bestuur: bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 29-07-2023
 Einde zittingstermijn: 29-07-2027
 Geboortejaar: 1961
 Nevenfuncties: Senior Auditor bij Accountantsdienst UWV

Dhr. W.J.L. van Pelt

Functie in bestuur: bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 12-07-2022
 Einde zittingstermijn: 12-07-2026
 Geboortejaar: 1967
 Nevenfuncties:
 • Verzekeringsarts bij UWV
 • Voorzitter NOVAG, beroepsvereniging van verzekeringsartsen UWV

Dhr. M.C.P. Leliefeld

Functie in bestuur: plaatsvervangend bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 30-10-2023
 Einde zittingstermijn: 30-10-2027
 Geboortejaar: 1986
 Nevenfuncties: geen

Dhr. N. Lieman

Functie in bestuur: secretaris
 Bestuurslid vanaf: 30-05-2020
 Einde zittingstermijn: 30-05-2024
 Geboortejaar: 1981
 Nevenfuncties: Internationaal Businessadviseur UWV

Dhr. F. van der Linden

Functie in bestuur: bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 12-07-2022
 Einde zittingstermijn: 12-07-2026
 Geboortejaar: 1979
 Nevenfuncties: Coördinator bij UWV IV-Office
 Gegevensdiensten

Namens de (pre) pensioengerechtigden

Mw. drs. J.J.M. Verhoef

Functie in bestuur: bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 01-07-2018
 Einde zittingstermijn: 01-07-2025
 Geboortejaar: 1954
 Nevenfuncties:
 • vrijwilliger en penningmeester voor de stichting Huis van Compassie in Nijmegen
 • lid klachtencommissie Nederlandse Vereniging voor Neuro Linguïstisch Programmeren

Dhr. R.G. Timmer

Functie in bestuur: bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 01-07-2021
 (Beoogd) datum aftreden: 01-07-2025
 Geboortejaar: 1951
 Nevenfuncties: geen

Dhr. F.J. Lemkes

Functie in bestuur: plaatsvervangend bestuurslid
 Bestuurslid vanaf: 26-04-2022
 Einde zittingstermijn: 01-07-2025
 Geboortejaar: 1949
 Nevenfuncties: Secretaris VVE de Waterval Schagen

Commissies

Commissie van beroep

Mw. J.J.M. Verhoef (voorzitter)
Mevr. N. Milko (lid)
Mevr. M. van Tol (lid)

Commissie audit, finance en risicomanagement

Dhr. N. Lieman (voorzitter)
Dhr. F. van der Linden (lid)
Dhr. R. Timmer (lid)
Dhr. R.J.J. Dudink (lid)

Taskforce Wet toekomst pensioenen

Dhr. F.J. Lemkes (voorzitter)
Mw. J.J.M. Verhoef (lid)
Dhr. N. Lieman (lid)
Mw. H. Busstra (lid)
Dhr. F. van der Linden (lid)

Commissie beleggingen en balansbeheer

Dhr. P.A.W. Edgar (voorzitter)
Dhr. F.J. Lemkes (lid)
Dhr. M. Rovers
Dhr. W.J.L. van Pelt
Dhr. P. Kolthof (adviseur)

Commissie pensioenzaken

Mw. J.J.M. Verhoef (voorzitter)
Mw. H. Busstra (lid)
Dhr. W.J.L. van Pelt (lid)
Dhr. M. Leliefeld (lid)

Verantwoordingsorgaan

Namens de werkgever

Dhr. H. Meines,
(plaatsvervangend voorzitter)
Geboortejaar: 1976
Lid vanaf: 01-07-2018
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Mw. M. Admiraal, (plaatsvervangend lid)
Geboortejaar: 1991
Lid vanaf: 08-04-2020
Einde zittingstermijn: 08-04-2024

Mw. C. Meijerink
Geboortejaar: 1971
Lid vanaf: 01-12-2021
Einde zittingstermijn: 01-12-2025

Namens de deelnemers

Mw. M.B. Van der Veen
Geboortejaar: 1992
Lid vanaf: 01-07-2022
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Mw. S.D.M. Quaedflieg
Geboortejaar: 1987
Lid vanaf: 01-07-2022
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Dhr. J. Zegel (plaatsvervangend lid)
Geboortejaar: 1964
Lid vanaf: 01-09-2023
Einde zittingstermijn: 01-09-2027

Mw. M.S. Cnossen
Geboortejaar: 1978
Lid vanaf: 01-07-2022
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Mevr. W. Tollenaar
Geboortejaar: 1982
Lid vanaf: 01-03-2023
Einde zittingstermijn: 01-03-2027

Namens de (pre) pensioengerechtigden

Dhr. J. de Kat, (voorzitter)
Geboortejaar: 1956
Lid vanaf: 01-07-2018
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Dhr. J.A.M. Wijnekus (plaatsvervangend lid)
Geboortejaar: 1950
Lid vanaf: 01-07-2022
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Dhr. J.A.J. Bos
Geboortejaar: 1955
Lid vanaf: 01-07-2022
Einde zittingstermijn: 01-07-2026

Raad van toezicht

Mw. O.M.C. Perik MBA (voorzitter)

Lid vanaf: 04-09-2018

Einde zittingstermijn: 31-08-2026

Nevenfuncties:

- Eigenaar TOM Consulting;
- Voorzitter 'Ondernemend Wassenaar'.

Dhr. mr. J.F. Breek

Lid vanaf: 14-07-2021

(Beoogd) datum aftreden: 14-07-2025

Nevenfuncties:

- Directeur/eigenaar Breek Bestuursadvies BV;
- OK bestuurder (Ondernemingskamer Gerechtshof Amsterdam);
- Docent opleiding bij Certified Pensioenexecutive (EUR);
- Docent bij Avicenna, Academie voor Leiderschap;
- Voorzitter RvC Caribbean Credit Bureau N.V.

Dhr. dr. K.P.B. Oldenkamp

Lid vanaf: 29-05-2020

(Beoogd) datum aftreden: 29-05-2024

Nevenfuncties:

- Uitvoerend bestuurder Pensioenfonds Rail en Openbaar Vervoer;
- Lid van de commissie vermogensbeheer en balansmanagement ABN AMRO pensioenfonds;
- Lid raad van advies SPO; en
- Wetenschappelijk directeur bij Certified Pensioenexecutive (EUR)

Bestuursbureau

Dhr. drs. M.G.C.M. Snijders RA, directeur

Nevenfuncties:

- adviseur van Sectorcommissie Verzekeringmaatschappijen NBA;
- lid Klantenraad Van Lanschot Kempen

Overige partijen

Certificeerders

Ernst & Young, certificerend accountant

Mercer, certificerend actuaire

Actuariële adviseur

Willis Towers Watson

Sleutelfunctiehouders

Risicobeheerfunctie

Dhr. W.A. Etty

Actuariële functie

Dhr. M.W. Heemskerk

Interne auditfunctie

Dhr. E. Poels

Functionaris gegevensbescherming

Mw. E.B.J. Sloof

Compliance officer

Dhr. H. Bouwers

II Risicobeoordeling

Marktrisico

Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen de portefeuille. Hieronder vallen naast de veranderingen van marktprijzen en rente onder meer de volatiliteit van de marktprijzen en het concentratie- en correlatierisico.

Risicobeleid

Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat het voor het realiseren van de doelstellingen nodig is om beleggingsrisico's in de portefeuille op te nemen. Met name via de zakelijke waarden in de rendementsportefeuille wordt gestreefd naar het behalen van een additioneel rendement. Hierdoor wordt, binnen het gewenste risicoprofiel, marktrisico in de portefeuille geïntroduceerd.

Beheersmaatregelen

Het pensioenfonds beperkt dit marktrisico door grenzen te stellen aan het risicobudget op totaalniveau en per beleggingscategorie binnen de rendementsportefeuille bandbreedtes te benoemen. Deze risico-budgetten zijn vastgelegd in het beleggingsplan en het strategisch beleggingsbeleid. Tevens zijn risicomaatstaven gedefinieerd. Aan de hand van investmentcases wordt periodiek geëvalueerd of investment categorieën (nog) passend zijn voor het pensioenfonds.

Monitoring & rapportage

Het pensioenfonds monitort de strategische bandbreedtes en risicomaatstaven op basis van rapportage door de fiduciair manager. De gebruikte risicomaatstaven zijn de tracking error van de beleggingen versus de verplichtingen en de Conditional Value at Risk (CVaR).

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

Waar nodig herbalanceren we beleggingen periodiek om binnen de strategische bandbreedtes te blijven. Gedurende 2023 werden de bandbreedtes (risicobudgetten) voor de diverse investeringscategorieën niet overschreden. De investmentcases die het bestuur conform de planning besprak, gaven geen aanleiding tot materiële aanpassing van de beleggingsmix.

Renterisico

Het risico dat rentefluctuaties - als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet - leiden tot ongewenste effecten op balans en resultaat.

Risicobeleid

Ter bescherming van nominale pensioenaanspraken wordt het renterisico van het pensioenfonds met een combinatie van obligaties en derivaten voor een belangrijk deel afgedekt. Hierbij is binnen de ALM-studie van 2023 onderzocht wat de gewenste verhouding is tussen kans en mate van verlagen van aanspraken en toeslag.

Beheersmaatregelen

Het pensioenfonds hanteert een dynamische rentestaffel die afhankelijk is van de hoogte van de rente. Bij de renteafdekking wordt een bandbreedte van maximaal 3 procentpunt afwijking gehanteerd. Bij een stijgende rente wordt de norm voor de rente-afdekking verhoogd. Bij een dalende rente wordt de renteafdekking verlaagd. De renteafdekking kan niet lager worden dan 50 procent van de totale rentegevoeligheid van de verplichtingen op basis van de toezichtscurve.

Monitoring & rapportage

Het pensioenfonds monitort ten minste maandelijks de uitvoering. De fiduciair manager monitort de renteafdekking en renteniveaus continu en rapporteert tenminste maandelijks over de renteafdekking.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 is het renteafdeckingsbeleid getoetst. De rentestaffel is aangepast o.b.v. de volgende overwegingen:

- Minder grote stappen, met 7,5 procentpunt i.p.v. 15 procentpunt aanpassing van de renteafdekking bij het raken van een bepaald renteniveau in de staffel.
- Een lagere afdekking bij een hoge rente: de maximale afdekking is nu 80 procent i.p.v. 95 procent. Hiermee wordt meer indexatiepotentieel behouden in hogere rente/inflatiescenario's.
- Een hogere afdekking bij een lagere rente (1 procent), om de dekkingsgraad beter te beschermen.
- Een extra stap bij een 20-jaars rente van 0 procent, met een bijbehorende renteafdekking van 50 procent.

De feitelijke renteafdekking per 31 december 2023 was 72,5 procent en bevond zich daarmee binnen de bandbreedte (69,5-75,5 procent).

Kredietrisico

Het risico dat een debiteur of tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen -waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, effectengaranties, derivaten, ontvangen garanties- niet nakomt.

Risicobeleid

Het kredietrisico is op te splitsen in het risico dat besloten ligt in de beleggingen (de kwaliteit van de uitgevende instelling) en de mate waarin tegenpartijen van financiële transacties, zoals OTC-derivaten, niet aan hun verplichtingen zullen voldoen. Binnen de rendementsportefeuille wordt (buiten de derivatenportefeuille) bewust kredietrisico gelopen in de overtuiging dat dit op de lange termijn rendement (de risicopremie) oplevert. De verhouding tussen verwachte opbrengst en risico van dit type beleggingen draagt sterk bij aan het totale gewenste risico-/rendementsprofiel van het pensioenfonds.

Beheersmaatregelen

Het kredietrisico wordt beheerst door strikte eisen te stellen aan de kredietkwaliteit van de landen, ondernemingen en hypotheekleningen waarin wordt belegd. Tevens worden eisen gesteld aan de maximale exposure aan een land of onderneming om daarmee het concentratierisico te beperken. Tegenpartijrisico's ontstaan bij beleggingen in derivaten en liquiditeiten. Het pensioenfonds hanteert een tegenpartijbeleid dat gebaseerd is op strenge selectie van tegenpartijen (minimale ratingeisen), spreiding en prudent onderpandbeheer (uitwisseling van onderpand).

Monitoring & rapportage

De fiduciair manager bewaakt het kredietrisico continu en rapporteert daarover op maandbasis. Op dagbasis vindt, indien nodig, uitwisseling plaats van onderpand door de onderpandmanager. De beoordeling hiervan vindt plaats door de fiduciair manager. In geval van een afwaardering van een tegenpartij worden additionele zekerheden gevraagd. Op maandbasis wordt gerapporteerd over de tegenpartijen met wie derivaten zijn afgesloten, de omvang van de blootstelling naar iedere tegenpartij en de rating van de tegenpartijen.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

Het kredietrisico steeg licht in 2023. De belangrijkste oorzaak was de hogere allocatie naar AA staatsobligaties binnen de matchingportefeuille van het pensioenfonds. Hier stond tegenover dat de allocatie naar vastrentende waarden binnen de rendementsportefeuille licht daalde in 2023.

Valutarisico

Het risico dat de waarde (omgerekend naar euro) van de beleggingen in vreemde valuta daalt als gevolg van veranderingen in valutakoersen.

Risicobeleid

Het pensioenfonds is van mening dat wisselkoersontwikkelingen niet voorspelbaar zijn. Niettemin geeft het bestuur de voorkeur aan een zekere mate van open valuta-positie in de portefeuille:

- Enig valutarisico kan diversificerend werken.
- Onderliggende bedrijven kennen vaak allerlei valuta-blootstellingen via de herkomst van hun omzet.
- De status van de USD als 'reserve currency' betekent dat de USD kan stijgen in tijden van crisis.

Binnen de rendementsportefeuille wordt het USD-, GBP- en JPY-risico voor 50 procent afgedekt, behalve in de categorie Private Markets waarbinnen 80 procent van het valutarisico wordt afgedekt. Andere valutaposities worden niet afgedekt.

Beheersmaatregelen

Voor de afdekking van USD, GBP en JPY binnen de rendementsportefeuille wordt een bandbreedte gehanteerd van minimaal 47 procent en maximaal 53 procent. Voor Private Markets geldt een bandbreedte van 75 tot 100 procent.

Monitoring & rapportage

De fiduciair manager bewaakt op dagbasis of de afdekking van het valutarisico binnen de bandbreedtes blijft. Op maandbasis wordt over de effectiviteit van de valuta-afdekking gerapporteerd. Aanvullend monitort de custodian de afdekking van het valutarisico. Bij afwijkingen (buiten bandbreedte) wordt een incident gerapporteerd.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

De afdekkingpercentages van de verschillende valuta lagen per 31 december 2023 binnen de gestelde bandbreedtes. In 2023 constateerden we geen materiële afwijkingen.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat beleggingen niet en/of niet tijdig tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hier om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities.

Risicobeleid

Het bestuur is ervan overtuigd dat alternatieve, minder liquide beleggingen op lange termijn een extra rendement kunnen opleveren (illiquiditeitspremie). Deze beleggingen kunnen niet binnen een paar maanden tegen acceptabele marktprijzen verkocht worden als dit nodig is. Binnen de totale portefeuille bestaat 27,5 procent uit niet-liquide beleggingen, te weten vastgoed, private markets en hypotheek. De overige beleggingen zijn liquide tot zeer liquide. De allocatie naar illiquide beleggingen bevindt zich onder het maximum van 30 procent.

Beheersmaatregelen

Ter beheersing van het liquiditeitsrisico is een signaleringsniveau vastgesteld. Boven het signaleringsniveau worden geen maatregelen genomen. Indien de liquiditeiten onder het signaleringsniveau (dreigen te) komen, is een serie van maatregelen vastgelegd die het pensioenfonds kan inzetten.

Monitoring & rapportage

De fiduciair manager bewaakt de ontwikkelingen van de liquiditeitsbehoefte ten opzichte van het signaleringsniveau en rapporteert hierover maandelijks aan het pensioenfonds. Onderdeel van de bewaking is een liquiditeitsstresstest met betrekking tot de derivatenportefeuille. Op kwartaalbasis wordt de allocatie naar de illiquide beleggingscategorieën beoordeeld, waaronder de gezondheid van de beheerders van deze beleggingen.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 lagen de beschikbare liquiditeiten ruim boven het signaleringsniveau. De repofaciliteit borgt de beheersing van het liquiditeitsrisico.

Inflatierisico

Het risico dat inflatie de waarde van de verplichtingen aantast in termen van koopkracht.

Risicobeleid

(Gedeeltelijk) toeslag verlenen mag pas als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de wettelijke ondergrens voor toeslagverlening onder FTK regime. De regelgever heeft echter via AMvB uitgebreidere mogelijkheden geschapen om toeslag te verlenen. Het pensioenfonds heeft hier in 2023 gebruik van gemaakt.

Beheersmaatregelen

Zolang de beleidsdekkingsgraad boven deze ondergrens ligt, zet het pensioenfonds geen aanvullende beheersmaatregelen in om het inflatierisico te beheersen. De toepassing van de AMvB heeft niet geleid tot noodzaak van het nemen van aanvullende beheersmaatregelen.

Monitoring & rapportage

Maandelijks rapporteert het pensioenfonds over de beleidsdekkingsgraad.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

Het bestuur zag geen aanleiding voor specifieke actie. De financiële situatie van het pensioenfonds maakte het mogelijk om toeslag te verlenen aan alle deelnemers per 1 januari 2023 en aan de actieve deelnemers per 1 januari 2024. Het bestuur besloot gebruik te maken van de AMvB die per 1 juli 2022 in werking trad. Hierdoor kon het bestuur meer toeslag verlenen dan anders mogelijk was geweest. Zo ging de koopkracht van de deelnemers minder achteruit.

Concentratierisico

Het risico dat de waarde van de beleggingsportefeuille sterk afhankelijk is van één soort belegging.

Risicobeleid

Door spreiding van beleggingen (land, sector, onderneming, beleggingscategorie, tegenpartij) binnen de beleggingsportefeuille wordt het concentratierisico gemitigeerd.

Beheersmaatregelen

Binnen de beleggingsportefeuille is in beperkte mate sprake van concentratierisico door een brede spreiding over beleggingscategorieën. Deze beleggingscategorieën worden meestal ingevuld met meerdere beleggingsfondsen of mandaten. Deze beleggingsfondsen of mandaten beleggen vervolgens weer in een groot aantal individuele instrumenten. Daarnaast zijn restricties met tegenpartijen vastgesteld.

Monitoring & rapportage

Het pensioenfonds beoordeelt per kwartaal de mate van spreiding binnen de beleggingsportefeuille door de sector- en landenallocatie en tien grootste posities van aandelen en vastrentende waarden te analyseren. De custodian monitort continu of aan de restricties met tegenpartijen wordt voldaan.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

Het concentratierisico is met name van belang in de matchingportefeuille als gevolg van het gebruik van staatsobligaties van een zeer beperkt aantal Europese landen. Daarom worden hoge eisen gesteld aan de kwaliteit van zowel swaps als staatsobligaties. Het concentratierisico wordt beperkt door spreiding aan te brengen in de instrumenten die gebruikt worden in de matchingportefeuille (de verdeling tussen staatsobligaties en swaps). Het bestuur concludeerde dat er geen sprake is van bijzondere concentraties in de beleggingsportefeuille.

Verzekeringstechnisch risico

Het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten, als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen, bij de ontwikkeling en premiestelling van het product.

Risicobeleid

Het pensioenfonds streeft door het tijdig actualiseren van de actuariële uitgangspunten (actuele waarde) om het verzekeringstechnisch risico te minimaliseren. Het betreft met name de uitgangspunten voor langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Beheersmaatregelen

Het bestuur beheert deze risico's door bij de premievaststelling en bepaling van de technische voorziening uit te gaan van actuele sterftetafels en prudente (actuariële) aannames en analyses. Periodiek worden de actuariële uitgangspunten beoordeeld en waar nodig geactualiseerd. Wanneer dit gebeurt, is vastgelegd in beleid (Abtn). Het bestuur wordt hierin bijgestaan door de adviserend actuaris van het pensioenfonds. Daarnaast worden de gehanteerde actuariële uitgangspunten jaarlijks getoetst door een onafhankelijke actuaris. Ieder kwartaal spreekt de sleutelfunctiehouder actuariel zich uit in zijn rapportage over de ontwikkelingen betreffende technische voorzieningen. Het arbeidsongeschiktheidsrisico is bescheiden ten opzichte van de totale omvang van de voorzieningen en wordt daarom niet herverzekerd.

Monitoring & rapportage

Jaarlijkse analyse van de actuariële uitgangspunten in de bestuurlijke cyclus. De gehanteerde actuariële uitgangspunten worden getoetst door een certificerend actuaris en komen naar voren in de rapportage van de certificerend actuaris. Tevens beoordeelt de actuariel functiehouder, op kwartaalbasis, de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van de pensioenverplichting.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 evalueerden we de uitgangspunten van de kostenvoorziening. Het bestuur besloot de kostenvoorziening in lijn met marktontwikkelingen te verhogen. De tarieven, premies en gehanteerde actuariële sterftetafels pasten we conform beleid aan.

Omgevingsrisico

Het risico als gevolg van externe veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat. Maar ook draagvlakvermindering als gevolg van niet-begrijpelijke communicatie of een dreigende verlaging van aanspraken.

Risicobeleid

Voor het pensioenfonds zijn met name de volgende aandachtsgebieden (intern en extern) van belang:

- de continuïteit van de werkgever en de ontwikkeling van het aantal (actieve) deelnemers;
- de financiële positie van het pensioenfonds;
- helder verwachtingsmanagement naar stakeholders;
- Wet toekomst pensioenen;
- ontwikkelingen binnen de pensioensector.

Beheersmaatregelen

Jaarlijks voert het bestuur een strategische risicoanalyse uit, mede aan de hand van een SWOT-analyse. Op basis van de risicoanalyse stelt het bestuur een jaarprogramma op met activiteiten (maatregelen) die invulling geven aan de beheersing van de belangrijkste aandachtspunten. Voor het programma Wet toekomst pensioenen is een Wtp-officer aangesteld.

Monitoring & rapportage

Het bestuur volgt de voortgang van projecten (maatregelen) tijdens de bestuursvergaderingen met (tussentijdse) rapportages. Tijdens de jaarlijkse strategiesessie wordt beoordeeld of bijsturing nodig is.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

Het jaarprogramma voor 2023 stond grotendeels in het teken van de voorbereidingen op de implementatie van de Wet toekomst pensioenen. Cao-partijen hebben aangegeven de solidaire regeling met invaren' als werkhypothese te hanteren voor de toekomstige pensioenregeling. Deze werkhypothese geeft richting aan onze voorbereidingen op de overgang naar een nieuwe pensioenregeling. Per 1 juli 2023 is de Wtp van kracht geworden. De uiterste implementatiedatum is 1 januari 2028. We hebben een planning opgesteld die voorziet in tijdige implementatie.

Operationeel risico (intern)

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Hieronder vallen onder meer kosten, fraudegevoeligheid, IT-structuren en administratieve verwerking.

Risicobeleid

Het pensioenfonds beoordeelt de risico's die samenhangen met de interne organisatie, fiatteringsbevoegdheden, personeel, kostenbeheersing en overige zaken. Omdat de dagelijkse operationele werkzaamheden van het pensioenfonds grotendeels zijn uitbesteed, vormt het operationele risico ook een belangrijk onderdeel van het uitbestedingsrisico (zie uitbestedingsrisico).

Beheersmaatregelen

Het bestuur analyseert voortdurend in het kader van beheerste en integere bedrijfsvoering de interne organisatie en de toereikendheid van de beheersingsmaatregelen om risico's te minimaliseren. Externe toetsing vindt plaats door de externe accountant.

Monitoring & rapportage

Over het operationele risico wordt op kwartaalbasis gerapporteerd aan het bestuur.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

De rollen, taken en daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden van de al bestaande en nieuwe (sleutel)functies zijn formeel vastgelegd in het IRM-beleid (zie hoofdstuk 3 van het IRM-beleid).

Uitbestedingsrisico

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Risicobeleid

Uitbestedingspartijen dienen te handelen volgens de gemaakte afspraken, in het belang van de deelnemers en de pensioengerechtigden.

Beheersmaatregelen

Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid. De uitbestedingsrichtlijnen, zoals opgenomen in de Pensioenwet, zijn hierbij in acht genomen. De afspraken met uitbestedingspartijen staan onder meer in de uitbestedingsovereenkomsten en service level agreements (SLA's). Alle overeenkomsten toetst het bestuur aan het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds. In een 'uitbestedingskalender' is de periodiciteit van de evaluatie-activiteiten vastgelegd.

Monitoring & rapportage

Het bestuursbureau houdt dagelijkse toezicht op de uitbestede activiteiten en heeft veelvuldig overleg met de uitbestedingspartijen. De uitbestedingspartijen worden op kwartaalbasis beoordeeld op de volgende onderdelen: uitvoering, accountmanagement, aanvullende dienstverlening en advisering, samenwerking, organisatie en incidenten. De uit de beoordeling naar voren komende vragen en bevindingen worden met de uitbestedingspartijen besproken. In deze overleggen wordt uitvoerig stilgestaan bij de kwaliteit en de resultaten van de uitbestede dienstverlening. De uitkomsten worden gerapporteerd aan het bestuur. Er wordt daarnaast gebruikgemaakt van onafhankelijke informatie (goedkeurende verklaringen bij jaarrekeningen, ISAE 3402-verklaringen of gelijkwaardige verklaringen) van bijvoorbeeld een accountant van de uitbestedingspartijen over de werking van de organisatie en de juistheid van de verstrekte informatie. Ook maakt het pensioenfonds gebruik van de mogelijkheid van gerichte controle-onderzoeken uitgevoerd door de accountant.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 werden de risicorapportages van onze kernuitbestedingspartijen op ons verzoek uitgebreid en verbeterd wat betreft de informatieverstrekking over de beheersing van IT- en cyberrisico's. In 2023 waren er geen materiële bevindingen die tot directe bijsturing van de uitbestedingspartijen hebben geleid. Het bestuursbureau pakte aandachtspunten op en handelde deze af. Het bestuur werd geïnformeerd over de voortgang.

IT-risico

Het risico dat bedrijfsprocessen, informatievoorziening en gegevens, bij het pensioenfonds of bij derden aan wie werkzaamheden zijn uitbesteed, onvoldoende beveiligd zijn dan wel onvoldoende integer of operationeel ondersteund worden door de IT-omgeving, met mogelijk reputatieschade of financiële schade tot gevolg.

Risicobeleid

Alle kernprocessen van het pensioenfonds zijn uitbesteed. Het IT-risico van het pensioenfonds ligt dan ook vooral extern. Om (uitbesteede) IT-risico's te identificeren, worden de bedreigingen vanuit diverse perspectieven beschouwd, zoals:

- Bedreigingen met betrekking tot tijdigheid, juistheid en volledigheid van verwerking van gegevens.
- Bedreigingen als gevolg van het toegenomen belang van IT binnen het maatschappelijk verkeer én de toename van de complexiteit van IT voor de bedrijfsvoering, zoals cybercrime, cloud computing en beperkte aanpasbaarheid van (oudere) IT-systemen (legacy).
- Bedreigingen die kunnen leiden tot financiële schade bij deelnemers en/of reputatieschade voor het pensioenfonds.

Beheersmaatregelen

Overeenkomsten met uitbestedingspartijen, ISAE 3402 of SOCI-rapportages, niet-financiële risicorapportages, incidentenbeleid. Vanwege de toenemende risico's met betrekking tot cybersecurity en het veranderende speelveld binnen de IT-omgeving (zoals systeem-aanpassingen, onderuitbestedingen, het gebruik van cloud-oplossingen en het gebruik van Security Operating Centers), heeft het IT-risico, met name rondom de beveiliging van persoonsgegevens, de bijzondere aandacht van het pensioenfonds.

In het kader van de komende transitie van de pensioenregeling die voortvloeit uit de Wet toekomst pensioenen zijn samen met de pensioenuitvoeringsorganisatie twee projecten in verband met datakwaliteit opgezet.

Monitoring & rapportage

Het pensioenfonds ontvangt op kwartaalbasis SLA-rapportages en/ of controlerapporten van de uitbestedingspartijen. Daarnaast voert het pensioenfonds risicoanalyses uit en bespreekt het aandachtspunten met de uitbestedingspartijen.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 vond een IT-risicoanalyse plaats op de domeinen pensioenbeheer, vermogensbeheer en de bestuursomgeving. We identificeerden verbeterpunten. Deze worden geïmplementeerd in 2024.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de eigen organisatie en uitvoeringsorganisatie(s), medewerkers en directie, het bestuur en (mede)beleidsbepalers, in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

Risicobeleid

Het bestuur hanteert als uitgangspunten:

- toezien op naleving van regels voor integere en beheerste bedrijfsvoering;
- integriteits- en compliancerisico's managen, door invulling te geven aan adequaat integriteitsrisicomanagement, waaronder het maken van afspraken over maatregelen en acties;
- meer bewustwording creëren om een integere cultuur te bevorderen.

Beheersmaatregelen

Het integriteitsbeleid van het pensioenfonds omvat de volgende gebieden: compliance-beleid, gedragscode, incidentenregeling, klokkenluidersregeling, beleggingsbeleid en uitbesteding. Daarnaast voert het bestuur een jaarlijkse (systematische) integriteitsrisico-analyse uit. Deze analyse dient als uitgangspunt voor de jaarlijkse integriteitssessie van het pensioenfonds voor de kennisontwikkeling en bewustwording. De integriteitsrisico-analyse is daarnaast ook richtinggevend voor de invulling van beleidsdocumenten, zoals bijvoorbeeld het uitbestedingsbeleid, beloningsbeleid en beleggingsbeleid. Het pensioenfonds beschikt over een compliance charter. Het compliance charter beschrijft de definitie, doelstellingen, scope, taken en verantwoordelijkheden van de betrokkenen in het kader van het in stand houden van een integere organisatie, bedrijfsvoering en compliance.

Monitoring & rapportage

De compliance officer van het pensioenfonds toetst of er inbreuk op de complianceregels (zoals de gedragscode) en/of beleidsuitgangspunten van het pensioenfonds heeft plaatsgevonden. Met de uitbestedingspartijen worden naast de beschikbare rapportage ook periodieke besprekingen gepland om aansluiting te houden met (mogelijke) integriteitsrisico's op afstand.

Evaluatie effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 rapporteerde onze compliance officer geen inbreuk op de complianceregels. Ook meldde de compliance officer geen bijzonderheden over de naleving van de gedragscode. Onder begeleiding van de compliance officer heeft het bestuur 'ethisch leiderschap' besproken tijdens de jaarlijkse integriteitssessie.

Juridisch risico

Het risico dat voortvloeit uit wet- en regelgeving, overeenkomsten, pensioenreglementen en communicatie, waardoor juridische conflicten kunnen ontstaan en waaruit aansprakelijkheden kunnen voortvloeien.

Risicobeleid

Voldoen aan wet- en regelgeving (pensioen-juridisch en fiscaal), uitvoering in lijn met statuten, pensioenreglement en handelen in lijn met beleid.

Beheersmaatregelen

De benodigde juridische kennis binnen het bestuur en het bestuursbureau wordt actueel gehouden met opleidingen en cursussen. Het pensioenfonds maakt gebruik van een toonaangevende adviseur (actuarieel en pensioen-juridisch). Bij complexe juridische zaken (niet pensioen-juridisch) worden externe juristen of specialisten ingehuurd.

Monitoring & rapportage

Ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden actief gevolgd door het pensioenfonds. Door de countervailing power van het bestuursbureau en de uitbestedingspartijen (onderling) vindt continu monitoring plaats op de juridische risico's binnen de uitvoering.

Evaluatie van de effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 constateerden we geen materiële bevindingen. We bereiden ons voor op de toenemende rapportageverplichtingen vanuit regelgeving voor de Wtp en MVB. In de nabije toekomst voorzien we de implementatie van de Digital Operational Resilience Act (DORA).

MVB-risico

Het risico dat het pensioenfonds niet aan zijn doelstellingen kan voldoen door waardedalingen in beleggingen als gevolg van prestaties van ondernemingen op het vlak van milieu, sociale aspecten en behoorlijk bestuur (corporate governance).

Risicobeleid

Het pensioenfonds belegt het vermogen op een maatschappelijk verantwoorde wijze, in de overtuiging dat dit niet ten koste gaat van financieel rendement. Waar mogelijk zal het vermogen ook worden ingezet om een bijdrage te leveren aan verduurzaming van de maatschappij. Het pensioenfonds hanteert daarbij het 'do good' principe en legt de nadruk op de thema's klimaat en arbeid.

Beheersmaatregelen

Het pensioenfonds beheerst het MVB-risico door in het beleggingsproces expliciet de overwegingen en doelstellingen uit zijn maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid te betrekken. In het kader van ALM- en ERB-studies worden specifieke MVB-risico's geanalyseerd. Hierbij is met name oog voor de thema's klimaat en arbeid. De effecten van klimaatrisico's worden kwantitatief gemodelleerd en geanalyseerd. Het pensioenfonds heeft op het gebied van het thema klimaat een concrete CO2-reductie doelstelling geformuleerd, namelijk de Paris Aligned Benchmark. In dit kader meet het pensioenfonds al enige jaren de CO2-uitstoot en -intensiteit van de beleggingsportefeuille. Het pensioenfonds is bezig de portefeuille op verschillende beleggingsgebieden in te richten langs ESG-benchmarks. Het pensioenfonds heeft de UN Global Compact Principles en het IMVB-convenant ondertekend en accepteert dat er als consequentie van zijn MVB-beleid uitsluitingen mogelijk zijn. Op dit moment richten de uitsluitingen zich op controversiële wapens, mensenrechtenschendingen, arbeidsrechtenschendingen, kolenmijnen, kolencentrales, olie- en gaswinning en tabak. Binnen het MVB-beleid van het pensioenfonds worden de volgende instrumenten toegepast: dialoog, stemgedrag-, uitsluitingen, ESG-integratie (middels ESG - benchmarks en ESG due diligence) en impact beleggen.

Monitoring & rapportage

De toepassing van de ESG-benchmarks, de MVB-uitsluitingenlijst, het stemgedrag, de uitvoering van de dialoog en uitvoering van impact beleggen wordt periodiek gemonitord en leidt tot (verantwoordings-) rapportages van de fiduciair manager en vermogensbeheerders. Het pensioenfonds legt op zijn beurt weer verantwoording af aan zijn stakeholders met een jaarlijks MVB-verslag dat wordt gepubliceerd op de website. De fiduciair manager ondersteunt het pensioenfonds bij de beoordeling van de MVB-ontwikkelingen en tevens bij overige relevante maatschappelijke ontwikkelingen (waaronder wet- en regelgeving).

Evaluatie van de effectiviteit van de beheersmaatregelen

In 2023 voerden we de volgende activiteiten uit:

- SDG benchmarks en SRI benchmark

De implementatie van deze SDG en SRI benchmarks (bovenop de ESG-leaders benchmarks) heeft in 2023 plaatsgevonden. Dit betreft nieuwe duurzame benchmarks voor de aandelenportefeuilles en de investment grade bedrijfsobligatieportefeuille. Daarmee is invulling gegeven aan het besluit de CO2-uitstoot van de beleggingsportefeuille conform de Paris Aligned Benchmark te reduceren.

- Klimaatrisico-modellering

Bij de ALM-studie 2023 heeft ORTEC invulling gegeven aan de klimaatrisico-modellering.

- Aanstelling engagement overlay manager

In juni 2023 is CTI als engagement overlay manager geselecteerd. Hiermee is invulling gegeven aan het besluit om de engagement activiteiten te intensiveren. De eerste rapportage over het derde kwartaal van 2023 is in de Commissie Balansbeheer (CB) uitgebreid besproken.

- Accordering nieuwe uitsluitingslijst

De CB heeft begin 2023 de definitieve lijst van uitsluitingen van bedrijven en landen vastgesteld. Deze lijst is opgesteld door de fiduciair manager op basis van de door het bestuur vastgestelde uitsluitingscriteria. Het betreft daarmee een operationele invulling van een bestuurlijk besluit, welke binnen het CB-mandaat valt.

Door het beleid op maatschappelijk verantwoord beleggen op bovenstaande wijze expliciet in het beleggingsproces in te richten, is het bestuur van mening dat het zowel de kans op waardedalingen in beleggingen als gevolg van MVB-risico's, als de kans op reputatieschade beperkt. Het bestuur houdt daarmee ook in ogenschouw dat toekomstig pensioen in een leefbare wereld genoten kan worden. Hierbij merken we op dat het proces rond MVB, met name door gebrek aan adequate data, nog moet groeien, zowel bij ons, als in de kapitaalmarkten.

III Annex IV (informatie over duurzame beleggingen)

Deze bijlage is in een [afzonderlijke pdf](#) bij het jaarverslag gevoegd.

IV Begrippenlijst

Abtn

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. De wet stelt deze nota verplicht. In de Abtn beschrijven we ons beleid voor financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Actief beheer

De beleggingsmanager heeft als doel om via aan- en verkopen af te wijken van de index (een mandje van aandelen of obligaties) om zodoende aanvullend rendement te behalen in vergelijking met de index.

Actuele dekkingsgraad

De dekkingsgraad die we aan het eind van elke maand berekenen, volgens de richtlijnen van toezichthouder DNB.

Afkoop

Afkoop van pensioenrechten betekent dat we een deelnemer een bedrag in één keer betalen. Daarna vervallen de rechten op pensioen. Afkoop van pensioenrechten mag niet volgens de Pensioenwet, behalve bij een klein pensioen (bedrag 2023: tot 594,89 euro per jaar).

Asset Liability Management (ALM)

Een ALM-studie brengt de samenhang tussen pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsmix in kaart. We gebruiken ALM-simulatiemodellen om beelden te schetsen van de kansen en bedreigingen voor het pensioenfonds in verschillende economische scenario's.

Bear market

Dit is een periode waarin aandelenkoersen langere tijd in een dalend patroon zitten en er veel pessimisme is.

Beleggingsfonds

Instelling die geld van anderen belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals aandelen, vastrentende waarden en illiquide beleggingen. Dit wordt ook wel beleggingsportefeuille genoemd.

Beleidsdekkingsgraad

Het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de laatste twaalf maanden.

Benchmark

Een benchmark is een 'referentiekader'. We gebruiken een benchmark om de resultaten van onze beleggingen te vergelijken. De benchmark die wij gebruiken is een representatieve beleggingsindex.

Cao

Afkorting voor collectieve arbeidsovereenkomst. In ons geval de collectieve arbeidsovereenkomst uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. Een cao is een schriftelijke overeenkomst met afspraken over arbeidsvoorwaarden. Ook pensioen is een arbeidsvoorwaarde.

Contante waarde

De huidige waarde van een toekomstig bedrag, waarover we pas na een bepaalde periode beschikking hebben.

Collateral

Een collateral is een 'onderpand'. We gebruiken collaterals in derivatentransacties. Over het type collateral worden afspraken gemaakt in een Collateral Support Annex (CSA) van de International Swaps and Derivates Association (ISDA).

Commodities

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate door de actuele vraag en aanbod wordt bepaald. Voorbeelden zijn olie, graan en metalen.

Compliance

Compliance betekent dat een organisatie volgens de geldende wet- en regelgeving werkt.

Crisisplan

Een beschrijving van maatregelen die een pensioenfonds snel kan inzetten als de beleidsdekkingsgraad zich plotseling richting kritische waarden beweegt. Om zo te voorkomen dat de doelstelling van het pensioenfonds in gevaar komt.

Custodian

De custodian is de bewaarder van financiële bezittingen (effecten). De custodian voert ook de administratie van de financiële bezittingen.

Deelnemer

De werknemer of voormalige werknemer die pensioenaanspraken bij ons opbouwt of opgebouwd heeft.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de verhouding tussen de netto activa en de voorziening pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage. Dit verhoudingsgetal geeft aan in hoeverre we op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen nakomen. De netto activa zijn het belegd vermogen, de andere activa en de schulden bij elkaar.

Derivaten

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten. Het zijn financiële contracten, waarvan de waarde wordt afgeleid van een onderliggende waarde (bijvoorbeeld een aandeel), een referentieprijis of een index (bijvoorbeeld de AEX-index). De belangrijkste derivatensoorten zijn swaps, futures contracten en forward contracten.

DNB

Afkorting van De Nederlandsche Bank. DNB is de wettelijke toezichthouder op financiële instellingen. Ook pensioenfondsen zijn een financiële instelling. DNB houdt prudentieel en materieel toezicht. Prudentieel toezicht richt zich op de financiële degelijkheid en betrouwbaarheid. Materieel toezicht richt zich op de naleving van de normen die niet onder het prudentieel toezicht vallen en niet onder het gedragstoezicht van de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Eigenrisicobeoordeling (ERB)

Een eigenrisicobeoordeling is een proces waarbij het pensioenfonds de risico's en kosten dat zij lopen bij het beheren van hun pensioenverplichtingen in kaart brengt en beoordeelt. Hierbij wordt gekeken naar factoren zoals de financiële situatie van het pensioenfonds, de beleggingsstrategie, de dekkingsgraad en de risicobereidheid van het pensioenfonds. Op basis van deze beoordeling kan het pensioenfonds maatregelen nemen om de risico's te beheersen en de financiële stabiliteit te waarborgen.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is een buffer om eventuele waardedalingen van de middelen van een pensioenfonds op te vangen. Pensioenfondsen moeten volgens de wet een voldoende grote buffer hebben. Er zijn drie 'soorten' (wettelijk verplicht) eigen vermogen:

Minimaal vereist eigen vermogen: De ondergrens van het verplicht eigen vermogen. Als een pensioenfonds niet over het minimaal vereist eigen vermogen beschikt, heeft het een dekkingstekort.

Vereist eigen vermogen: Het vermogen dat nodig is om met een zekerheid van 97,5 procent te kunnen voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de voorziening pensioenverplichtingen.

Gewenst eigen vermogen: Het vermogen dat bovenop de voorziening pensioenverplichtingen nodig is om de toeslagambitie op de lange termijn na te komen. Het gewenst eigen vermogen is minimaal gelijk aan het vereist eigen vermogen.

Ervaringssterfte

Uit onderzoeken blijkt dat de sterfte onder deelnemers van pensioenfondsen lager is dan de algemene bevolkingssterfte. Een pensioenfonds houdt hier rekening mee door de ervaringssterfte vast te stellen: de waargenomen sterfte onder de deelnemers van het pensioenfonds. Op basis van een prognosetafel past het pensioenfonds vervolgens een leeftijdsafhankelijke afslag toe.

ESG (ook wel MVB)

Afkorting van Environmental (milieu), Social (sociale omstandigheden) en Governance (ondernemingsbestuur). In het Nederlands heet dit maatschappelijk verantwoord beleggen. We beleggen volgens ESG-criteria. Ons ESG-beleid bestaat uit vijf onderdelen: uitsluiten van ondernemingen en landen volgens de uitsluitingenlijst, stemmen op

aandeelhoudersvergaderingen, de dialoog aangaan met ondernemingen om hun gedrag positief te beïnvloeden, ESG-integratie via ESG-benchmarks en screening, en SDG-beleggen via ESG-obligaties en private markets beleggingen met een positieve maatschappelijke bijdrage.

Exposure

Gevoeligheid voor een bepaalde omgevingsfactor. Een pensioenfonds kan bijvoorbeeld exposure hebben naar de Amerikaanse dollar of renteontwikkelingen. Dat betekent dat het pensioenfonds gevoelig is voor valuta- of renteschommelingen.

Feitelijke premie

De feitelijke premie is de premie die we daadwerkelijk hebben geheven in het boekjaar.

Franchise

Het deel van het salaris waarover deelnemers geen pensioen opbouwen. Deelnemers betalen alleen premie over het deel van het salaris dat boven de franchise ligt. Dat is het deel waarover ze pensioen opbouwen.

Futures

Termijncontract waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. We gebruiken futures om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van (global) tactische asset allocatie.

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte kostendekkende premie houdt rekening met het verwachte rendement van de beleggingen. We berekenen de gedempte kostendekkende premie door te kijken naar een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden (rente) of naar een verwachting voor de toekomst (rendement).

Gedragscode

Het doel van de gedragscode is de reputatie van het pensioenfonds hoog houden en daarmee het vertrouwen van belanghebbenden. Ook het voorkomen van integriteitsrisico's is een doel. De gedragscode bevat algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders. De gedragscode beschrijft onder andere wie verbonden personen en insiders zijn. In de gedragscode staat hoe verbonden personen met vertrouwelijke informatie en met eigendommen van het pensioenfonds moeten omgaan, hoe ze belangenconflicten kunnen voorkomen en wat handel met voorwetenschap is en hoe ze dit kunnen voorkomen.

Gewezen deelnemer

Een deelnemer die pensioen bij ons opbouwde, maar dat nu niet meer doet. En die niet gestopt is met pensioen opbouwen door overlijden, het bereiken van de 67-jarige leeftijd of een eerdere ingang van het pensioen. Een gewezen deelnemer heeft zijn pensioenaanspraken niet overgedragen aan een ander pensioenfonds.

Goed pensioenfondsbestuur (corporate governance)

Goed pensioenfondsbestuur is het integer en transparant handelen door het bestuur en het toezicht. Het bestuur legt daarbij verantwoording af over het gevoerde beleid.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de bijbehorende risico's. Pensioenfondsen moeten elk jaar een haalbaarheidstoets doen.

High Yield-obligatie

High yield-obligaties zijn obligaties met een (relatief) hoog rendement, maar ook met een relatief hoog risico. Het zijn obligaties van bedrijven of landen met een relatief lage rating of kredietwaardigheid. Ter compensatie van het risico van zo'n obligatie is de rente hoger dan op een obligatie van een onderneming met een betere rating.

IMVB-convenant

Een belofte van de Nederlandse pensioensector om de OESO richtlijnen voor multinationale bedrijven en UN Guiding Principles on Business and Human Rights te implementeren. Dit betekent dat pensioenfondsen 'gepaste zorgvuldigheid' toepassen rondom de effecten van hun beleggingen op mens, milieu en maatschappij.

Incidentenregeling

De incidentenregeling geeft aan welke stappen we moeten volgen als we vermoeden dat er sprake is van een incident binnen het pensioenfonds. Het doel is schade aan de integere en beheerste bedrijfsvoering te voorkomen.

Invaren

Het omzetten van de opgebouwde pensioenaanspraken naar het 'persoonlijk' pensioenvermogen bij de overgang naar de nieuwe pensioenregeling.

Investment grade obligatie

Obligaties met een kredietrating BBB of hoger. De markt ziet de tegenpartij van deze obligaties als voldoende kredietwaardig om aan de betalingsverplichtingen te voldoen.

IORP II

IORP II is een Europese richtlijn voor pensioenfondsen. De bepalingen uit IORP II gelden sinds 1 januari 2019. De bepalingen gaan over governance (vooral het inrichten van drie sleutelfuncties: risicobeheer, actuariaat en interne audit), risicomanagement, ESG en communicatie van het pensioenfonds naar de deelnemers.

ISAE 3402

International Standard on Assurance Engagements 3402 (ISAE 3402) is een internationale standaardrapportage over de interne beheersing van uitbestede activiteiten.

ISDA/CSA

De International Swaps and Derivatives Association (ISDA) is een bilaterale raamovereenkomst voor derivatentransacties. De ISDA Master Agreement bevat de standaardafspraken, de 'Schedule' bevat de specifieke afspraken en in de Collateral Support Annex (CSA) worden additionele zekerheden over en weer vastgelegd. De CSA wordt aangegaan om het kredietrisico op de tegenpartij te beperken.

Kortlevenrisico

Het risico dat deelnemers korter leven dan we hebben ingeschat. Dan is er meer geld nodig voor de uitkeringen aan nabestaanden.

Kostendekkende premie

Pensioenfondsen moeten een kostendekkende premie berekenen. De kostendekkende premie is het (wettelijk) ijkpunt voor de beoordeling van de feitelijke premie.

Langlevenrisico

Het risico dat deelnemers langer leven dan we veronderstelden bij de vaststelling van de premie en de berekening van de technische voorzieningen.

Mandaat

Het mandaat voor vermogensbeheer bevat de afspraken over het beheer van het vermogen. Dit mandaat heet ook wel beleggingsrichtlijnen of beleggingsinstructie. Het bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van het mandaat. Het bevat alle beperkingen waarbinnen een vermogensbeheerder vervolgens naar eigen inzicht mag beleggen.

Middelloon(regeling)

In een middelloonregeling bouwt een deelnemer ieder jaar pensioen op over het feitelijke salaris (min de franchise). Al deze jaarlijks opgebouwde aanspraken bij elkaar bepalen het uiteindelijke pensioen. Het pensioen is dus een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen uit de hele periode dat een deelnemer deelneemt aan de regeling.

Minimaal vereiste dekkingsgraad

De dekkingsgraad die het pensioenfonds minimaal moet hebben op 31 december van een boekjaar. DNB stelt uitgangspunten vast voor de berekening van de minimaal vereiste dekkingsgraad.

MVB

Zie ESG.

Ouderdomspensioen

Pensioenaanspraak van de (gewezen) deelnemer op de datum waarop het pensioen ingaat.

Outperformance/underperformance

Het rendement dat een vermogensbeheerder heeft behaald vergeleken met het rendement van de benchmark. Een outperformance is een hoger rendement dan de benchmark. Een underperformance is een lager rendement.

Overlevingstafels

Overlevingstafels geven de gemiddelde overlevings- en sterftefrequenties van de bevolking weer. We gebruiken overlevingstafels om de pensioenpremies en de voorzieningen te berekenen. Er zijn aparte overlevingstafels voor mannen en vrouwen.

Over The Counter (OTC)-transactie

Transactie die plaatsvindt buiten de gereguleerde markt.

Partnerpensioen

Een pensioen voor de partner zoals beschreven in het pensioenreglement.

Passief beheer

De beleggingsmanager koopt een mandje van aandelen of obligaties volgens een extern bepaalde index, met als doel om deze index nauwgezet te volgen en daarmee het rendement en risico van deze index te kopiëren.

Pensioendatum

Het moment waarop de deelnemer met pensioen gaat.

Pensioengerechtigde

(Gewezen) deelnemer die volgens de pensioenovereenkomst pensioen krijgt.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het salaris waarover een deelnemer pensioen opbouwt. De pensioengrondslag is het pensioengevend jaarsalaris min de franchise.

Pensioenfederatie

De overkoepelende belangenbehartiger van bijna alle Nederlandse pensioenfondsen. De Pensioenfederatie is een samenvoeging van de vroegere Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB), de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen (OPF) en de Unie van Beroepspensioenfondsen (UvB).

Pensioenovereenkomst

De afspraken die de werkgever en de werknemer(s) over pensioen hebben gemaakt. De afspraken staan in de arbeidsovereenkomst en/of de cao.

Pensioenplanner

Een internettoepassing waarmee deelnemers inzicht hebben in hun opgebouwde pensioenrechten en hun pensioenberekeningen.

Pensioenresultaat

Het pensioenresultaat komt uit de haalbaarheidstoets. Het pensioenresultaat drukt de ontwikkeling van de koopkracht van het pensioen uit. We berekenen het pensioenresultaat door de pensioenuitkering die een deelnemer behaalt volgens het toeslag- en kortingsbeleid van het pensioenfonds te delen door de pensioenuitkering die een deelnemer had kunnen behalen bij volledige toeslagverlening (zonder het toepassen van kortingen).

Pensioenwet

Op 1 januari 2007 trad de Pensioenwet in werking. In de Pensioenwet staan de verplichtingen en rechten van alle betrokkenen bij pensioenopbouw. Het doel van de Pensioenwet is financiële zekerheid, individuele zekerheid en uitvoeringszekerheid.

Prognosetafels

Zie Overlevingstafels.

Rating

De rating van een belegging of een onderneming geeft het kredietrisico of debiteurenrisico weer. Vastrentende waarden hebben bijvoorbeeld pas voldoende kwaliteit vanaf een bepaalde kredietwaardigheid: een rating BBB, A, AA of AAA. Gespecialiseerde bureaus stellen de ratings vast.

Reële dekkingsgraad

Dekkingsgraad die er rekening mee houdt dat de pensioenen in de toekomst meestijgen met de prijzen.

Rentetermijnstructuur (RTS)

De rentetermijnstructuur, of yield curve, is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging en de daarop te ontvangen marktrente. Een normale rentetermijnstructuur heeft een stijgend verloop. Want als iemand zijn geld voor een langere periode uitleent, krijgt hij normaliter een hogere vergoeding dan bij een lening over een korte termijn.

Reservetekort

Pensioenfondsen moeten extra vermogen hebben om bepaalde risico's op te vangen. Toezichthouder DNB stelt minimale eisen aan dat extra vermogen. Er is een reservetekort als het eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen, maar hoger dan het minimaal vereist eigen vermogen.

RJ610

Richtlijn van de Raad voor de Jaarverslaggeving voor pensioenfondsen. In de RJ610 staan voorwaarden voor het jaarverslag en de jaarrekening

SDG's (Sustainable Development Goals)

Dit zijn de 17 duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties. De 196 landen van de wereld hebben deze doelen samen afgesproken. Ze spraken ook af dat ze de doelen in 2030 willen halen. Voorbeelden van doelen zijn: gendergelijkheid, toegang tot duurzame en schone energie, economische groei in combinatie met fatsoenlijke arbeidsomstandigheden, en armoede wegnemen.

Securities lending

De global custodian kan securities (effecten) tijdelijk uitlenen tegen een vergoeding aan een kredietwaardige tegenpartij. Deze tegenpartij moet de volledige leenperiode een volwaardig onderpand leveren en aanhouden bij de global custodian.

Service Level Agreement

Een Service Level Agreement (SLA) is een schriftelijke overeenkomst tussen een aanbieder en een afnemer van diensten. In een SLA staan de diensten, de rechten en plichten en het afgesproken kwaliteitsniveau.

SFDR-verordening

Een EU-verordening die toeziet op de verschaffing van publieke duurzaamheidsinformatie over financiële bedrijven en financiële producten volgens een uniform systeem.

Spread

Het verschil tussen de aan- en verkoopprijs van obligaties.

Sterftetafels

Sterftetafels geven de gemiddelde overlevings- en sterftefrequenties van de Nederlandse bevolking weer. We gebruiken sterftetafels bij het berekenen van pensioenpremies. Er zijn aparte sterftetafels voor mannen en vrouwen: GBM en GBV.

Stichtingskapitaal en reserves

Buffer om mogelijke waardedalingen van de middelen van het pensioenfonds op te vangen. Pensioenfondsen moeten beschikken over een voldoende grote buffer. Met een toereikendheidstoets kunnen we jaarlijks vaststellen of het stichtingskapitaal en de reserves groot genoeg zijn.

Strategische beleggingsmix

De langetermijnverdeling van het vermogen over verschillende beleggingscategorieën (aandelen, vastrentende waarden, onroerend goed). Deze verdeling baseren we grotendeels op de ALM-studie.

Swap

Financieel instrument (derivaat) waarbij gedurende een vaste periode een vaste rente wordt geruild tegen een variabele korte rente. Alleen de rentebedragen worden geruild, niet de hoofdsommen.

Technische voorziening (voorziening pensioenverplichtingen)

We vormen technische voorzieningen om alle pensioenverplichtingen uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten te kunnen nakomen.

Toeslagverlening

Om de koopkracht van pensioenen op peil te houden, kunnen we pensioenen aanpassen. Dan geven we een toeslag op het pensioen. Het bestuur neemt elk jaar een besluit over het wel of niet verhogen van de pensioenaanspraken. De toeslagverlening is voorwaardelijk. We verlenen alleen toeslag als de middelen van het pensioenfonds dit toelaten.

UFR-methodiek

Afkorting van Ultimate Forward Rate. De UFR-methodiek houdt in dat de rente bij zeer lange looptijden naar een afgesproken niveau toe beweegt. De rekenrente die pensioenfondsen moeten gebruiken voor de waardebepaling van toekomstige pensioenverplichtingen wordt hiervan afgeleid (zie Rentetermijnstructuur).

Voorziening pensioenverplichtingen

Zie technische voorziening.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een opgebouwd pensioenrecht.

Wezenpensioen

Een periodieke uitkering voor de kinderen na het overlijden van een (gewezen) deelnemer aan de pensioenregeling.

Colofon

Uitgegeven door:
Stichting Pensioenfonds UWV
La Guardiaweg 94-114
1043 DL Amsterdam

Correspondentieadres:
La Guardiaweg 94-114
1043 DL Amsterdam

Telefoon (020) 687 22 16
Fax (020) 752 41 28
Internet www.uwvpensioen.nl
Email pensioendesk@uwv.nl

Tekst: Pensioenfonds UWV
Redactie tekst bestuursverslag: Monique Butter
Vormgeving en illustraties: iWink